

СЪДЪРЖАНИЕ:

ВЪВЕДЕНИЕ	1
1. ПРОФИЛ НА ОБЩИНАТА	3
1.1. Основни географски характеристики.....	3
1.2. Природни ресурси и културно-историческо наследство.....	3
1.2.1. Природни условия и ресурси	3
1.2.2. Селищна структура и връзки със съседни общини.....	6
1.2.3. Защитени територии и обекти.....	8
1.2.4. Културно-историческо наследство.....	8
1.2.5. Туристически ресурси и продукти	10
1.3. Човешки ресурси и социални дейности.....	11
1.3.1. Демографска характеристика.....	11
1.3.2. Заетост и безработица.....	14
1.3.3. Здравеопазване	17
1.3.4. Социални услуги	18
1.3.5. Образование и професионално обучение	18
1.3.6. Култура.....	21
1.3.7. Спорт	22
1.4. Стопански сектор	22
1.4.1. Развитие на икономиката - тенденции, процеси, проблеми.....	22
1.4.2. Развитие на селското стопанство и горското стопанство	25
1.4.3. Развитие на промишлеността.....	33
1.4.4. Туризм – база, настояще и перспектива.....	36
1.5. Техническа инфраструктура и опазване на околната среда.....	38
1.5.1. Транспортна инфраструктура	38
1.5.2. Водостопанска инфраструктура	39
1.5.3. Енергийна инфраструктура	41
1.5.4. Съобщителна инфраструктура.....	42
1.5.5. Екология.....	42
2. СИНТЕЗИРАН АНАЛИЗ (SWOT)	48
3. СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА КАВАРНА.....	50
3.1. Визия за развитие на общината	51
3.2. Стратегически цели за развитие на общината.....	52
4. ПРИОРИТЕТИ, ЦЕЛИ И МЕРКИ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ.....	54
5. РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ	71
6. НАБЛЮДЕНИЕ, ОЦЕНКА И КОНТРОЛ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ	74

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1	1
Приложение 2	13
Приложение 3	17
Приложение 4	18

ВЪВЕДЕНИЕ

Планът за развитие на община Каварна се разработва съгласно Закона за регионално развитие и е основният документ, определящ стратегическите цели на общинската политика. Планът представлява отправна точка за насочване на усилията на общинското ръководство и всички заинтересовани страни в общината за постигане на целите му и по този начин да превърне стратегическото планиране в основен действащ инструмент за развитие на общината.

Основните задачи на плана за развитие на община Каварна са:

- Да дефинира стратегическите цели на общинското развитие за периода до 2013 г.
- Да очертае изпълнима стратегия за постигане на тези цели чрез определяне на основните приоритетни направления, мерки и проекти.
- Да дефинира институционално и финансово осигуряване на плана.
- Да послужи за мобилизиране на собствените и привличане на външни ресурси за постигане на мотивираните цели.
- Да създаде работещ ефективен контакт с очакваните структурни фондове на ЕС и привличането им на територията на общината¹.
- Да стимулира възникването на нова ценностна система и нов подход при решаване на проблемите, ориентирана към духа на обединена Европа и принципите за устойчиво развитие.
- Да въвлече всички заинтересовани страни към изпълнението на заложените мерки и така да разшири социалната основа на стратегическото планиране и демокрацията на управлението.

Принципът на партньорство е приложен при всички етапи на разработване на плана. Активни участници са общинската администрация, концентрираните държавни служби на територията на общината и консултанти от Националния център по териториално развитие.

Изработването на плана премина последователно през следните фази:

- 1/ *Предварителни проучвания:* В тази фаза бяха проучени наличните документи за стратегическо планиране в общината и събрана актуална статистическа информация. Бяха създадени и разпространени секторни анкети за събиране на допълнителна информация от общината.
- 2/ *Междинно съгласуване и принос на партньорите:* В работни срещи с представители на общината бяха обсъдени основните проблеми на общината, стратегическите цели и приоритети. Представителна група на общинския съвет оформи информирано мнение по визията, приоритетите и мерките на плана.
- 3/ *Окончателен проект* – приет с протокол 31 от 1.11.2005г., на редовно заседание на Общинския съвет.

---

¹ Финансирането на местни проекти от външни източници в бъдеще ще бъде изключително трудно, ако същите не са част от планов документ, по които има обществено съгласие.

Новите моменти в този план са:

- *Принципите на регионалното развитие, приложени на общинско ниво:* Наложени върху територията с мащаб на общината, целите на регионалното развитие намират сериозни “обекти” – дисбалансирано и неустойчиво развитие на голяма част от селската част от общината, особено големи вътрешнообщински различия, отсъствие за условия на заетост и растеж в голяма част от селата.
- *Териториално адресирано планиране:* От общинската политика за развитие, комплексният териториален анализ дава ясно разграничаване на два подрайона – “Крайморска зона” и “Аграрна зона”, които имат различни характеристики, принципно различни проблемни ситуации, различни потребности и потенциали.
- *Мотивация на приоритетите и мерките, както и на приоритетите на териториален и клъстерен принцип* (а не само на досегашния секторен принцип): Разчетите от досегашните планирани секторни мерки и проекти показват два основни дефицита – многократно превишаване на наличните/възможните ресурси и ниска ефективност поради секторния/фрагментарен характер на реализираните мерки/проекти.
- *Осигуряване на инвестиционните клъстери² с пакет от “меки” (неинвестиционни) мерки*, създаващи институционална рамка и капацитет за реализация на клъстерите. Анализът на реализацията на общинските планове показва “успеваемост” в секторите, осигурен с профилирана/опитна администрация и обратно – все още слаба реализация на мерки и проектни идеи в направления, изискващи проектни приложения по донорските фондове и партньорства с частния бизнес и третия сектор.

В разработването на настоящия план е използвана цялата налична информация и компетенция на партньорите. Въпреки всичко, планът има аспекти на несигурност. Заплахите за реализацията му се коренят в недостатъчните ресурси и все още силен секторен/ведомствен подход в планирането и управлението. Това води до слаба координация на финансовите ресурси и дисбаланс в защитените приоритети.

Планът за развитие е разработен съгласно Методическите указания на Министерството на регионалното развитие и благоустройството за разработване на общински планове за развитие 2013 г.

Планът има характер на отворен документ, който може да се развива, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия и фактори.

---

² Инвестиционни клъстери – пакети от разнородни инвестиционни проекти, свързани с постигане на крайна цел

1. ПРОФИЛ НА ОБЩИНАТА

1.1. Основни географски характеристики

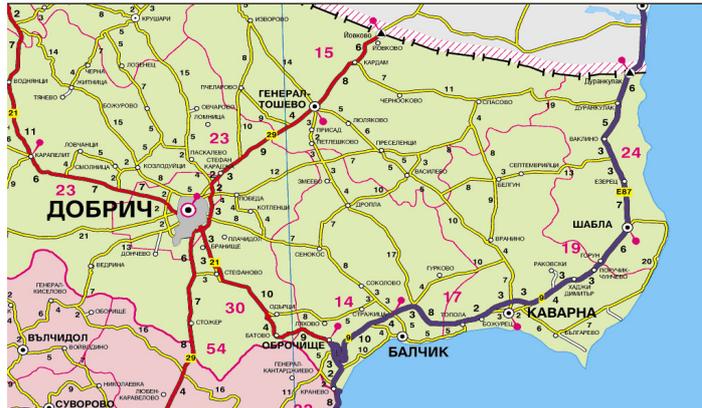
Местоположение и граници

Община Каварна заема площ от 481,4 кв.км, разположена е в най-източната част на Дунавската равнина и заема южната част от Добруджанското плато. На запад тя граничи с община Балчик, на северозапад - с Генерал Тошево, на север - с Шабла и на юг - с Черно море.

Общинският център отстои на 540 км от София и на 60 км от Варна.

Общината разполага с много добър природен потенциал и много висок биоклиматичен потенциал. Най-важните елементи на нейното богатство са морето, неговото крайбрежие и високопродуктивните обработваеми земи.

Бреговата ивица е разчленена и особено привлекателна.

1.2. Природни ресурси и културно-историческо наследство

1.2.1. Природни условия и ресурси

Релеф

Релефът на територията на общината е *равнинен до равнинно-хълмист*, със слабо вертикална и хоризонтална разчлененост, преобладаващите наклони са от 3 до 5 градуса. В хипсометрично отношение попада в низинния пояс – до 200 м н.в. Преобладава територията между 100 и 150 м. Най-високата точка е 162 м северно от с. Топола.

Крайбрежието, което обхваща територията с ясно изразени стари и съвременни абразионни и акумулационни форми, завършва с брегова ивица, в която се проявяват съвременни абразионни и акумулационни процеси. Между нос Шабла и нос Калиакра абразията е образувала многобройни пещери, подводни и надводни клипи.

Една от най-разпространените акумулационни форми по крайбрежието е пясъчната плажова ивица. По крайбрежието са развити малки по размери плажни ивици с обща площ 74 000 кв.м. При гр. Каварна е създадена изкуствена плажна ивица, която предпазва съществуващото свлачище от морската абразия. Независимо от малката големина на плажовете, те представляват рекреационен ресурс за общината.

Черноморският шелф е различно широка, слабо наклонена на изток подводна платформа. Обликът на подводния релеф се обуславя от морски тераси на различни дълбочини, върху които са оформени различни по големина валове.

Полезни изкопаеми

На територията на общината се намира част от *Добруджанското каменовъглено находище* (с обща площ около 49 кв. км) с приблизително установени запаси от 1200 млн. тона черни каменни въглища. Тези запаси го определят като важен енергиен ресурс от национално значение. Тежките геоложки, хидрогеоложки и минно-технически условия го правят усвоимо в далечна перспектива. Разработването му ще промени изцяло икономическия облик на общината.

При с. Българево е разкрито *находище на природен газ*. Запасите са около 80 млн. куб.м. Находището има локално значение. Годишно се добиват 1,3 млн. куб.м предимно за промишлени нужди.

От нерудните полезни изкопаеми се добива само *варовик*.

Климат

Климатичните особености на района са резултат от непосредствената близост на Черно море, а също така от липсата на солидна планинска преграда, която да спре нахлуването на студени въздушни маси. Непосредственото климатично влияние на морето навътре в сушата достига до около 60 км.

Валежите са недостатъчни – 465 мм средногодишно. Добруджанският район е най-сухата част на България. Максимумът на валежите е през ноември, а минимумът през юли и август. Поради по-високото термично ниво броят на дните със снежна покривка е около 16, като с отдалечаването от брега във вътрешността броят на дните рязко се увеличава.

Почви

Разпространени са черноземни почви с техните разновидности – карбонатни, излужени, типични.

Слабоизлужените и излужени черноземи са основният почвен тип. Заемат площи в северната част на общината. Спадат към категорията на плодородните почви и са подходящи за развитието на всички земеделски култури. Типичните карбонатни и силно излужените черноземи са на петна със сравнително малки площи. Подходящи са за отглеждане на всички земеделски култури. Черноземите са разпространени на север от рендзините – хумусно-карбонатните почви, които заемат една ивица край брега на морето. Те са плодородни почви, подходящи за зърнено-фуражни и някои технически култури. Тежките черноземи и карасолуци се срещат северозападно от с. Вранино. Подходящи са за царевица, пшеница, слънчоглед. Рендзините са подходящи за лозя.

От съвременните геоморфоложки процеси най-значими са *ерозията, свлачищата, карстът*. Стръмните брегове на суходолията и скалистите и свлачищни части от крайбрежната ивица, където са разпространени хумусно-карбонатни почви, в голямата си част са ерозирани. Преобладава площната ерозия.

Равнинният характер на територията, слабата лесистост и силните северни ветрове създават предпоставки за развитие на ветрова ерозия. Важна почвозащитна роля имат създадените полезащитни горски пояси и държавните защитни горски пояси с цел предпазване на повърхностния почвен слой от издухване. Полезащитните пояси имат и снегозадържаща роля, с което подобряват влагозапасяването на почвите и същевременно осигуряват защита на есенните посеви.

На територията на общината са регистрирани и се наблюдават шест свлачищни района. Активни са свлачището край гр. Каварна (33 дка) и локално свлачище при СБА. Условно стабилизирани са свлачищата край с. Камен бряг (Яйлата) върху площ от 80 дка, край с. Божурец (800 дка), край с. Топола (1500 дка) и свлачищен район “Икантълъка”.

Една от характерните форми на крайбрежието е карстът. Между повърхностните форми най-характерни са големите карстни полета (кайраци). Те представляват типични пустеещи земи, достигащи на места значителна ширина. При с. Камен бряг карстното поле е широко 1,8 км, северно от н. Калиакра – 5 км, източно от Каварна - 3,2 км.

Водни ресурси

Хидрографската мрежа е представена от суходолия и оврази, повечето плитки и с асиметрични склонове, с широки легла и слаб наклон. Суходолията се оводняват само при дъжд. Слабият наклон на дъната им и водопропускливостта на варовиците определят ниския модул на оттока. Водата се оттича само при интензивни валежи. При слаби и равномерни валежи водата се филтрира.

От особено значение за общината са значителните по обем *пресни подземни води*, които са изключителен източник за водоснабдяването на населените места.

Ценен ресурс са *минералните води*, които по качество се отнасят към трапезните, но все още не са намерили своето рационално приложение.

Морските води са ценно природно богатство. Рекреационните качества на морската вода се определят от благоприятния термичен режим, който позволява удължаване на курортния сезон. Освен рекреативно, морската вода има и стопанско значение за общината.

Флора и фауна

По състав горите в общината са *широколистни*. Преобладават нискостеблените гори. Естествено растящите дървесни видове са представени от келяв габър, цер, мъждрян, полски ясен, летен дъб, благуи, космат дъб и др. Полезащитните горски пояси, изкуствено създадени, заемат над 40% от горския фонд. Насажденията им са от цер, благуи, планински ясен, гледичия, акация, шестил, клен, явор, орех и др. Залесителните противоерозионни мероприятия са с участието на черен бор, айлант, атласки кедър, миризлива върба, тамарикс, люляк и др. Тревната растителност е представена от типичната за дъбовите гори видове житни треви, острица, подъбиче, мащерка, коприва, жълт кантарион, жълтоцъфтящ равнец, метличина и много други.

Фауната, обитаваща територията на общината се характеризира с присъствието на специфични степни елементи. Най-многочислените видове в района са обикновената полевка, горските и домашни мишки. С ловностопанско значение е заекът. Срещат се и видовете сляпо куче, лалугер и обикновена полевка. Едрата бозайна фауна се характеризира с присъствието на специфични степни елементи, редки за нашата фауна. Особено внимание заслужават видрата, дивата котка, пъстрият и степния пор. Всички са застрашени видове на Европейския континент. Дивечовата фауна е представена от благороден елен, елен лопатар, сърна, муфлон, диви свине, зайци, лисици и др. От птиците се срещат яребица, монголски фазан, балкански кеклик, пъдпъдък, гривек и др.

Поземлени ресурс

Общата площ на територията на община Каварна е 481367 дка³, което представлява 10,2% от територията на област Добрич.

Земеделските територии заемат общо 419659 дка (87,2% от площта на общината при средно за страната 58,7%). Потенциалите на земеделските земи на община Каварна следва да бъдат оценявани като предпоставка за очертаващите се приоритети в нейното развитие. Един от тях е свързан с формирането на модерен аграрен сектор.

³ Агенция по кадастъра към Министерството на регионалното развитие и благоустройството, “Баланс на територията на община Каварна по землища към 31.12.2000 година” (последен).

Обработваемата земя в земеделските територии⁴ е с обща площ 374101 дка. Най-голям дял заемат нивите – 364848 дка (97,5% от обработваемите земи). Трайните насаждения заемат 7759 дка площ (2,1%), ливадите с най-малка площ – 34 дка (0,01%) и други обработваеми земи – 1460 дка (0,4%).

Изградени са 17905 дка *поливни площи* (само 4,8% от обработваемата земя) за напояване от държавни водоизточници. От тях годни за напояване са 14160 дка, а 3745 дка са с частично или напълно разрушени хидротехнически съоръжения и напоителни системи.

Земите по §4 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи са с обща площ 1438 дка, всички разположени в землището на с. Божурец.

Мерите и пасищата заемат площ от 35983 дка. Заедно с обработваемата земя те формират т.н. стопанисвана земя – общо 410084 дка, или 85,2% от територията на общината.

Горските територии включват площта на Държавния горски фонд, в т.ч. полезащитните горски пояси и заемат 29089 дка (6,0% при средно за страната 33,6%). Залесената част от горските територии, заедно с горите, създадени върху земеделски земи, е 24421 дка, или 5,1% от територията на общината. *Населените места и другите урбанизирани територии* заемат 29193 дка площ (6,1% при средно за страната 5,0%). От тях 21024 дка са в селищните територии на населените места, 717 дка са курортни комплекси, 697 дка вилни зони, 192 дка промишлени и складови зони, 4905 дка застроени терени извън регулация и 1658 дка гробища и извънселищни паркове.

Водните течения и водните площи са с най-малък относителен дял – 0,02% (при средно за страната 1,8%), с площ 112 дка. *Териториите за добив на полезни изкопаеми и депа за отпадъци* са с площ 794 дка (0,2% при средно за страната 0,3%). *Площта на териториите за техническа инфраструктура* е 2520 дка (0,5% при средно за страната 0,6%).

Обобщената оценка е, че природните условия и ресурси в общината съдържат много добър потенциал за развитие на туризъм и рекреация, ефективно селско стопанство, балансирана селищна мрежа, модерна техническа инфраструктура.

1.2.2. Селищна структура и връзки със съседни общини

Селищна структура

Селищната мрежа на общината съдържа 20 села и 1 град. Гр. Каварна (11394 жители) попада в категорията “малки градове”. В групата на селата влизат 1 от категорията⁵ ”средни”, 5 “малки” и 14 “много малки села”.

Освен функционален, градът е и пространствен център. Като цяло селищната мрежа може да се определи като мозаечно-дисперсно разположена в територията. Условно може да се определят две зони на насищане на населените места - крайморска и аграрна. Крайморската зона обхваща 6 населени места (с. Божурец, с. Българево, гр. Каварна,

⁴ Общата площ на обработваемата земя във всички видове територии на общината е 374319 дка. На човек от населението се падат по 22,8 дка обработваема земя, който показател е 3,5 пъти по-висок от средния за страната – 6,3 дка/ч, и значително по-висок от средния за област Добрич – 16,5 дка/ч, и от средния за Североизточния район за планиране – 9,2 дка/ч. Диференциацията на показателя само за земеделските територии в отделните землища на населените места варира в твърде широки граници, като достига и екстремни стойности. Докато в землището на гр.Каварна се падат по 3,0 дка/ч обработваема земя, на с. Българево – 22,1 дка/ч и т.н., то в землището на с.Иречек показателят достига стойност 293,6 дка/ч, а на с.Крупен – 312,5 дка/ч.

⁵ Средни села – от 1000 до 2000 жители; малки села –250 до 1000 жители; много малки села – до 250 жители

с. Камен бряг, с. Свети Никола, с. Топола) с население - 83 % от общото. Аграрната зона обхваща останалите 15 населени места с население 17 % от общото.

Средната селищна гъстота (4.4 селища на 100 км²), е близка до тази за страната (около 5). Отчитайки и демографската маса, гъстотата на населените места в крайморската зона е с много по-благоприятни измерения. Средното отстояние между населените места е около 5 км, което е добра предпоставка за формиране и функциониране на единна жизнена териториална-селищна среда.

По степен на урбанизация, община Каварна е на второ място в областта с 69.5 % градско население (на първо е община Добрич град) и съвпада със средната стойност за страната – 69.8 %. Това определя урбанистичната структура на общината като моноцентрична. Останалата демографска маса 30.5 % е разпределена в сравнително равномерна мрежа от села. Икономическият облик на селата е селскостопански, с подчертан самозадоволяващ се производствен характер. Като цяло, в селата липсват възможности за трудова заетост, обезпечаваша жизнената кариера на младите хора. Промислените и обслужващите функции са съсредоточени изключително в града.

Структурата на първичния социален сервиз е почти огледален образ на тази категория селища и възрастовия профил на населението им. Само в 3 от общо 20 села има функциониращи училища. В повечето села няма лекарски практики. Центърът компенсира с пълен набор от добре развити услуги на селищно, общинско и надобщинско ниво (здравеопазване).

По степен на благоустроеност, селата имат сходни характеристики – всички са електрифицирани и водоснабдени, но в тях отсъства канализация.

Като пространствена структура, селищната мрежа е добре развита, балансирана върху цялата територия на общината. Дисбалансът (поляритетът) се дължи на демографските и функционални характеристики. Общината има нужда от целево създаване на един или два допълващи центъра - с. Българево и с. Септемврийци. Село Българево въпреки непосредствената си близост до центъра на общината най-добре може да допълва и разтоварва функционално и пространствено гр. Каварна. Село Септемврийци балансира отдалечеността на общинския център, за което може да има заявка за нови функции, дейности и съответно обекти, компенсиращи отдалечеността на центъра в северната част на общината.

Връзки със съседни общини

- Икономически – обмен на суровини, материали;
- Транспортно-комуникационни – потоци от стоки и хора;
- Социален сервиз – обекти с надобщински мащаб: културно-историческо наследство, култура, спорт и здравеопазване;
- Ежедневни трудови пътувания – по повод заетост в “центъра”.
Направленията за интензификация на връзките със съседни общини са:
- Подобряване на техническата инфраструктура;
- Подобряване на транспортното междуобщинско обслужване;
- Обмен на иновационни практики в сферата на общински услуги, маркетинг, “общинско предприемачество”;
- Съвместни стопански/бизнес проекти;
- Съвместни регионални туристически продукти (вкл. културно-историческо наследство);
- Съвместни екологични проекти.

1.2.3. Защитени територии и обекти

Защитените територии са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на характерни или забележителни обекти на неживата природа и пейзажи.

Под режим на защита на територията на общината има две категории защитени територии⁶ - резерват и защитени местности.

Резерват “Калиакра” с площ 6875 дка (669 дка горски фонд, 4000 дка морска акватория и 2206 дка земеделски земи). Намира се в землището на с. Българево. Нос Калиакра е крайбрежен нос с вертикални варовикови скали, характерна степна растителност и гнездови ниши на редки и изчезващи видове птици. Тук е единственото място в света, където се срещат растенията калиакренско плюскавиче и калиакренска метличина. В района на Калиакра се намират най-големите у нас находища на 45 редки и застрашени вида растения – теснолистния божур, сарматска белевалия, кавказки пелин, широколистната гърлица, седефчето, кримския чай, лесинговото коило и др. За да се запазят местообитанията на тюлена-монах към резервата е включена и част от морската акватория. Нос Калиакра е записан като *важен птичи район* в Европа. Той се ползва като междинна станция за почивка или концентрация преди отлитане на птици (малък корморан, розов пеликан, черен щъркел, бял щъркел, розов скорец, осояд, черна коня, тръстиков блатор, полски блатор, късопръст ястреб, голям мишелов, малък креслив орел, малък орел), използващи западночерноморския прелетен път. Размножаващите се тук видове птици са качулат корморан, червен ангъч, малък (египетски) лешояд, бухал, черногърбо каменарче. Голяма част от видовете птици, обитаващи или мигриращи през резервата, са включени в Червената книга на страната. Почти всички от световно застрашените могат да бъдат наблюдавани тук. Към резервата е обявена *буферна зона* от 122 дка горски фонд и 970 дка земеделски земи.

За *защитени местности* са обявени територии с характерни и забележителни ландшафти, местообитания на застрашени, редки и уязвими растителни и животински видове. *Защитените местности на територията на общината са:*

- “*Яйлата*”, живописна местност с площ от 453 дка в землището на с. Камен бряг. Представлява приморска тераса, ограничена от Добруджанското плато и морето. Впечатляващи са степите и отвесните скалисти брегове. Тук е “царството” на широколистния божур. Скалите се обитават от аристотелевия корморан, бухала, синявицата, папуняка, каменарчето. В пасищата и храстите обитават чучулигите, сивата овесарка, червоглавата овесарка, червогърбата сврачка, маслиновият присмехулик и др. Част от защитената местност е и археологически резерват;
- “*Таук лиман*” (*Птичи залив*), с площ 1214 дка, в землищата на с. Свети Никола.
- “*Птичийт залив*” и м. “*Болата*” са обявени за влажни зони. В тях гнездят интересни водолюбивы птици – малък воден бик, малък гмурец, патици. Както и в резерват “Калиакра”, по време на прелет тук спират за почивка и хранене повече от 150 вида птици. Околните скални масиви са убежище на бухала, белоопашатия мишелов, застрашени от изчезване влечуги, включени в Червената книга на България.

1.2.4. Културно-историческо наследство

Тракийско, римско, византийско, средновековно Карвунско княжество, възрожденско и съвременно присъствие са напластявали култура и ценности. Високата културно-историческа и познавателна стойност на уникални паметници от античната и

⁶ *Източник:* Национална база данни за защитените територии, МОСВ.

средновековната българска епоха, превръщат архитектурно-археологическите резервати на община Каварна в поле за изследвания, база за туристически продукти, “културен гръбнак” на настоящите поколения и “мост” за прехвърляне на ценности към бъдещите поколения.

Град Каварна и районът му имат богата историческо минало и традиции. Първите данни за човешко присъствие в района датират още от новокаменната епоха - неолита.

На мястото на старо тракийско селище гръцки заселници от Месемврия образуват през V в. пр. н. е. колонията Бизоне, търгуваща с градовете-държави от черноморския и източносредиземноморския свят. През I в. пр.н.е. катастрофално земетресение срутва част от селището в морето, но през II – III в. то процъфтява, за което съдим по древните римски карти, както и от останките на обществени сгради в района на Каварна.

Градът е значителен икономически и културен център през Античността и Средновековието с богати и разнообразни културни останки – крепостни стени, раннохристиянска базилика, средновековни църкви, обществени сгради. През Средновековието градът запазва стратегическата си роля, а през XIV в. Карвуна и Калиакра са главните градове на Карвунското княжество на деспот Добротица. Следите от древността по каварненския бряг бележат динамиката на един значителен и непрекъснат живот от III хилядолетие пр.н.е. до средата на XVII в., когато населението се преселва на мястото на днешна Каварна.

През XV-XIX в. средновековният град става известен под името Каварна, като християнско селище и пристанище за зърнени храни. От това време са запазени хамам (баня), средновековен некропол, мост, чешми, християнски църкви, множество надписи. По време на Руско-Турската освободителна война (1877 г.), каварненци въстават в защита на града от башибозушки и черкезки орди. След освобождението градът е включен в пределите на Княжество България.

От началото на XX век Каварна бележи бърз възход като стопански и културен център на региона, прекъснат през 1913 г. когато градът пада под румънска окупация. Българското население се противопоставя на асимилаторската политика на румънските власти чрез активна културно-обществена дейност на църквата, читалищата и културно-просветните дружества. През 1940 г. градът е върнат в пределите на България.

Значителните археологически паметници, разкрити предимно в крайбрежната зона на общината, свидетелстват красноречиво за високата култура и цивилизация на тези земи.

След реставрация, консервация и подходящо обзавеждане тези паметници на културата попадат в поредица интересни национални обекти на познавателния туризъм.
Открояват се:

- “Бизоне” – селище от V в пр. н.е. – м. “Чиракман”;
- “Калиакра” – забележителен природен обект и крепостен ансамбъл;
- “Яйлата” – крепостен ансамбъл от I до VI в., изграден върху естествено защитена тераса край морето;
- м. “Кованлъка” – прабългарско селище от VIII-XI в. – занаятчийски и грънчарски център;
- м. “Таук лиман” – забележителен природен феномен и останки от крепостни стени.

Други значими паметници на културата са:

- Хамам – представлява масивна куполна баня, построена от камък, реставриран цялостно;
- Старите магазини на пристанището – шест магазина от епохата на Възраждането, пристанищни складови помещения за съхраняване на зърнени храни;

- Каменен мост – построен от местни майстори през Възраждането и е единствен в целия район.

Старите чешми по долината към морето са били 12 на брой изворни чешми, разположени по дължината на долината към морето, една малка част за запазени частично. Църквите “Свети Георги” и “Свето Успение Богородично” представляват интерес със своето архитектурно оформление и ценните си икони.

Добри практики са строежът на нова и ремонтът на три църковни храма в общината.

През 2004 г. за първи път би камбаната на новопостроения църковен храм “Св.Св. Константин и Елена” в село Камен бряг. Църквата е построена изцяло със съдействието на спонсори, а общината е отстъпила терена, върху който е построен храмът.

През 2004 г. беше реконструиран църковният храм “Свети Апостоли” в с. Българево. Реконструкцията на храма се осъществи със средства на програма “Красива България”. По други проекти в общината се изграждат още два храма – в с. Свети Никола и с. Нейково.

Анализ на културно-историческото наследство

Паметниците на културата се намират в 14 населени места в общината. Общият брой на обектите под закрила на Закона на паметниците на културата и музеите се свежда до 118 обекта, от които 67 ПК са декларирани и 51 са обявени. Културно-историческото наследство на територията на общината включва основно археологически паметници на културата – 68 обекта, антични селища, укрепления, могилни некрополи и др. По-голямата част от тях – 51 обекта, са обявени през 60-те години. 40 археологични ПК са с висока културно-историческа стойност и имат категория “национално значение”. Останалите 11 обекта са обявени като археологически ПК с категория “местно значение”. Висока концентрация на археологически паметници на културата има в: с. Българево, с. Камен бряг, с. Топола и гр. Каварна.

Архитектурно-строителните паметници на културата се намират главно в гр. Каварна и са от периода на българската архитектура след Освобождението, предимно жилищно-търговски сгради. От периода на Възраждането са запазени само 3 къщи.

Културно-историческото наследство е “инфраструктура на приемствеността”. Ресурсите на държавата и общините са несъизмеримо по-малки от потребностите на многократно декларирано желание за опазване и съхранение. Желанието за допир на съвременниците до тези ценности и съхраняването им за идни поколения би могло да се осъществи само чрез тяхното атрактивно експониране и валоризация. Историческата, познавателната и атрактивната стойност на каварненските културни пластове е сравнима с тази на цяла България. Похвална е ролята на общината, която участва с парични средства в проучването, консервацията и експонирането на тези уникални обекти. Те трябва да бъдат доведени до формиране на завършени туристически продукти, професионална реклама и продажби. Това е пътят за набиране на средства, съхраняване и обогатяване на тези непреходни ценности.

1.2.5. Туристически ресурси и продукти

Община Каварна разполага с богат потенциал и неусвоени ресурси за развитие на морски ваканционен туризъм. Има много добра материална база за развитието на културно-познавателен, ловен и селски туризъм. В основата на различни форми на алтернативния туризъм биха имали повече тежест обектите на природното наследство:

- Резерват “Калиакра” и защитените местности “Яйлата” и “Таук лиман”, влажна зона м. “Болата” – специализиран туризъм за (наблюдения и фотографии на птици и растения, на делфини и риби в крайбрежните води);
- Черно море – яхтен туризъм, спортен риболов, круизи, туристическа инфраструктура по брега;
- Стопанство за муфлони край к.к. “Русалка” – ловен (елитарен) туризъм, при договорени условия – фотосафари;
- “Таук лиман” – уникална комбинация за целогодишно предлагане на лечебна кал (калолечение), море и минерална вода.

Другият несъмнено “тежък” потенциал се обляга на богатото културно-историческо наследство. Почти всички обекти, представени в предишния раздел, биха могли да се вплетат в богата “каварненска шевица” на туристическо предлагане.

В допълнение мидената ферма в местността “Дълбока” до с. Българево – мидена плантация и 60–те специалитета от миди, предлагани в двата ресторанта, семейна почивка в традиционната селска къща в Българево, Камен бряя или Топола.

Трябва да се подчертае, че дори “силни” и добре експонирани обекти могат да загубят атрактивността си от нелицеприятна среда и обратно, подредена и добре устроена среда може да стане част от атрактивността на обекта, т.е. самата тя да се третира като туристически продукт.

Нос Калиакра е с най-утвърден туристически “етикет” на общината. През 2004 г. от месец май до месец октомври 210 хил. души са посетили носа. Статистиката показва, че една трета от посетителите са били български туристи, а 50 % от чуждестранните туристи са били гости на к.к. “Албена”. Голямото посещение от туристически групи не формира сериозен продукт и от там – осезателни приходи.

Този списък лесно би могъл да се продължи, но, паралелно с изработването на “менюта” от природното и културното наследство, е необходимо съставянето и прилагането на ясна програма за прагматичните стъпки до реални продажби на маркетабилни продукти.

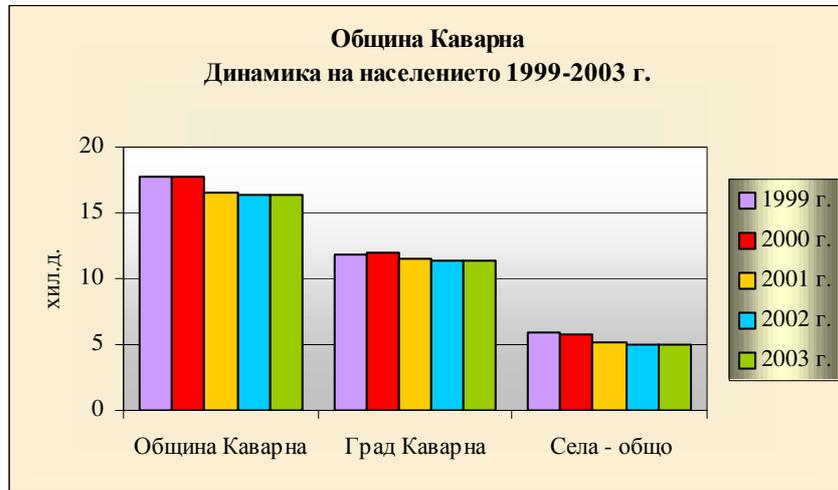
1.3. Човешки ресурси и социални дейности

1.3.1. Демографска характеристика

Населението на община Каварна наброява 16391 д. (2003 г.) – 7,9% от населението на областта. В демографското развитие на общината се наблюдават два периода през последните 50 г.: нарастване на населението до средата на 70-те години на миналия век, последван от период на постепенно намаление⁷. Тенденцията на намаление на населението на общината продължава и през настоящия век. Динамиката на населението на община Каварна през последните години е сходна с тази на област Добрич - средногодишният прираст на населението на общината и областта е –2,0% (1999-2003 г.). За същия период населението на страната намалява с -1,2% (средногодишно), а на Североизточния район за планиране с –1,1%. Центърът на общината – град Каварна, се характеризира с нарастване на населението до 1992 г. и незначително намаление през последните 10 г.

⁷ НСИ, преброявания на населението

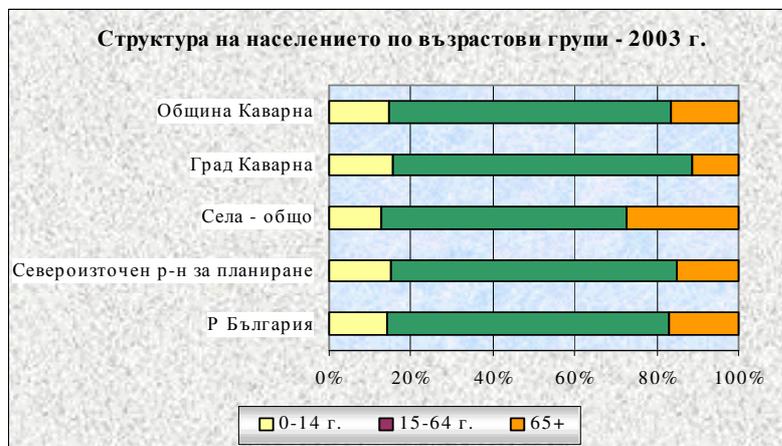
Селското население на общината е с тенденция на намаление от 50-те години на миналия век. Интензитетът на намаление на населението на селата от общината е сходен със средните стойности на показателя за селското население на областта (фиг. 1). За периода 1999-2003 г. населението на всички села в общината намалява с различен интензитет, като средногодишното намаление е $-4,1\%$ ($3,6\%$ - за селското население на област Добрич, $-2,6\%$ - средногодишен прираст за селата в страната).

Фиг.1

В град Каварна е съсредоточено $69,5\%$ (11391 д.) от населението на общината. През последните 5 години измененията в броя на населението на града са несъществени.

Измененията в броя на населението на общината са свързани с възрастовата структура. Разпределението на населението на община Каварна по възрастови групи е подобно на средните стойности на показателя за областта, но с по-висок дял на възрастното население, дължащ се на влошения възрастов състав на селското население на общината. За периода 1999-2003 г. се очертава постепенно намаление на броя и дела на младите хора под 15 г. и контингентите от 15 до 64 г. и нарастване на дела на възрастните хора (на 65 и повече години). Съотношението между трите основни възрастови групи (0-14 г.: 15-64 г.: 65+) за община Каварна е 14,7: 69,0: 16,3% (2003 г.) – делът на младите генерации е по-нисък от този на възрастните хора (фиг. 2). В сравнение с възрастовия състав на населението на област Добрич, в общината се наблюдава по-висок дял на населението на 65 и повече години. По населени места се очертават значителни различия във възрастовия състав на населението. Град Каварна е с благоприятна възрастова структура с висок дял на контингентите от 15 до 64 г. ($72,8\%$), които са основен източник за формиране на трудовите кадри, висок дял на младите хора ($15,7\%$) и нисък – на възрастното население ($11,5\%$). Възрастовата структура на селското население е влошена, с процес на застаряване – съотношението между трите възрастови групи е 12,5: 60,1: 27,4%, който е по-силно изразен при много малките населени места.

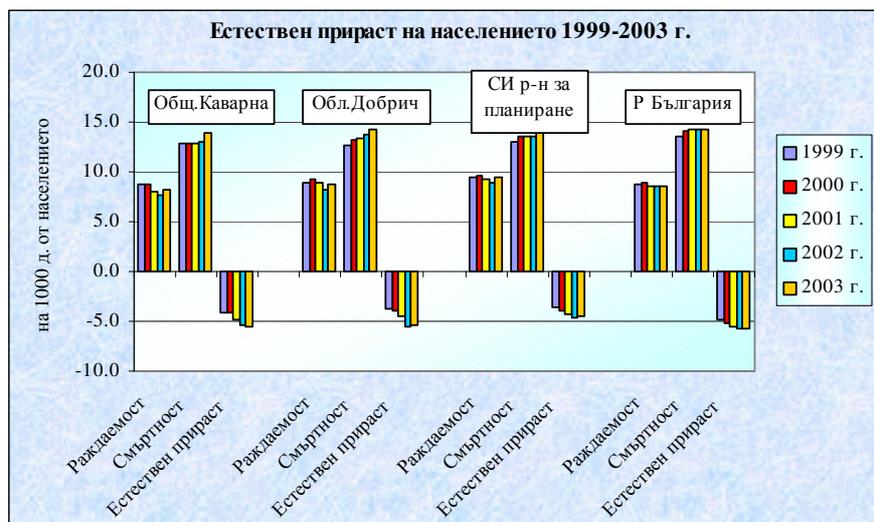

Фиг. 2

В структурата на населението по пол на община Каварна съотношението между мъжете и жените е с превес на жените. На 100 мъже се падат 105 жени (средно за област Добрич – 104, за Р България – 106). Аналогична е ситуацията за градското население на общината (104 жени на 100 мъже), докато при селското население делът на жените е по-висок (108), повлиян от възрастовата структура. За периода 1999-2003 г. не са настъпили съществени изменения в тази демографска структура

селение делът на жените е по-висок (108), повлиян от възрастовата структура. За периода 1999-2003 г. не са настъпили съществени изменения в тази демографска структура

Естественото движение е един от основните компоненти, оказващи влияние на динамиката на населението и неговата структура по възраст. През 2003 г. в община Каварна са родени 136 деца. За последните 5 години броят на родените е в границите 120-160 деца. *Коефициентът на раждаемост* (живородени деца на 1000 д. от населението) през 2003 г. е 8,3‰ – под средния за областта (8,8‰) и страната (8,6‰). Тенденцията в развитието на раждаемостта на населението на община Каварна показва неголеми изменения, като за периода 1999-2003 г. тя е в диапазона 7,7‰-8,7‰. *Смъртността* е с по-високи от раждаемостта стойности - през 2003 г. умрелите лица в общината са 228 или 13,9 на 1000 д. от населението. През последните 5 години общата смъртност е в границите 12,8-13,9‰. *Детската смъртност* в община Каварна се характеризира с колебливост. През 2003 г. коефициентът на детска смъртност е 22,1‰ (над средната за страната - 12,3‰ и областта – 13,0‰). *Естественят прираст* на населението на общ. Каварна е отрицателен (-5,6‰ - 2003 г.), сходен със средната стойност за страната (-5,7‰) и област Добрич (-5,4‰) (фиг. 3).

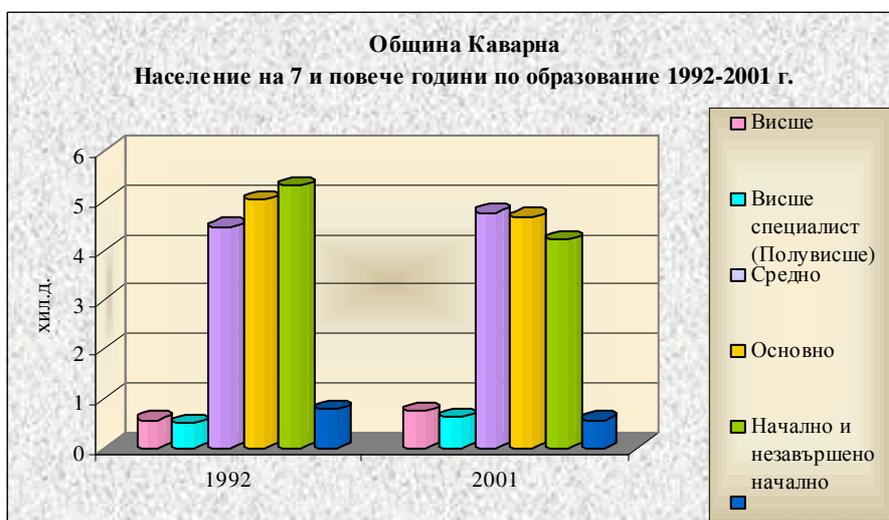

Фиг. 3

През 2003 г. в общината са осъществени 350 заселвания и 300 изселвания. *Механичният прираст* е положителен (50 д.). За периода 1999-2003 г. преобладават заселванията, като прирастът е в диапазона от +134 д. (1999 г.) до -80 д. (2001 г.). Характерно за област Добрич и Североизточния район за планиране е, че за целия период механичният прираст на населението е с отрицателни стойности.

Важна характеристика на населението е *образователното равнище*. За периода между последните две преброявания (1992-2001 г.) е налице абсолютно и относително нарастване на лицата с висше, висше специалист (полувисше) и средно образование в общината, което е характерно за областта, района и страната (фиг. 4). Наблюдаваната тенденция на нарастване на високообразованите лица се отнася и за трите съставлящи групата компоненти (висше, висше специалист и средно образование) като тя е по-силно изразена при населението с висше и средно образование. Преобладаващата част от лицата с високо образователно равнище са в центъра на общината – гр. Каварна.

Фиг. 4
Тенденциите в развитието на населението през

последните години са: постепенно, но незначително намаление на населението, положителен механичен и отрицателен естествен прираст (сходен със средния за страната и областта), застаряване на селското население, повишаване на образователното равнище на населението на общината.

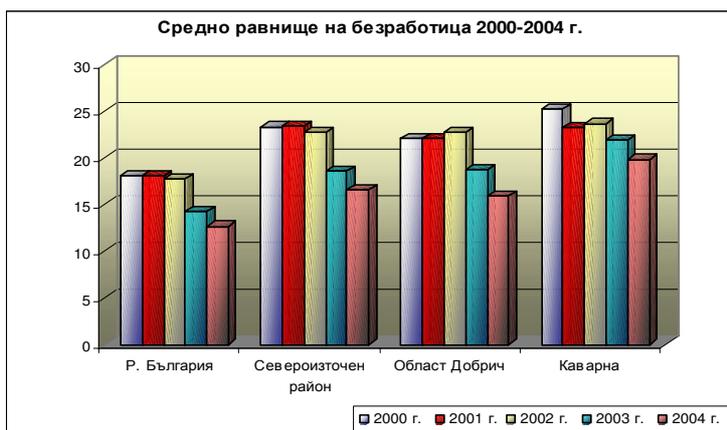
Основните приоритети в демографското развитие на общината следва да бъдат: стабилизиране и запазване на населението; ограничаване неблагоприятните тенденции в демографските процеси, предимно в естественото възпроизводство; продължаване тенденцията на нарастване на образователното равнище на населението и участието му в различни форми на обучение.

1.3.2. Заетост и безработица

Заетост

През 2003 г. наетите лица по трудово или служебно правоотношение в общината са 3 066 ч.⁸, от които 58% (1 768 ч.) са в частния сектор. Най-голям брой от наетите работят в: преработващата промишленост - 818 ч. (26.7%); образованието - 14%; други дейности, обслужващи обществото и личността - 12.2 %; търговия и ремонт - 10.6%; селско, ловно и горско стопанство - 7.4%. Частният сектор допринася за 100% от заетостта в селското стопанство, преработващата промишленост, търговията и хотелиерството и ресторантьорството, 84 % - в операциите с недвижимо имущество и бизнес услугите, 65 % в строителството и 56 % във финансовото посредничество. Разпределението на наетите лица по сектори на икономиката следва общата тенденция за страната.

Фиг. 5

През 2003 г. секторът на услугите осигурява най-голяма заетост - 60.6 % (при средно за страната - 58.1 %). Индустриалният сектор е допринесъл за 31.8 % от заетостта, при средно за страната - 38.3 %, като около 84 % от заетостта в сектора се пада на преработващата промишленост. На фирмите от аграрния сектор се падат 7.6 % от работните места (за страната - 3.6%).

Безработица

Преструктурирането и развитието на икономиката е основен фактор, влияещ върху обхвата и структурата на безработицата.

Каварна е сред общините със сравнително високо равнище на безработица, което е показател за наличието на сериозни трудности и проблеми в икономиката на общината. Въпреки че от 2002 г. се забелязва тенденция на непрекъснато намаляване на безработицата, темпът на намаляване е със стойности по-ниски от тези за страната, Североизточния район и област Добрич. Това води до задълбочаване на диференциацията между равнището на безработица в общината и това за страната, района и областта. Докато равнището на безработица през 2001 и 2002 г. е било 1.3 пъти по-високо от средната стойност за страната, то през 2003 и 2004 г. безработицата е 1.5-1.6 пъти по-висока от тази за страната и 1.2 пъти над стойностите за района и областта.

⁸ Данни на ТСБ Добрич

През 2004 г. средногодишното равнище на безработица в общината достига най-ниската си стойност за последните четири години - 19.83 %⁹ (при средна стойност за страната 12.67 %). Средногодишният брой на регистрираните безработни през 2004 г. достига най-ниската си численост от 2002 г. - 1 615 души (със 172, или - 10 % по-малко от 2003 г.) и е отчетено намаляване на равнището на безработица с 2.11 пункта спрямо 2003 г.

Най-силно засегнати от безработицата са лицата с ниско образование и без квалификация, жените, младите хора и тези над 50 години, лицата с намалена трудоспособност. Проблемите в посочените групи са както по отношение на по-висок риск от загубване на работното място, така и в по-малък шанс за повторно осигуряване на заетост и с по-голяма вероятност за изпадане в ситуация на дългосрочна безработица или отпадане от работната сила поради обезкураженост.

От регистрираните в бюро по труда безработни лица, най-голям е дялът на тези с основно и по-ниско образование - 67.2 %, със средно - 28.8 % и с висше - 4 %. В професионално-квалификационната структура на регистрираните безработни преобладават лицата без специалност и професия 70.8 %. Специалистите са 13.6 % и с работнически професии - 15.6 %¹⁰.

Около 52 % са дълготрайно безработните в общината (с регистрация в бюро по труда над 1 година). В резултат на продължителния престой извън трудовата среда, тези хора губят голяма част от придобитите знания, умения и опит. Качествените характеристики на тяхната работна сила изостават и не съответстват на търсенето и изискванията, които се поставят от работодателите. Лицата без квалификация и образование съставляват най-голямата част от продължително безработните и регистрираните над два пъти в бюро по труда. Те се оформят като рискова група, чиято единствена реализация за сега е включването им в националните програми за заетост или по някои от насърчителните мерки от Закона за насърчаване на заетостта.

Голяма част от младежите, завършили образованието си, трудно се реализират на трудовия пазар и не могат да започнат работа по придобитата от тях специалност. Дялът на безработните млади хора (до 29 г.) в общината е 26.1%. Включването им в действащите национални програми и мерки за ограничаване на младежката безработица и повишаване квалификацията на младите хора, значително би повишило шансовете им за намиране на работа и би допринесло за тяхната по-добра реализация .

През 2004 г. дялът на регистрираните безработни жени (относителен дял от всички регистрирани безработни) е 54.1%¹¹. Това показва по-слабата им реализация на трудовия пазар и трябва да се има предвид при разработването на програми за алтернативна заетост, които приоритетно да са насочени към жените.

От предоставената ни от Бюро по труда информация се вижда, че програмите за заетост все още са съществен компонент на пазара на труда. От обявените свободни работни места 54 % са от първичния трудов пазар, а останалите 46 % са по национални програми за заетост. За периода януари-октомври 2004 г. преобладаващата част (74 %) от заетите работни места по програми за заетост са по програма "От социални помощи към осигуряване на заетост".

От изброеното по-горе могат да се направят следните изводи за състоянието на безработицата, предлагането и търсенето на трудовия пазар в община Каварна:

- Намаляване на равнището на безработица, но задържането му все още със стойности по-високи от тези за страната, областта и Североизточния район;

⁹ Данни на Агенцията по заетостта

¹⁰ Данни на Дирекция "Бюро по труда" - Каварна

¹¹ Данни на Дирекция "Бюро по труда" - Каварна

- Много висок дял на безработните с ниско образование, без специалност и професия;
- Голям дял на продължително безработните лица;
- По-висок дял на регистрираните безработни жени;
- Ограничен брой свободни работни места, голяма част от които са за сезонна заетост;
- Голям дял от заетите работни места са по национални програми за заетост (т.е. субсидирани от държавата);
- Образователното и професионално-квалификационното равнище на работната сила не отговаря на изискванията на работодателите.

Действия на пазара на труда

Увеличаването на трудовите ресурси и повишаването на тяхната икономическа активност се налага, както поради сложилите се неблагоприятни демографски тенденции, така и поради необходимостта от постигане на устойчив икономически растеж и по-добри условия на работа и живот. За да се постигне по-стабилно снижаване на равнището на безработица в общината е необходимо да се предприемат действия за запазване и увеличаване на заетостта, повишаване пригодността за заетост и интегриране на неравнопоставените групи на пазара на труда.

Най-голямо значение за увеличаване на заетостта и намаляване на безработицата е създаването на работни места в реалния сектор, което е в пряка зависимост от провежданата икономическа политика и състоянието на стопанската среда. С цел трайно решаване на проблема с неравновесието на пазара на труда, изразяващо се в ограничено търсене на работна сила при значителен процент на безработица, е необходимо усилията и средствата да се съсредоточат за генериране на заетост във всички възможни направления (държавен и частен сектор, големи инвеститори, малък и среден бизнес). В същото време, при ниското търсене на труд, шансовете за заетост на лицата в неравностойно положение на пазара на труда намаляват още повече.

Действията по отношение на намаляване на безработицата трябва да се реализират в две основни направления - *превантивни* (обучение на безработни и заети) и *защитни* - мерки насърчаващи работодателите да наемат на работа лица в неравностойно положение. От голямо значение са превантивните действия, които целят хората, останали без работа, да не изпаднат в състояние на трайна безработица и оттам до необходимостта от социално подпомагане. Важно условие за подобряване на качеството на упражнявания труд е повишаването на пригодността на работната сила за заетост чрез усъвършенстване на нейната квалификация и привеждането ѝ в съответствие с изменящите се изисквания на търсенето на труд в икономика, основана на знанията. Това ще доведе до повишаване на потенциала ѝ и ще създаде трайни предпоставки за устойчив икономически растеж. Прилагането на превантивни и активни мерки на пазара на труда трябва да обхванат всички социални групи с особена подкрепа за най-рисковите групи - дълготрайно безработните, младежите без трудов опит или без образование и професия, жените, безработните с ниско или без образование и без квалификация, хората с увреждания. Борбата с безработицата изисква широкообхватни мерки за взаимна подкрепа на икономическата, социалната политика и политиката по заетостта. Инструмент на тази политика са регионалните и местните програми за заетост, съобразени и с националните програми за заетост. От особено значение за ефективността и ефикасността на тези програми е привличането на всички заинтересовани институции при изготвянето и реализацията на проекти в областта на пазара на труда и използване потенциала на местния бизнес за оказване на консултантски, образователни и други услуги, свързани с дейностите по заетостта.

Състоянието и тенденциите на трудовия пазар в община Каварна дава основание да се очертаят следните основни действия за реализиране на политиката по заетостта:

- Партньорство между заинтересованите институции в общината за изработването и реализирането на програми за увеличаване заетостта, съобразени с конкретните икономически и социални условия на територията на общината;
- Информирание на работодателите и безработните лица за политиката по заетостта, регламентирана в Националния план за действие по заетостта;
- Усъвършенстване на системата за работа с работодателите, с цел максималното им обхващане и насърчаване за използване на предлаганите от ДБТ услуги по заетостта, съобразно ситуацията на пазара на труда;
- Успешно прилагане на новия процесен модел в дейността на ДБТ, с цел повишаване качеството на обслужване както на търсещите работа лица, така и на работодателите;
- Усвояване на нови техники и методика за работа, насочени към всеобхватно и качествено обслужване на търсещите работа лица.

1.3.3. Здравеопазване

Здравеопазването в общината е осигурено с добре развита мрежа от лечебни заведения.

Към 31.12.2004 г. общината разполага с едно лечебно заведение за болнична помощ: Многопрофилна болница за активно лечение - Каварна ЕООД е комплексно здравно заведение, което действа на общинско ниво. Разполага с 5 отделения, 90 легла и 15 лекари. Изпълнява надобщински функции, като освен населението от община Каварна обслужва и населението от община Шабла – общо 22541 души. Структурата на МБАЛ - Каварна ЕООД се състои от следните функционално-обособени блока:

Консултативно-диагностичен: Приемно-консултативни кабинети във всяко стационарно отделение; Клинична лаборатория; Сектор образна диагностика - рентген с графичен и скопичен пост и видеозон.

Стационарен блок: Детско отделение - 10 легла; АГО с родилна и операционна - 12 легла; Терапевтично отделение - 30 легла, от тях 5 в Интензивен сектор; Хирургично отделение и операционен блок - 12 легла; Неврологично отделение - 16 легла.

Болнична аптека и административно-стопански блок

Лечебните заведения за извънболнична помощ са представени от 1 Медицински център I Каварна ЕООД - 5 лекари, общо практикуващи лекари - 11 (8 в гр. Каварна и 3 в с. Вранино, с. Българево и с. Белгун) и общо практикуващи стоматолози - 6.

Лекарственото обслужване се осъществява от 2 аптеки в град Каварна.

Състоянието на материалната база на здравеопазването е много добро. Сериозен проблем остава навременното осигуряване на здравна помощ в по-отдалечените села. В допълнение, достъп до здравни услуги е проблем за 3265 лица, които нямат здравни осигуровки. Общината не разполага с нормативни документи и финансови инструменти за решаване на този проблем, но би трябвало да потърси свои решения.

Към здравната система са и яслените заведения. В общината то е едно - в общинския център. Броят на децата е 33 и те са разпределени в 3 групи. Физическото състояние на сградния фонд е добро. Търсенето на този вид заведения е сравнително малко, дължащо се на традицията децата да се отглеждат в къщи и донякъде безработицата.

Системата на здравно обслужване в община Каварна е добре организирана, материално и кадрово обезпечена.

1.3.4. Социални услуги

Социалните услуги се предоставят от дейността на Домашен социален патронаж. В заведението се предлагат услуги на лица над 60 годишна възраст, инвалиди I-ва и II-ра група инвалидност, деца инвалиди, ветерани от войните. Капацитетът на заведението през 2004 г. е увеличен от 50 на 60 лица. Обслужването на тези лица се извършва от квалифициран персонал. Извършен е основен ремонт на всички помещения в заведението.

За облекчаване на месечните такси, които се заплащат от лицата, ползващи услугите. Общинската администрация работи съвместно с неправителствени организации от страната и чужбина, както и с частни лица.

Социални услуги се предлагат само в общинския център. За периода след 2005 г. трябва да се разшири обсегът на услугите, предоставени от Домашен социален патронаж, като се открият нови на територията на цялата община.

Специализирана институция на територията на общината е Дом за възрастни с умствена изостаналост, които се намира в близост до с. Българево. Заведението е с капацитет за 130 души и профил "Лека олигофрения". Към настоящия момент там са настанени 112 жени и 18 мъже (100 % усвоен капацитет). За тях се грижи квалифициран персонал, състоящ се от социални работници, психолози, трудотерапевт, които се опитват да предложат на настанените лица среда близка до семейната. През 2004 г. в дома е извършен ремонт по проект "Красива България", с които са подобрени условията на живот на домащите, като за 2005 г. са заложени 180 хил. евро за ремонт на спалните помещения.

Тенденциите са в създаването на нови алтернативни социални услуги – дневни центрове, разширяване дейността на ДСП, насочване на социалните услуги към най-уязвимите групи – възрастни и самотни хора, хора с увреждания, деца в риск, представители на етнически общности и преход от институционални грижи към услуги, които оставят човека в неговата общност. Привличането на нестопанските организации и местния бизнес ще повишат качеството на социалните услуги.

1.3.5. Образование и професионално обучение

Предучилищното образование в общината през учебната 2004/2005 г. включва 7 детски градини – 3 на територията на град Каварна и 4 в селата (с. Българево, с. Вранино, с. Раковски и с. Септемврийци). Те се посещават от 546 деца, като през миналата учебна година са били 533 деца, т.е. налице е нарастване на посещаемостта за една година с 2,4 %. Детските групи са 25. Проблем е осигуряването на финансови средства за обновяване на материално-техническата база. За нуждите на децата от с. Септемврийци ще бъде преустроена започната интернат сграда, която ще се дострои като детска градина. Направата на новата сграда в центъра на селото ще подобри условията на обучение на децата, ще повиши екологичните условия и ще облекчи родителите на децата. Стойността на преустройството на сградата, която на този етап е в груб строеж, е 150 хил. лв. Общината ще осигури 60 % от средствата, а 40 % ще се осигурят от фонд "Красива България".

Училищната мрежа в общината през учебната 2004/2005 г. включва 8 училища, от които 6 общински училища и 2 държавни училища. В тях се обучават 1941 ученици. *Съществуващата училищна мрежа в общината напълно задоволява нуждите на социално-икономическото развитие на настоящия етап.*

Общо образование

През учебната 2004/2005 г. общообразователните училища, които се финансират от общината, са 6 (3 в града и 3 в селата): 2 начални училища (НУ), 3 основни училища (ОУ),

1 среднообразователно училище (СОУ). Училищата по населени места са: в гр. Каварна НУ "Бр. Миладинови", ОУ "Й.Йовков" и СОУ "Ст. Караджа", ОУ "Св.Св. "Кирил и Методий" в с. Белгун, ОУ "Хр. Смирненски" в с. Българево и НУ "Хр. Ботев" в с. Септемврийци. В тях се учат 1714 ученици, като през 2003/2004 г. са се учили 1842 ученици, а през 2001/2002 г. - 1797 ученици.

Учащи се в общообразователни училища в община Каварна

По класове	2001/2002	2004/2005	Индекс 2004/2001
общо	1797	1714	95.4
I-IV	815	653	81.1
V-VIII	720	708	98.3
IX- XII	262	353	134.7

Източник: Община Каварна и НСИ

От таблицата е видно, че учениците в началните класове намаляват с 18,9 %, което ще се отрази на заетостта на учителските кадри в бъдеще.

В 3-те училища в града се обучават около 85-90 % от учениците в общината. Най-голямо училище е СОУ "Стефан Караджа". В него са утвърдени профилирани паралелки по ранно чуждоезиково обучение и природо-математическа. Добър атестат за училището е фактът, че 90 % от випускниците продължават образованието си във ВУЗ.

Учениците от общината са носители на множество индивидуални и групови награди от различни състезания, конкурси и спортни игри.

Положителен елемент в общообразователните училища е прогресивното нарастване на изучаващите чужди езици, като през настоящата учебна година 89,6 % от децата изучават по един и 30,5 % по два чужди езика. Доминира изучаването на английски език 54,6 %. Проблем е изучаването на английски език в селата, поради липса на учители. Назначаването на учители по английски език в селата трябва да е един от приоритети на общинската администрация.

В училището в село Белгун има 3 слети паралелки – I и IV, II и III и VI и VII клас, което поставя под въпрос качеството на образованието.

Състоянието на сградния фонд е добро. Сградите на всички училища са масивни и здрави. В продължение на две години в училищата се извършват ремонти, което води до подобряване състоянието на училищните сгради. Но независимо от това от основни ремонти се нуждаят всички училищата – измазване на отделни помещения от сградите. Училищата, които се нуждаят от по значителни ремонти, са селските - в с. Белгун, с. Септемврийци и с. Българево. По проект "Красива България" ще бъде ремонтирана и обновена сградата на най-голямото училище СОУ "Стефан Караджа", гр. Каварна. Ще се подмени дограмата, училището ще се преобоядиса, амортизираните и остарели санитарни възли ще бъдат ремонтирани. Начинанието ще струва 120 хил. лева, като участието на общината ще е в размер на 67,1 хил. лв. (55, 9 %).

Материалната база е добра и осигурява възможности за нормален учебен процес. Само в НУ "Христо Ботев" в с. Септемврийци училището е малко и се налага обучение на две смени.

Оборудвани кабинети по информатика има в 5 училища: СОУ "Ст. Караджа" - 2, ОУ "Й.Йовков", ОУ "Св.св. Кирил и Методий" с. Белгун, ОУ "Хр. Смирненски" в с.

Българево и НУ “Хр. Ботев” в с. Септемврийци. Предстои създаването и оборудването на компютърни кабинети и в НУ “Братя Миладинови”, както и нов кабинет в ОУ “Й. Йовков”.

Общият брой на компютрите в училищата е 57, което прави 3,3 компютъра на 100 ученици. Броят на компютрите ще се увеличава съгласно Националната стратегия за въвеждане на информационни и комуникационни технологии в българските училища. Проблем, който ще трябва да решава общината, е осигуряването на квалифицирани преподаватели, чрез назначаване на нови учители или чрез обучение на част от преподавателския състав.

В общината за разлика от други общини проблем с интеграцията на ромските деца няма. От 2004 г. се работи активно по програми, касаещи интеграцията на малцинствата. Реализирани са 2 проекта на фондация “КЕЪР”: за ограмотяване на изоставани в обучението ученици в НУ “Братя Миладинови” и обучени учители за работа с ромски деца от училищата НУ “Братя Миладинови”, НУ “Хр. Ботев” в с. Септемврийци, ПУИ “Л. Каравелов” и ЦДГ “Детелина”. За изучаване на ромския бит и фолклор по проект на “Апалипе” се работи в НУ “Братя Миладинови”.

Медицинското обслужване в училищата е недостатъчно. Лекарски кабинет има само в СОУ “Стефан Караджа” – гр. Каварна, който се обслужва от 1 лекар. В останалите училища медицинските кабинети се обслужват от 1 медицинска сестра. Наличното оборудване не е на ниво. Всички стоматологични кабинети са затворени и стоматологична профилактика не се осъществява.

Професионалното образование е представено от 2 училища: професионална гимназия и професионално основно специално училище.

В Професионалната земеделска гимназия “Кл. Темирязев” се учат 227 ученика, като през 2003/2004 г. са се учили 204 ученици, а през 2001/2002 г. 195 ученици. Или в сравнение с 2001 г. има 21.5 % повече ученици. 21 % от завършилите гимназията продължават обучението си във ВУЗ.

В ПУИ “Л. Каравелов” се обучават деца с интелектуална изостаналост. Те могат да получат специалност “работник в общественото хранене” в професионална паралелка. Наложително е създаване на трайни връзки между бизнеса и образователните институции в общината с оглед професионално насочване и придобиване на нови знания и умения, които са съобразени с конкретни работни места, търсени от работодателите.

Трябва да има по-тясно обвързване на програмите на професионалните училища съобразно специфичната специализация на икономиката в общината. Създаването на сдружения между ПЗГ “Кл. Темирязев”, СОУ “Стефан Караджа” и бизнеса за подготовка на квалифицирани кадри е възможен вариант.

Предвид туристическото развитие на общината, е необходимо застъпването на нови специалности в сферата на туризма.

Училищната мрежа е допълнена от 2 извънучилищни звена, удовлетворяващи интересите и потребностите на децата в свободното време. В МУЦ гр. Каварна се провеждат часове по трудово обучение и по безопасност на движението в специално оборудван кабинет. ОДК в гр. Каварна предлага занимания по интереси в свободното време на учениците. Общината има спечелен проект по програма “ФАР”, компонент “Младежко развитие”, проект “Обучение през целия живот”, отнасящ се до МУЦ в града.

Приоритети за развитие:

- подобряване на материално-техническата база;
- оптимизация на мрежата от училища и детски градини;
- повишаване квалификацията на педагогическите и управленските кадри в системата на образование в областта;

- изграждане на компютърни кабинети във всички училища и включване в интернет;
- осигуряване на селските училища с учители по английски език;
- ефективност на взаимодействието с родителската общност и училищните настоятелства;
- работа по международни, национални и регионални проекти,
- създаване и използване на информационна мрежа между училищата, детските градини, педагогически организации;
- повишаване качеството на педагогическия и административния контрол;
- създаване на възможности за непрекъснато обучение през целия живот,
- разкриване на нови професии и профили.

1.3.6. Култура

Средище на културното развитие на населението и духовното обогатяване на населението в общината са градският музей, художествената галерия, читалището “Съгласие” и любителският театър.

Градският исторически музей се намира в близост до реставрираната средновековна баня, превърната в морски музей и старата чешма. Заедно те образуват интересен архитектурен ансамбъл и отразяват обществено-икономическото развитие на Каварна от 5-6 век от н.е. до 1940 г. Експонирани са предмети, отразяващи културата на многобройните племена, населявали провинцията на Византийската империя “Малка Скития”. Акцентира се върху двата големи културно-исторически центъра – по време на българското царство и на самостоятелното Карвунско княжество през 14 век, Калиакра и Каварна, играли важна роля в политическия живот на Балканския полуостров.

Експозиция “Добруджа и морето” представлява уникален морски музей, в който могат да се видят каменни котви, амфори, монети, златно тракийско съкровище и множество редки предмети, открити край добруджанските брегове.

Етнографският комплекс в Каварна е открит за посетители през 1984 г. Разположен е в стара къща, реставрирана и превърната в музей на градският бит на средно заможно каварненско семейство от края на XIX в. Интериорът разкрива всекидневния живот на българското население в този край – добруджанци, котленци, гагаузи. В комплекса са застъпени специфични занаяти от това време - плетене на дантели и чехларството.

Художествената галерия в Каварна развива активна културна дейност. Ежегодно урежда колективни и авторски изложби на творци от цялата страна и Европа. Притежава ценни творби на известни художници.

Читалищата са “капилярите” на мрежата от културни институции. Най-старото и водещо е Народно читалище “Съгласие” – Каварна, основано през 1890 г. В него се развиват самодейни състави: танцов състав “Бизоне”, Младежко театрално студио, Куклена театрална трупа, състав “Стари градски песни”, група за модерен балет, школа по изобразително изкуство, детска музикална школа. Трайно присъствия в художествено-творческата дейност от 120 години е читалищният театър “Проф. Гочо Гочев”. От 1998 г. читалището е домакин на Националните театрални празници на любителските театри, които се провеждат всяка година под патронажа на кмета. Богати са и традициите на читалищата в Белгун, Видно и др. села на общината.

Културният календар на града е изпълнен с множество прояви с местно и национално и международно значение сред които – националните празници на любителските театри, националният преглед по корабомоделизъм, рибен и миден фестивал и др.

Общината поддържа културни и делови връзки със общини и неправителствени организации в Русия, Украйна Румъния, Гърция, Словакия, Полша и Италия.

1.3.7. Спорт

В общината спортна дейност развиват 13 клуба: клуб по кик бокс “Ринг”, клуб по волейбол “Калиакра”, клуб по ханбал, футболен клуб, клуб по спортни танци “Флорета”, шахматен клуб, клуб по корабомоделизъм, клуб по тенис на маса, клуб по тенис на корт, клуб по культуризъм “Херкулес”, клуб по спортна стрелба и др.

През 2004 г. е обновен градският стадион в Каварна, като изцяло е подменена тревната настилка, направен е ремонт на съдийските кабинни и съблекалните. Предстои монтирането на нови пейки.

През месец април 2005 г. официално е открито ново стрелбище в Каварна. Спортният център се намира в най-голямото училище СОУ “Стефан Караджа”. Стрелбището е оборудвано със средства, осигурени от общината, пушките са дарение от федерацията по спортна стрелба.

Изграждането на голф игрище в община Каварна ще даде ново лице на спорта в общината. С оглед обогатяването на предлагането на допълнителни туристически услуги игрището е от особено значение за доизграждане на туристическата инфраструктура и повишаване на конкурентноспособността.

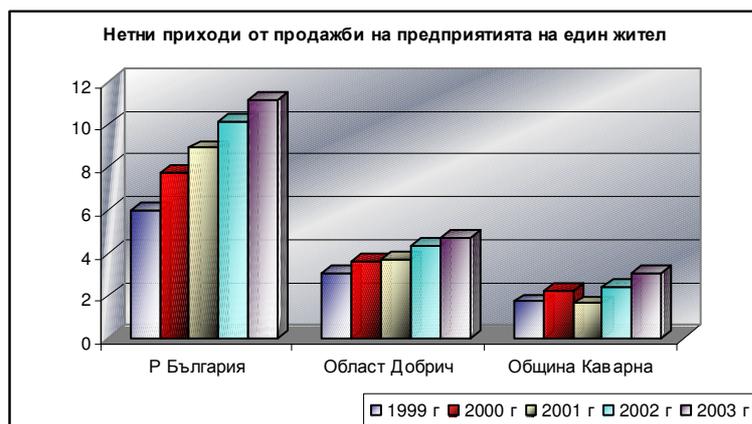
Насоките за възстановяване и развитие на спорта в общината са:

- Провеждане на спортни състезания с международно участие, които да станат ежегодни;
- Възстановяване и модернизация на спортните бази;
- Осигуряване на достъп на хора с увреждания до спортните бази;
- Организиране на акции за спонсориране и съпътстващи инвестиции в спортни съоръжения.

1.4. Стопански сектор

1.4.1. Развитие на икономиката - тенденции, процеси, проблеми

По данни на териториално статистическо бюро гр. Добрич, през 2003 г. в производствено-икономическия комплекс на община Каварна функционират 381 фирми, които са реализирали 48.7 млн. лв. нетни приходи от продажби и са осигурили заетост на 2174 човека. През 2003 г. в общината се формират 5.1% от нетните приходи от продажби в област Добрич. По този показател общината е на пето място в областта след общините Добрич-град, Балчик, Добрич-селска и Тервел.

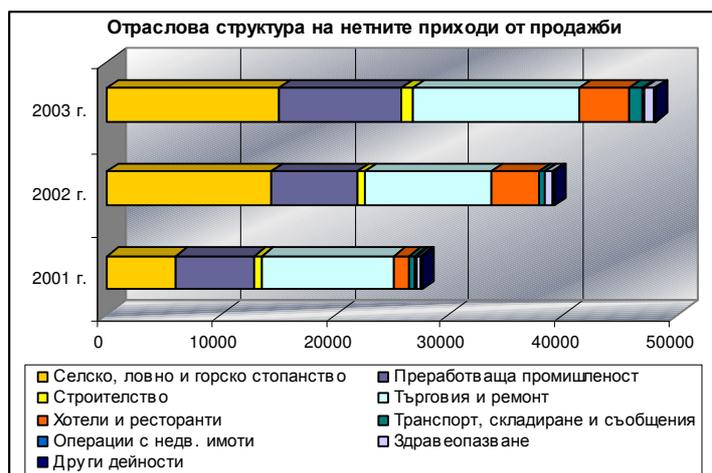
Фиг. 6

Нетните приходи от продажби на един жител бележат темп на нарастване през периода 2001-2003 г. По нетни приходи от продажби на един жител - 3.03 хил.лв., община Каварна заема трето място в областта. Стойността на този показател за общината е с 35 % по-ниска от средната стойност за областта

(4.7 хил.лв.) и повече от 3 пъти под тази за страната (11.17 хил.лв.). Динамиката в неговото развитие показва, че общината бавно преодолява кризата с променливи темпове на нарастване и спадане. Дори когато се отбелязва слаб растеж, той е символичен и доста по-нисък от средния за страната през съответната година.

Отраслова структура на икономиката

Равнинният терен и плодородните почви са предпоставка за добро развитие на селското стопанство. То е било и продължава да бъде важна съставна част от икономиката на общината. В **аграрния сектор** се формират 31 % от нетните приходи от продажби в общината. Печалбата в общинската икономика се формира основно от този сектор. Въпреки че секторът обхваща само 4.5 % от фирмите функциониращи на територията на общината, той разполага с над 37 % от производствените мощности и допринася за 11 % от заетостта. Ако за измерител се вземат нетните приходи от продажби на 1 зает и ДМА на 1 фирма, то те са значително (съответно 2.8 пъти и над 8 пъти) по-високи средните стойности за общината и многократно надвишават тези в другите икономически сектори. Това показва ефективност на аграрния сектор и определя нарастващата му роля в общинската икономика. От него се формират и основните положителни икономически резултати в общината (печалбата). Продукцията произвеждана в сектора е добра суровинна база за развитието на преработващата промишленост, в частност на хранително-вкусовата.

Фиг. 7

Следващ по значение сектор с перспектива за развитие е този на **услугите** и в частност на дейностите пряко свързани с туризма, за чието развитие в общината има неизползван потенциал. Секторът на услугите е най-динамично развиващият се. В него функционират над 82 % от регистрираните на територията на общината икономическите субекти, предимно микро предприятия т.нар.

"семейни фирми". Те са и най-гъвкави по отношение на пазарната конюнктура, но изпитват проблеми при финансиране на дейността си. Това личи и от факта, че дълготрайните материални активи, падащи се на една фирма, са 2.5 пъти по-ниски от средната стойност за общината и около 20 пъти по-малко от тези в аграрния сектор. Фирмите в сектора се нуждаят от сериозно финансиране, за да бъдат по-конкурентоспособни и да предлагат по-качествени услуги. В сектора на услугите се формират над 43 % от нетните приходи от продажби и се осигуряват над 47 % от работните места в общината. Нетните приходи от продажби, реализирани в него, непрекъснато бележат ръст - от 18 до 28 % през различните години, като най-висок е през 2003 г. В структурата на услугите най-големи приходи от продажби се реализират от отраслите: търговия, ремонт и техническо обслужване (68 %); хотели и ресторанти (21.2 %); транспорт, складиране и съобщения (5.2 %).

Индустриалният сектор е по-слабо развит, но има съществен принос в икономиката на общината, най-вече по отношение на заетостта. Той обхваща около 12 % от фирмите, в него се създават над 24 % от нетните приходи от продажби, осигурява 40.8 % от заетостта в общината и разполага с около 23 % от производствените мощности. Нетните приходи от продажби на един зает са с 40 % по-ниски от средните за общината и

над 4 пъти по-ниски от тези в аграрния сектор. В структурата на индустриалния сектор доминиращо значение има преработващата промишленост.

Нарастващо значение в икономиката има частният сектор, който през 2003 г. осигурява 58 % от заетостта в общината, в т.ч. 100 % в аграрния, 90 % в индустриалния сектор и 35 % в сектора на услугите.

Структура на стопанските единици

През периода 2001-2003 г. броят на фирмите, функциониращи на територията на общината, непрекъснато се променя. Най-голям е техният брой през 2001 г. – 451. През 2002 г. бележат спад с 20 %, а през 2003 г. техният брой е 381¹² (с 6 % повече от 2002 г.). Промяната в числеността на стопанските субекти се дължи преди всичко на големината на фирмите и е в пряка зависимост от отраслите, в които те функционират. 90 % от всички работещи фирми са микрофирмите (до 10 заети). Над половината от фирмите в общината (53 %) са в сферата на търговията. Относително висок е и дялът на фирмите, работещи в сферата на туризма (хотели и ресторанти) – около 13 %. Тези два отрасъла работят в условия на по-голяма конкуренция и са най-засегнати от непрекъснато променящата се пазарна конюнктура. Именно при тях са и основните промени през годините. Броят на фирмите, работещи в останалите отрасли на икономиката, остава относително постоянен през периода. Малките предприятия са 8.4 % от всички фирми и са предимно в селското стопанство и преработващата промишленост. Само 3 са фирмите от междинната група от 101 до 250 заети. На територията на общината няма регистрирани големи фирми с над 250 заети.

Гъстотата на фирмите е 0.8 фирми на км², почти колкото средната за областта (0.7) и около 3 пъти по-ниска от тази за страната (2.2 фирми).

Основни показатели за стопанските единици според броя на заетите за 2003 година (нефинансов сектор)

	Брой единици		Бруто продукция		Нетни приходи от продажби		Печалба-загуба	Заети лица		ДМА	
	брой	%	хил.лв.	%	хил.лв.	%	хил.лв.	брой	%	хил.лв.	%
Всички единици	381		33250		48721		1746	2174		19585	
Микро до 10 заети	343	90,0%	5390	16,2%	11413	23,4%	258	681	31,3%	5178	26,4%
Малки от 11 до 50 заети	32	8,4%	19452	58,5%	27171	55,8%	1411	690	31,7%	11068	56,5%
Междинна гр.от 101 до 250	3	0,8%	4074	12,3%	5780	11,9%	2	348	16,0%	1543	7,9%

Източник: ТСБ Добрич

Както се вижда от таблицата, малките фирми (до 50 заети) имат основен принос в икономиката на общината. В тях се произвежда над 58 % от продукцията, реализират се около 56 % от нетните приходи от продажби, ангажират около 32 % от заетите лица и разполагат с 56.5 % от дълготрайните материални активи. Основно от тях се реализират и положителните икономически резултати (печалбата) в производствено-икономическия комплекс на общината. Основен принос за това имат малките фирми, функциониращи в аграрния сектор. Съществен принос в заетостта имат и микрофирмите (31.3 %): в тях се формират и 23.4 % от нетните приходи от продажби. От изложеното се вижда, че малките и микрофирмите имат съществен принос в икономиката на общината, тъй като те са по-гъвкави и по-адаптивни към промените на пазара. Те обаче изпитват сериозни трудности в своята дейност, свързани най-вече с липса на достатъчно финансови средства за разширяване и обновяване на производството, въвеждане на нови технологии и иновации.

¹² Данни на ТСБ Добрич

За по-доброто им развитие и по-ефективно функциониране е необходимо провеждане на активна политика в тяхна подкрепа. Фирмите от междинната група, въпреки малкия си брой, формират около 12 % от нетните приходи от продажби и допринасят за 16 % от заетостта.

Инвестиционна активност

От особено значение за икономическото развитие на общината е инвестиционната активност. Разходите за придобиване на ДМА през 2003 г. са 5503¹³ хил.лв., което е с 43 % повече от направените през 2002 г. и с 23 % по-малко от тези през 2001 г. (7139 хил.лв.). Делът на частния сектор в разходите за придобиване на ДМА намалява. През 2003 г. около 74 % от общите разходи са направени от частния сектор, докато през 2001 г. те са били 94%, а през 2002 г. 86 %. В структурата на разходите за ДМА най-голям е делът на разходите за машини, оборудване и транспортни средства, който варира от 34.4 % до 43.1 % през отделните години. Разходите за сгради, строителни съоръжения и конструкции също варира през годините от 53.5 % през 2002 г. до 21.6 % през 2003 г. Нестабилната инвестиционна активност не е достатъчна за постигане на по-висок и устойчив икономически растеж.

Особено важни за развитието на икономиката са и преките чуждестранни инвестиции. Освен с директното си значение за развитието на икономиката, те са и индикатор за инвестиционната атрактивност на общината. В момента има заявен сериозен инвеститорски интерес в сферата на туризма. Закупуват се земи, предимно от чуждестранни фирми (английски, испански, френски, ирландски), на които се предвижда да бъдат построени ваканционни и вилни селища от нов тип, както и за изграждане на голф игрище – уникално в европейски мащаб със своето разположение и възможности. Чуждестранните инвестиции, които се очаква да постъпят в близките 5 години, възлизат на около 150 млн. евро. В областта на селското стопанство са вложени чужди инвестиции за изграждането на голям модерен свинекомплекс в с. Септемврийци.

Структури в подкрепа на бизнеса

На територията на община Каварна няма изградени структури в подкрепа на бизнеса. Направена е първа копка за изграждане на бизнес център, като се предвижда завършването му през 2006 г. развитието на информационните и комуникационни технологии също изостава значително, което намалява шансовете на общината за динамично развитие в перспектива. Това налага необходимостта от изграждането им и създаване на умения у местното население и бизнеса за тяхното използване.

Изводи за икономическото развитие:

- Нарастване на основните икономически показатели, но в недостатъчна степен за създаване на стабилна и устойчива икономика;
- Аграрният сектор е водещ в икономиката на общината;
- Добри перспективи за развитие на туризма;
- Ниска инвестиционна активност и липса на крупни чуждестранни инвестиции;
- Липса на изградени структури в подкрепа на бизнеса;
- Слабо навлизане на информационните и комуникационни технологии.

1.4.2. Развитие на селското стопанство и горското стопанство

Селското стопанство съставлява най-важният дял на икономиката на общината. Районът е един от големите производители на селскостопанска продукция в страната.

¹³ Данни на ТСБ Добрич

Природните условия са изключително благоприятни за развитието на растениевъдство - за отглеждане на зърнени, технически и фуражни култури. През последните години се възраждат лозарството и овощарството. Полагат се основите на промишлено отглеждане на култивирани миди. Застъпени са и двата подотрасъла на селското стопанство - растениевъдство и по-малко животновъдство.

Растениевъдство

Земеделските земи в общината през 2004 г. заемат 419 660 декара и представляват 87,2 % от общата площ. От тях най-големи площи заемат нивите 86,9 %, ливадите, мерите и пасищата 8,6 %, зеленчукови култури 3,4%, трайните насаждения 1,1%. Обработваемата земя е 371 698 дка и заема 88,6% от земеделската земя. Тя се обработва от крупни арендатори (75,7%), земеделски кооперации (22,5%) и дребни частни земеделски стопани (1,8%). В последните години се забелязва тенденция на увеличаване на площта на обработвана земя от арендатори и увеличаване на техния брой. Резултат от тази тенденция са високата култура на земеделие и високи добиви с много добро качество. Произведената продукция е с високо качество поради благоприятните почвено-климатични условия и наличието на квалифицирани кадри. Има значително търсене на пшеница както от местни производители на брашно, така и от търговски фирми от други райони на страната, извършващи експорт на селскостопанска продукция.

Общината е традиционен производител на зърнени и зърненофуражни и маслодайни култури. В общината съществува 1 мелница и 3 зърнобази, разположени на територията на град Каварна.

Открояват се три култури - пшеница, царевица за зърно и слънчоглед. Те заемат 64,8 % от обработваемата земя в общината.

Площи и средни добиви от основни култури в община Каварна 2003-2004 г.

Култури	Площи в дка		Средни добиви – кг/дка	
	2003	2004	2003	2004
Пшеница	25000	124300	110	420
Царевица за зърно	96796	46800	400	670
Слънчоглед	150642	69580	165	224

Източник: Общинска администрация - Каварна

От горната таблица е видно, че при пшеницата средният добив за 2004 стопанска година е 420 кг/дка, при 110 кг/дка за предходната година (поради измръзване добивите са ниски). Забелязва се значително повишение на добива и при царевицата и слънчогледа, което се дължи на благоприятните климатични условия, добрата агротехника и навременната сеитба. При тях площите през 2003 г. са значително повече, като поради измръзване сеитбата в повечето случаи е извършвана по два пъти. Окрупнените масиви и новата високопроизводителна селскостопанска техника, закупена чрез САПАРД, спомагат също за увеличаване на добивите.

Преобладаващ дял в земеделието имат пшеницата, царевицата и слънчогледът. За тях трябва да се търсят форми за увеличаване добива от единица площ чрез въвеждане на научен подход.

След 2000 г. има повишен интерес от страна на собствениците на земи към създаване на нови трайни насаждения. Положително е, че не само крупни арендатори, но и по-дребни собственици създават нови трайни насаждения.

Трайните насаждения заемат площ от 4670 дка, от тях овощни 18,2 % и лозя 81,8 %.

Овощните насаждения заемат площ от 850 дка, като 330 дка (38.8 %) са в по-големи масиви и са млади и плододаващи. От тях ябълки 293 дка, сливи 30 дка и кайсии 7 дка. Останалите 520 дка са в личните дворове на селските стопани, като една голяма част от тях са амортизирани.

Младите и плододаващите лозови насаждения заемат площ от 3820 дка, преобладават винените сортове 93.7 %.

Разширяване на площите с трайни насаждения трябва да е приоритетно: лозови насаждения (най вече винени) – в землищата на селищата, разположени в непосредствена близост до морето – гр. Каварна, Българево, Бужурец, Топола; овощни насаждения от ябълки, сливи и кайсии – в землищата на всички селища.

Зеленчукопроизводството е представено е от производството на пипер 14 240 дка, домати 1980 дка и картофи 830 дка, дините и пъпешите заемат около 6000 дка, добивите са 2.5 – 3.0 тона от декар. Липсата на пазари затруднява тяхната реализация. В общината няма изградени цехове за преработка и консервиране.

Добри условия за зеленчукопроизводство на базата на поливни съоръжения има в селата от крайморската зона. С оглед утвърждаването на туризма като водещ отрасъл зеленчукопроизводството трябва да засили позициите си.

Наличието на съхранена природна среда и екологично чистият район са предпоставка за развитие на екологично чисто земеделие

За реализиране на селскостопанската продукция е необходимо изграждането на стокова борса край Каварна, като за целта общината ще предостави общински парцел.

Хидромелиорации

Изградените поливни площи са 14 660 дка (3,9 % от обработваемата земя). От тях ефективно използвани поливни площи са 9145 дка, или 2,4 % от обработваемите площи. Разположени са в землищата на Белгун, Вранино, Иречек, Селце, Раковски и Каварна.

Поливното земеделие е една от решаващите предпоставки за изграждане на ефективен и конкурентноспособен пазарен сектор. Затова е необходимо да се извърши ремонт и възстановяване на поливните площи и обслужващите ги съоръжения, да се използва целият потенциал за добре устроени поливни площи.

Преструктурирането на собствеността върху водните обекти и хидромелиоративните инфраструктури постепенно трябва да доведе до собственост на съответните земеделски производители (собственици или ползватели на земеделски земи). Това преструктуриране може да се осъществи чрез възникване на новия субект в поливното земеделие – сдружения за напояване (по Закона за сдруженията за напояване и приетите към него Наредби).

Животновъдство

В момента животновъдството е съсредоточено в частния сектор. В общината има само една модерна ферма в с. Септемврийци. Състоянието на животновъдството в общината е видно от приложената таблица.

Животновъдство в община Каварна 2003-2004 (видове животни)

Видове животни	2003	2004	индекс 2004/2003
Говеда общо	1008	935	92.8
в.т.ч крави	581	704	121.2
Овце общо	7523	6834	90.8
Овце майки	4690	4333	92.4
Кози общо	1303	1400	107.4
Кози майки	997	960	96.3
Свине общо	2451	1830	74.7
Свине майки	292	186	63.7
Кокошки	13357	10057	75.3
Бройлери	2000	1000	50.0
Зайци	743	1179	158.7
Пчелни семейства	4628	5324	115.0

Източник: Общинска администрация - Каварна

Основен отрасъл от животновъдството е говедовъдството. То е изцяло съсредоточено в частния сектор, където е преобладаващ броят на дребните ферми (1-3 крави) и много малко в средните ферми (5-10 крави). Големи ферми няма. Дребното стопанство не е рентабилно и не позволява да се извършват всички изисквания по европейските стандарти – контрол и хигиена на млекодобива, и ветеринарно-медицински мероприятия. За целта е желателно окрупняване на фермите и изграждане на съоръжения за развитието на отрасъла.

Броят на говедата през 2004 г. е 1008 и намалява с 6,2 % спрямо предходната година, но има увеличение в броя на кравите с 21,5 %. Средната продуктивност на кравите е 3318 л. Отчетената продукция от краве мляко е 2336 хил. литра. То се обработва в две мандри в с. Българево и с. Раковски.

В овцевъдството се наблюдава намаление на животните с 9,2 % спрямо предходната година. Липсата на пазар и стабилни цена на овчето мляко и вълната водят до намаление на отглежданите овце. В козевъдството се наблюдава известно увеличение на отглежданите животни.

Овцете и козите нямат пазарна ориентация, а по-скоро допълват фонда на натуралните стопанства. Продаденото мляко за промишлена обработка е 332 хил. литра.

Свиневъдството е представено от 1830 свине, в т.ч. 960 свине майки. Тава са отчетените животни в личните стопанства на земеделците. В с. Септемврийци има модерен свинекомплекс, собственик е българо-португалското дружество “Белсуни”. Декларираните от фирмата намерения са за инвестиции от 10 млн. евро, като до края на 2007 г. ще се отглеждат 40 000 животни. Към 31 март 2005 г. в свинекомплекса има 5169 свине.

В сектор птицевъдство също се наблюдава намаление на птиците. Те се отглеждат само в личните стопанства и нямат пазарна ориентация.

Зайцевъдството бележи ръст с 58,7 %. Ниските изкупни цени и отдалечеността на общината от действащите кланици за зайци са причина животните да се отглеждат само за лична консумация. При наличие на пазар производството на зайци може да се удвои.

На територията на общината през 2004 г. броят на пчелните семейства е 5324, а произведеното количество мед е 143 тона. Интересът към този сектор се засилва поради експортната му насоченост и сериозните валутни постъпления, осигуряването на допълнителни доходи на производителите и относително бързата възвръщаемост на вложените средства. В община Каварна няма предприятие за производство и търговия с

пчелен мед и пчелни продукти, както и предприятие за преработка на восък и производство на восъчни основи, което затруднява контрола върху качеството на меда.

Животновъдството е далеч от оптималния си капацитет. Продукцията се затваря в кръговете на натуралната микроикономика. Независимо от наличието на професионална свинеферма в с. Септемврийци, животновъдството е далеч от оптималния си капацитет.

На този фонд, основният извод е, че конкурентноспособността на аграрния сектор е ниска. Без целеви субсидии, фермерите не могат да постигнат себестойност, кореспондираща на изкупните цени на преработвателите. Последните носят риска на пазарната реализация и конкуренция. Те са ориентирът и корективът за производителите на суровини. Нереализирани резерви за повишаване на ефективността на сектора са научно обслужване, сортовият и породният състав, агро-технологиите и агро-мениджмънтът.

Научното обслужване на аграрния сектор е незадоволително. На територията на общината няма изградено научно звено. Единственото звено с подобен капацитет е Добружанският земеделски институт по отглеждане на пшеница, който се намира на територията на съседната община Генерал Тошево.

Що се отнася до инкубаторите за аграрни специалисти, общината разполага с Професионална гимназия по земеделие – гр. Каварна.

Секторът не разполага с мрежа от продуктивни организации, защитаващи интересите на производителите.

Изхождайки от сравнително ниската технологична съоръженост, сериозното изоставане от критериите за ефективност (налагани от преработвателите и пазарите), както и комплексните изисквания за качество на ЕС, укрепването на *организациите на производителите* се превръща в един от решаващите фактори за конкурентноспособността им в новите условия.

Проекти по САПАРД

Със съфинансиране по програма САПАРД през 2002 г. в град Каварна, местността “Дълбока“ е създадена първата по Черноморието мидена ферма. В ресторанта на фермата се приготвят ястия с миди по 60 рецепти.

Другите проекти са за закупуване на селскостопанска техника.

Пазар на земята

Транзакции

Пазарът на земеделски земи в общината е атрактивен. Търсенето е по-активно от предлагането. За 2004 г. са сключени 480 сделки за 8 908 дка земя¹⁴. Средната пазарна цена за 2004 г. е 173 лв./дка. Цените са в диапазон от 110 до 250 лв./дка. За общината по-атрактивни са земите в близост до морето. Поливните земи около Каварна се продават в ценовия диапазон – 2-5 евро/кв.м. Земята се купува с цел земеделско производство, създаване на овощни градини, замени и смяна на предназначението. В повечето случаи купувачи са арендаторите и брокерите. Тенденциите са за стабилно развитие на пазара на земеделски земи при запазване интереса към сделките в близост до крайбрежието. Собствениците на земя очакват цената на земята да се повиши и затова излизат на пазара само при извънредни обстоятелства. Прогнозата за значително повишаване на цената на земята се свързва с прогнозата за увеличаване на пазарните трансакции и ускоряване на желаната пазарна/естествена комасация

Арендни отношения

В община Каварна за 2004 г. са сключени 755 арендни договора за 30 144 дка земеделска земя от 75 арендатори. Най-много наета земя е отчетена в землищата на селата

¹⁴ САПИ - система за агро-пазарна информация към МЗГ

Белгун, Вранино, Камен бряг и Селце. Рентата за всички населени места е 30 % от продажбата от 1 дка.

Все още голяма част от собствениците на земеделски земи предпочитат да реализират собствеността си чрез получаване на рента, а не чрез покупо-продажба. Чрез получаването на доход от земята собственикът има възможност да реализира икономически собствеността си и в същото време да изчака по-добра пазарна цена на земята, за да я продаде.

Проблемът с разпокъсаната собственост е на дневен ред и в община Каварна. Необходимо е да се разширят административните и организационните облекчения за доброволното окрупняване на земеделските имоти и насърчаване на арендуването им, като се гарантира сигурност и за собствениците, и за наемателите, в рамките на сключените договори.

Основни изводи

Положителните аспекти на сектора се изразяват в:

- Благоприятни почвено климатични условия – условия за отглеждане на характерните за общината земеделски култури;
- Традиции и опит при отглеждане на селскостопански култури;
- Наличие на крупни арендатори и производители на селскостопанска продукция;
- Наличие на богат генофонд от култури и сортове;
- Започнато възстановяване на овощни и лозови масиви.

Неблагоприятните страни са:

- Неефективно производство, нарушена връзка между наука, производство и пазар;
- Ниско ниво на организираност на производителите, липса на действени организационни структури на местно ниво;
- Липса на производствени мощности за обработка на продукцията от зеленчукопроизводството, овощарството и лозарството;
- Липса на стокова борса;
- Раздробеност, маломерност на площите и фермите;
- Голям брой разнородни собственици и ползватели на земеделски имоти;
- Намаляване броя на някои видове животни;
- Невъзстановени мелиоративни съоръжения, неизползвана потенциал на поливните площи;
- Ефективните поливни площи са едва 2,4 % от обработваемата селскостопанска земя.

Перспективи за развитие на селското стопанство са в сферата на:

- Увеличаване добивите на зърнените и технически култури от единица площ чрез въвеждане на научен подход;
- Създаване на масиви от трайни насаждения - чрез закупуване или наемане за дългосрочно ползване на земя по законов ред;
- Създаване на нови лозя с подходящи за почвено-климатичните условия сортове;
- Доставка на съвременни земеделски машини и технологии за повишаване на културата в земеделието;
- Изграждане на съвременни животновъдни ферми за отглеждане на крави, свине, овце, кози, зайци, птици и други, отговарящи на изискванията на Европейския съюз;
- Създаване на мощности за преработка на плодове и зеленчуци;
- Подобряване на пазарната инфраструктура;
- Укрепване на организациите на производителите;

- Стимулиране на биологичното производство – повишаване на осведомеността, запознаване на производителите с нормативната база и с научните постижения и добри практики;
- Насърчаване на инвестициите в напояването, подпомагане на сдруженията по напояване.

Горско стопанство

Общата площ на *горския фонд на общината е 2705,9 ха*. Стопанисва се от Държавно лесничейство “Балчик”¹⁵, в което се включва и горският фонд на общините Балчик и Шабла.

Според горскорастителното райониране горските площи заемат части от Мизийската горскорастителна област, подобласт Добруджанско Черноморие.

От естествено разпространените дървесни видове най-широко участие имат келяв габър, цер, мъждрян, полски ясен, клен, летен дъб, космат дъб. Незначително е разпространението на бряста, мекиша, благуна, елшата, върбата, габъра, обикновения бук. Естествено растящите насаждения са изключително от издънков произход. При изкуствено внесени видове чрез залесяване най-голямо участие има акацията, след това гледичията, черният бор, червеният дъб, церът, благунът, сребролистната липа, махалебката, планинският ясен, евроамериканските тополи, орехът, бадемът, кайсията, крушата, киселицата, копривката, гръцката ела, атлаският кедър и др. Залесителните противоерозионни мероприятия са с участието на черен бор, айлант, атласки кедър, миризлива върба, тамарикс, люляк и др. Дървесните видове, използвани за създаване на полезащитните горски пояси, са: цер, благун, планински ясен, гледичия, акация, шестил, клен, явор, орех и др. От храстите се срещат дрян, глог, смрадлика, драка, шипка, кучи дрян, брадавичест и ръбест чашкодрян, птиче грозде, черна калина, миризлива върба, тамарикс, златен дъжд, люляк.

Тревната растителност е представена от типичната за дъбовите гори видове: житни треви, острица, ягода, поддъбиче, къпина, мащерка, коприва, жълт кантарион, жълтоцъфтящ равнец, метличина и много други.

Разпределението на общата площ на горския фонд в община Каварна по вид на земите показва, че *залесената площ е 2100,3 ха*. Най-голям дял заемат издънковите гори с площ 922,2 ха (34,1%), следвани от широколистните високостъблени гори – 750,6 ха (27,7%), горите за реконструкция – 219,7 ха (8,1%) и иглолистните гори – 207,8 ха или 7,7%.

Незалесената горска площ, подлежаща на залесяване (голини, сечища, пожарища) е 329,4 ха. Общо дървопроизводителната площ възлиза на 2429,7 ха. Недървопроизводителната горска площ е 263,0 ха. Една част от тях (поляни, просеки и др.) могат да се използват за странични ползвания в горския фонд, а друга част (горски пътища) служат за провеждане на лесовъдските мероприятия.

Горските пасища са с площ 13,2 ха.

Съобразно функциите им 264,7 ха или 9,8% от горския фонд на общината са причислени към групата “Гори и земи с основно дървопроизводителни и средообразуващи функции”. От нея залесената част е 257,3 ха.

Към групата “*Защитни и рекреационни гори и земи*” са включени 2315,8 ха (85,5%) горски фонд. Те се подразделят на: *мелиоративни гори и земи (1762,2 ха)*, в това число полезащитни горски пояси (1169,6 ха); *рекреационни гори и земи (524,2 ха)*;

¹⁵ За разработване на раздела “Горско стопанство” е ползвана информация от действащия лесоустройствен проект на ДЛ “Балчик” (1996 г.).

курортни гори, зелени зони, лесопаркове и *други* (29,4 ха). Към тях е буферната зона на резерват “Калиакра” (12,2 ха горски фонд), която включва и 97 ха земеделски земи, както и историческите места. Те заемат общо 17,2 ха - “Чиракман”, разположено на брега на морето при Каварненското пристанище с площ 13,2 ха горски фонд и 2,5 ха земеделска земя (пасище), и “Калиакра” с площ 4,0 ха.

Защитените територии са с обща площ 112,2 ха (4,2% от територията на горския фонд на общината). Природният резерват “Калиакра” заема 66,9 ха горски фонд. Обхваща и 400 ха от акваторията на Черно море и 220,6 ха земеделски земи. Защитената местност “Яйлата” е с площ 45,3 ха, като част от нея (31,2 ха) заема едноименният археологически резерват.

Необходимо е да се отбележи, че част от горите и земите от горския фонд изпълняват едновременно няколко функции. Така част от зелените зони, буферните зони, историческите места и др. са и мелиоративни гори, част от лесопарковете и историческите места са и зелени зони и т.н.

Останалата част от горския фонд се заема от горски пасища с площ 13,2 ха.

Основните насоки на организация на горското стопанство в общината са предвидени в лесоустройствения проект на лесничеството и са съобразени с поставената цел по групи гори и земи съобразно функциите им.

В горите и земите с основно дървопроизводителни и средообразуващи функции организацията на стопанисването е насочена преди всичко към разширеното възпроизводство на главния продукт – дървесината, при пълно запазване на водоохранните и почвозащитни функции на гората. Проектирани са подходящи залесявания, реконструкция на насажденията, сечи и други мероприятия изцяло съобразени с екологическите условия на района. Ще се залесява основно с широколистни дървесни видове.

Направлението на стопанисването в защитните и рекреационни гори и земи има за цел непрекъснато подобряване и увеличаване на особените им функции. Така в мелиоративните гори и земи, респ. полезащитните горски пояси основната цел е запазване на съществуващата растителност и почвата, влагозапасяване на почвата чрез снегозадържане, както и ограничаване на ветровата ерозия. Борбата с водната ерозия ще се води със залесителни мероприятия и правилно извеждане на сечите за подмладяване. При необходимост ще се правят леки противоерозионни съоръжения – прагчета, плетчета и др. В курортните гори, лесопаркове и зелената зона предимство е дадено на техните здравно-украшни функции, запазване и разнообразяване на горските екосистеми и създаване на подходящи условия за краткотраен отдих на населението, както и създаване, чрез подходящи мероприятия, на буферна зона между промишлените предприятия и населените места в общината.

В защитените природни територии основната цел е запазване на естествената растителност и закрилата им. В тях не се предвижда ползване.

В резултат от предвидените мероприятия в горския фонд ще настъпят съществени промени в площите по дървесни видове. В издънковите гори ще се намали участието на малоценните дървесни видове (келяв габър, мъждрян), като се увеличи площта на високопродуктивните цер, благун, летен дъб, сребролиста липа, габър, полски ясен и др. Ще бъдат създадени нови култури от цер, червен дъб, явор, бреза, гледичия, сребролиста липа, шестил. Незначително ще се увеличи площта на иглолистните видове. Намалява се площта на планинския ясен, келявия габър, полския бряст, акацията, мъждряна, крушите, американския ясен, тополата.

В незначителните по площ гори с основно дървопроизводителни и средообразуващи функции се добива строителна дървесина, която се продава на различни потребители, добиват се и дърва за огрев, използва се и вършината.

Развитието на дейностите, свързани с възпроизводството, ползването и опазването на горите, създава работни места за част от населението на общината.

На територията на горския фонд се осъществяват и редица *странични ползвания*. Паша на едър и дребен добитък се разрешава в обособени по землища пасищни блокове. В полезащитните горски пояси се допуска по изключение паша само след жътвата на земеделските земи. Има добри условия за добив на орехи, липов цвят, билки и диворастващи гъби.

Лесистостта в района на община Каварна е само 5,1% и затова горските комплекси и полезащитните горски пояси са желани места за отдих и туризъм на местното население и гостите на общината.

1.4.3. Развитие на промишлеността

През периода 2001-2003 г. се наблюдава увеличение на икономическите показатели, реализирани в индустриалния сектор на общинската икономика, като темпът на нарастване е най-голям през 2003 г. Произведената бруто продукция през 2003 г. бележи ръст от 46 % спрямо 2002 г., нетните приходи от продажби са нараснали с 42 %, а броят на заетите лица се е увеличил с 29 %.

По данни на териториалното статистическо бюро, през 2003 г. в индустриалния сектор на общината е произведена 32.2 % от продукцията, реализирани са 24.2 % от общия размер на нетните приходи от продажби и е осигурена 40.8 % от заетостта в общината. В него са съсредоточени и около 23 % от производствените мощности. По-голямата част от заетостта в индустрията (90 %) се осигурява от частния сектор.

В структурата на индустриалния сектор, доминиращо значение има *преработващата промишленост*. През 2003 г. на нея се падат 80 % от фирмите в индустриалния сектор, около 92 % от дълготрайните материални активи, както и 88.6 % от произведената продукция и над 90 % от нетните приходи от продажби. Произведената продукция бележи ръст от 41 % в сравнение с 2002 г., приходите от продажби – 43 % и заетите са се увеличили с 24 %. По-голяма част от производствените мощности са обновени, а произвежданата продукция е с високо качество и добър пазар. Голяма част от произвежданата продукция е за износ, предимно за страни от ЕС. Основната част от промишлените дейности са съсредоточени на територията на общинския център гр. Каварна. Няма производства, които да замърсяват околната среда. В по-големите предприятия “КАМАШ” и “КАМЕЛ” има очистителни съоръжения против замърсяване на водите и въздуха.

По-важните подотрасли на преработващата промишленост са: производство на текстил, изделия от текстил и производство на облекла; производство на машини и оборудване, производство на хранителни продукти и напитки; производство на дървен материал и изделия от него и производство на изделия от каучук и пластмаса. Отличителна черта на тези производства е ниската им енергоемкост. Като цяло те не са зависими от внос на скъпи суровини и материали.

Производството на текстил и изделия от текстил осигурява най-голяма заетост в преработващата промишленост – 40.5 %. По-големи фирми са: “Примера” ЕООД, с производствена дейност – дамски облекла на ишлеме. Фирмата е с чуждестранно участие и осигурява заетост на 230 човека – основно жени. Фирма “Катрик-91” ЕАД – производство на горно трикотажно облекло с около 130 заети. Около 60 % от продукцията е за износ.

“Карвуна” ЕООД – производство на облекла, предназначени предимно за вътрешния пазар.

Въпреки силно свитото си производство, втори по значение подотрасъл е производството на машини и оборудване, осигуряващ 13.3 % от заетостта. Основен представител е “КАМАШ” АД – най-големият производител в България на земекопна и товаръчна техника. В момента осигурява заетост на около 200 човека (предимно мъже). Фирмата е подписала договор с италианска фирма, която ще направи инвестиции в размер на 400 хил. евро за започване на нови производства, като се очаква до 3 години да бъдат разкрити между 150-200 нови работни места.

Производството на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия не е особено добре развито и не използва рационално съществуващия аграрен потенциал. Основен представител в подотрасъла, създаващ по-голяма заетост е фирма “КАМЕЛ 2003” ООД за производство на висококачествено брашно и производство на хлебни продукти. Фирма “Извор” АД е за бутилиране на минерална вода и създава заетост на около 60 човека. В селата Българево и Раковски има малки предприятия за преработка на мляко и производство на млечни изделия. В момента се работи по проект за изграждането на предприятие за консервиране на плодове и зеленчуци. Необходимо е по-пълноценно използване на природните дадености на района за производство на екологично чиста продукция, която е и по-конкурентоспособна. Това е сериозна предпоставка за привличане на нови партньори и инвеститори. С гъвкавия си характер тези производства могат да оказват и балансиращо въздействие върху териториалната структура на промишлеността.

Производството на мебели е представено от фирмите: “Калацерка” – експортно ориентирана и със специализация в производството на мека и корпусна мебел от естествени материали и “ДЕМЕКА” ЕООД – със специализация в производството на мебели за учебни и детски заведения, хотели, домове и офиси. Тя е единствената фирма производител на черни класни дъски.

Фирмите “Изопор” ООД, “Сефа 97” ООД и “Ластекс” ООД са специализирани в производството на експандиран пенополистирол и изделия от него. В момента те осигуряват заетост на около 80 човека. Експандираният пенополистирол е най-широко използваният изолационен материал в Европа и света. Предвид провежданата политика за саниране на жилищата и масовото използване на този материал в новото строителство, може да се прогнозира значително разширяване на производството, което ще доведе и до по-висока заетост.

Следващ по значение отрасъл в структурата на индустриалния сектор е *строителството*. В него се формират 11 % от произведената продукция и 8.4 % от нетните приходи от продажби, разполага с 8 % от дълготрайните материални активи и допринася за 10 % от заетостта в сектора. В перспектива се очаква сериозно развитие на отрасъла, свързано с предстоящото изграждане на нови ваканционни селища и голф игрище, което ще доведе до създаването на нови работни места. Развитието на този отрасъл и използването на съвременна техника и технологии в него, ще даде възможност за обновяване на съществуващите и изграждане на нови модерни промишлени предприятия и сгради, които коренно да променят облика на общината. По-големи фирми, функциониращи на територията на общината, са: КАСТРОЙ, БИЗОНЕ – ЕООД, МОСТ-91, ЕТ ”Бурлаков”, ЕТ “ИВАНЕКС”, Стройкомплект.

Основни изводи за развитието на промишлеността:

- Преработващата промишленост е основен индустриален отрасъл. Доминиращо значение имат производството текстил и текстилни изделия, машини и оборудване;

- Постепенно преодоляване на спада в индустриалното производство, което обаче не е достатъчно за възвръщане на загубените позиции в традиционни структуроопределящи производства;
- Липса на производства, замърсяващи околната среда;
- Недобро оползотворяване на суровините, произвеждани от аграрния сектор;
- Концентриране на индустриалното производство на територията на гр. Каварна;
- Добри перспективи за развитие на строителството.

Мнението на бизнеса

За целите на анализа беше направена анкета за проучване мнението на бизнеса в община Каварна. Преобладаващата част от анкетираните фирми (70%) са с персонал от 11 до 50 човека.

Всички посочват, че са реализирали печалба през 2004 г. 33% от запитаните не възнамеряват да увеличат персонала във фирмата, 42% до 1 година планират да наемат до 10 човека, а над 20 човека – 25% от запитаните. Тези данни са свързани с оптимистичните виждания на ръководителите на МСП за собственото им развитие. Преобладаващото мнозинство (95%) прогнозира ръст в развитието на своя бизнес през следващата година и през следващите 5 години.

Положителни са и отговорите на въпросите относно намеренията за инвестиране в оборудване и обучение на персонала. В близката година в ново оборудване ще инвестират 85% от анкетираните, а 75% планират да инвестират в обучение на своя персонал. Най-голямо желание за тези инвестиции проявяват фирмите в сферата на промишлеността.

Потребност от инвестиции са потвърдили всички фирми. 80% са посочили, че тези инвестиции са им нужни за разширяване на дейността, 50% за технологично обновление, а 20% за повишаване на качеството¹⁶. За набавяне на необходимите средства 70% от предприемачите възнамеряват да кандидатстват за банкови кредити през следващата година.

Само 20% имат информация за предприсъединителните и структурните фондове на ЕС, а никой от анкетираните не е кандидатствал с проект по различните европейски програми.

75% от анкетираните заявяват, че покриват изискванията и стандартите за качество на ЕС. Тези, които реализират износ, са ориентирани главно към пазарите в ЕС и страни от ЦИЕ.

Анкетираните открояват два основни проблема пред развитието на техния бизнес: недостиг на финансови средства (50%) и проблеми, свързани с държавната бюрокрация (40%). Други често посочвани проблеми са: недостиг на квалифициран персонал – 35%, високи данъци, ограничен пазар и нелоялна конкуренция.

Ниската покупателна способност на населението и високите данъци са посочени като най-важните проблеми в общината, които пречат на бизнеса. След тях се нарежда общинската бюрокрация, което определя желанието на бизнеса да получава по-ефективно административно обслужване – 45%. Освен това очакваното съдействие от местните власти е свързано с подобряването на транспортната инфраструктура (40%) и информационните услуги. Посочен проблем в производствената зона е енергозахранването.

Анкетираните предприемачи смятат, че в община Каварна трябва да се изгради нов бизнес център (офис сгради, банки), като преобладаващо е мнението, че централната част на града е подходящото място за това.

¹⁶ Сборът % надхвърля 100, защото запитаните са дали повече от 1 отговор

Всички анкетирани посочват туризма като приоритетен отрасъл за развитие и привличане на инвестиции. На второ място се нарежда селското стопанство, посочено от 80%. Според 35% от запитаните, третото направление, което има перспектива за развитие, е хранително-вкусовата промишленост.

1.4.4. Туризм – база, настояще и перспектива

Природните рекреационни ресурси в община Каварна са предпоставка за успешно развитие на туристическа индустрия. Антропогенните ресурси и най-вече богатото археологическо наследство – надземно и подводно, както и условията за организиране на ловен туризъм, са допълнителна благоприятна предпоставка за развитие на туризма.

Макар и да разполага с голяма брегова ивица – 42 км, плажните ресурси на община Каварна са ограничени. Реално функциониращата плажна площ на общината е 74 000 кв.м. По-голяма част от плажовете са получени след изграждането на крайбрежни хидротехнически съоръжения. Край плажните ивици са се обособили и курортните ядра по морския бряг. Изхождайки от плажната площ 74 000 кв.м, можем да изчислим, че при норма 10 кв.м плажуващ, курортните ядра могат да поберат 7400 посетители. Разпределена по туристически ядра плажната ивица има следните площи характеристики: к.к. “Русалка” – 14 000 кв.м, к.к. Каварна – 28 500 кв.м, Божурец – Топола – 7500 кв.м, к.к. Карвуна – 24 000 кв.м.

Базата на туризма в община Каварна е представена основно от хотели (наблюдават се средства за подслон с над 30 легла). От долната таблица е видно растящият ръст на туризма в общината:

Хотели и реализирани нощувки в община Каварна 2002-2003 г. (м: бр.)

	2002	2003	Индекс 2003/2002
Хотели	5	6	120.0
Легла	1485	1577	106.2
Леглоденонощия в експлоатация	521145	535173	103.1
Реализирани нощувки - общо	88006	92548	105.2
в т.ч. от чужденци	77627	81367	104.8
Пренощували лица	9503	10096	106.2
в.т.ч. чужденци	6608	7725	116.9

Източник: НСИ, Туризм 2002, 2003

През 2003 г. туризмът в Каварна се активизира в сравнение с предходната година, като основна предпоставка за това е увеличеният брой на посещения на чужди граждани в общината.

Реализирани са 92548 нощувки, или с 5,2 % повече отколкото през 2002 г., като 87,9% от реализираните нощувки са от чужденци.

Средният брой нощувки, които реализира едно нощувало лице, е 9,2, като реализираните нощувки от чужденци са 10,5.

Заетостта на легловата база е 17,3 %, което говори за ниска годишна използваемост и подчертана сезонност в предлагането на туристически услуги и другите съпътстващи го дейности. Престоите са съсредоточени изключително в летния период. Следователно усилията на заетите в този отрасъл следва да се насочат към смекчаване на сезонността

чрез ускорено предлагане на целогодишни форми на туризъм и насочване на вниманието към целеви групи, които предпочитат престоите, организирани извън основния сезон.

От 2000 г. в общината се забелязва повишено търсене на поземлени имоти за строителство и селски къщи с дворове. Купувачи са брокери, чужденци (главно англичани и ирландци), чужди компании (френска и испанска) и отделни граждани. Търсенето многократно превишава предлагането и цените на квадратен метър земя и къщи се увеличават непрекъснато. От своя страна закупилите имоти предприемат инвестиционна активност, изразяваща се най-вече в строителство в извън селищни образувания и разширяване на курортните комплекси. Предстои изграждане на уникален голф комплекс. Интензивното строителство ще доведе до увеличаване на легловата база в общината. Перспективният брой туристически легла съгласно актуализациите на устройствения план на общината ще бъде 24 600, разпределени в: к.к. Карвуна - 4 000, селищно образувание Топола – 1600, селищно образувание Божурец – 1800, к.к. Каварна – 4800, голф комплекс – 5400, нови територии за усвояване в землищата на селата Българево, Топола, Божурец и Камен бряг – 7000.

Новото строителство, съчетано с изграждането на съвременна инфраструктура, несъмнено ще доведе до увеличаване на ношувките, удължаване на сезона и утвърждаването на туризма, като водещ отрасъл в общината.

В общината има условия за предлагането и развитието на селски туризъм. За целта са нужни наличие на минимален комфорт на пребиваване и на изрядни санитарни съоръжения, както и на разнообразно предлагане на адекватни занимания за свободното време (практикуване на езда, плуване, каране на лодка, игра на тенис, каране на велосипед, пешеходни преходи сред природата). Реални възможности за предлагане на селски туризъм имат селата Българево, Свети Никола и Камен бряг, в които е необходимо провеждането на посочените мероприятия.

С изграждането на съвременна инфраструктура и развитието на алтернативни форми на туризъм се създават условия за инвеститорски интерес към региона и модернизирани на туристическата база.

Създаването на Общинско Туристическо дружество “Каварна” ЕООД бележи нов етап в развитието на туризма в региона.

С оглед развитието на туризма е необходимо да бъдат изпълнени, следните *цели и задачи*:

- Приоритетно доизграждане на туристическата инфраструктура, а именно спортни площадки и съоръжения, алеи за разходка, конни бази, водни развлекателни съоръжения, детски игрища и др.
- Разширяване на позициите на к.к. “Русалка” на международния туристически пазар чрез провеждането на атрактивна продуктова и ценова политика.
- Изграждане на конкурентноспособно и отговарящо на съвременните изисквания целогодишно предлагане на калолечение чрез приоритетна експлоатация на находището при Таук лиман и залагащо на уникалната комбинация на лечебна кал, море и минерална вода.
- Разширено интегриране на природните и антропогенните дадености в предлагането на познавателни пътувания в общината.
- Съставяне и утвърждаване на календар на културните прояви в общината – цикъл пролет, лято, есен, зима.
- Предлагането на делови и семинарен туризъм представлява реална възможност за оказване на благоприятно влияние върху подчертания сезонен характер на съвкупния туристически продукт на общината.

- Утвърждаване на специализацията на общината в предлагането на условия за конгресни прояви, основно в к.к. ” Русалка” – усъвършенстване на наличната структура и поддържане на делови контакти с организатори на аналогични прояви.

Кадрови ресурс

Туризмът като цяло се характеризира с високо потребление на човешки ресурс за създаването, поддържането и предоставянето на туристически продукти. Дейностите в туристическите услуги се реализират неизбежно чрез личен контакт. Професионализъмът и качествата на човешкия ресурс са част от туристическия продукт.

В Каварна няма специализирано учебно заведение за обучение по туризъм. Ниското образователно ниво на свободните човешки ресурси оказва възпиращо въздействие върху инициативата на населението за развиване на собствен бизнес. Липсата на специализирани знания, умения и квалификация е проблем, на който трябва да се обърне внимание и чрез програми за квалификация и преквалификация. Необходимо е да се подобри информирането на населението относно възможностите за развитие на туризъм и стартиране на собствен бизнес.

Положителна тенденция е проектът “Обучение по маркетинг и приложението на Интернет за рекламирането на туристическите ресурси”, финансиран от ЕС с бюджет 327 698 евро. Партньори на Община Каварна са Университетът в Лутън – Великобритания, “Асет Технологии” ООД – Гърция, Университетът по архитектура, строителство и геодезия – София, както и “Международен бизнес и консултации” – София.

Целта на проекта е създаване на учебни модули, които ще бъдат предоставени на малки и средни фирми от туристическия бранш и ще бъдат използвани за обучение на персонала. Като цяло проектът по програма “Леонардо да Винчи” е насочен към пропагандиране на природните ресурси и разгръщане на туристическия потенциал на община Каварна, която разполага с изключително културно и историческо наследство, екологично чиста околна среда и съхранена природа. Той цели да повиши квалификацията на бизнес структурите и гражданите в общината чрез прилагането на знанията и опита в областта на маркетинга, както и развитието на нови ефективни методи за обучение, изградени на базата на информационни технологии.

1.5. Техническа инфраструктура и опазване на околната среда

1.5.1. Транспортна инфраструктура

Пътна мрежа

В национален план транспортните връзки на община Каварна се осигуряват от първокласния път **I-9**, с европейска категоризация **E87** по крайбрежното направление **Румъния/Дуранкулак/-Шабла-Каварна-Балчик-Варна-Бургас- /Малко Търново/ Турция**. Поради спецификата на териториалното разположение на общината, пътят обслужва главно транзитните туристическите потоци във вътрешността на крайбрежието и преките връзки с регионалния център Варна. От общо 22 км дължина на пътя на територията на общината, преобладаващата част са в средно експлоатационно състояние, но около 20% са в лошо състояние, което затруднява придвижването в крайбрежната част и достъпа до Варна.

В дълбочина, територията на общината се обслужва от третокласния път **III-296 Ген. Тошево-Крупен-Вранино-пристанище Каварна**, с дължина 20,7 км (в средно експлоатационно състояние). Другият третокласен път **III-901 Каварна-Българево-Камен бряг-Тюленово-Шабла**, също в средно експлоатационно състояние, обслужва вътрешните туристически потоци по самото крайбрежие на общината. Най-северната част на общината

се обслужва от прекатегоризирания от четвърти в трети клас **път 2961**, свързващ пътищата **III-296 и I-9** по направление Белгун-Септемврийци, но цялата му дължина от 16,6 км е в лошо експлоатационно състояние. Другият прекатегоризиран **път 2963**, започващ от Вранино / **I-296**/ в северна посока през Белгун, осигурява връзка със съседната община Ген. Тошево.

Общата дължина на републиканската пътна мрежа на територията на общината е 95 км, като само 22 км от тях /23%/ са първокласна пътна мрежа. Останалите пътища са третокласни, при това почти половината от тях са прекатегоризирани четвъртокласни, което обяснява лошото състояние на около една четвърт от третокласната пътна мрежа в общината. Преобладаващата част /две трети/ е в средно експлоатационно състояние. Гъстотата на републиканската пътна мрежа в община Каварна /198 км/1000кв.км/ е много по-висока от средната за област Добрич /171/ и средната за страната /174/.

В същото време, общинската пътна мрежа е слабо развита, като гъстотата от 120 км/1000кв.км е много по-ниска от средната за областта /177/ и средната за страната /162/.

Община Каварна е в благоприятното положение: **преобладаващата част от населените места да се обслужват от добре развитата републиканска пътна мрежа.** Достъпността до регионалния център Варна не е проблем, особено от крайбрежната част на общината, която се обслужва от първокласния път, но влошеното състояние на част от пътя затруднява придвижването. Достъпността до областния център е по-затруднена, като се осъществява през Балчик, по второкласния път II-27. Поради лошото състояние на бившия четвъртокласен път 2961, северната част на общината има затруднен достъп до общинския център. Отделни участъци от общинската пътна мрежа са в лошо състояние и се нуждаят от ремонт и реконструкция.

Пристанище Каварна се използва от малки пътнически кораби и малки танкери за нефт.

1.5.2. Водостопанска инфраструктура

Водоснабдяване

Питейната вода за община Каварна се добива от два водоносни хоризонта чрез каптирани извори и сондажни кладенци. Около 90% от необходимите водни ресурси се добиват от дълбоки подземни води с добри качества и защитени от замърсяване, но на места са регистрирани замърсявания от нитрати. Най-големи отклонения от пределно допустимите са регистрирани при помпена станция Горун, от където се водоснабдяват селата Хаджи Димово, Поручик Чунчево и Камен бряг. На територията на общината не съществува пречиствателна станция за питейни води ПСПВ. Населените места се водоснабдяват от помпените станции Каварна1, Каварна2, Болата, Горичане, Горун и самостоятелните сондажни кладенци Селце, Крупен, Било, Нейково, Септемврийци, Белгун, Раковски, Р-97, Р-104 и Р-110. Група Челопечене, Вранино, Иречек и Видно се водоснабдяват от магистрален водопровод Шабла-Добрич. По-голямата част от населените места имат селищни водоеми с достатъчен обем. Въпреки това град Каварна и селата Българево и Травник често са на режим поради остарялата водопроводна мрежа (около 16% от населението в общината е с режим на водоподаване).

Външната водопроводна мрежа в общината е с обща дължина 117 км, от които 87 км са азбестоциментови и 30 км - полиетиленови. Вътрешната водопроводна мрежа е с дължина 168 км, като преобладаващата част са азбестоциментови тръби. Водоснабдителната мрежа е изградена основно в периода 1953-1960 г., като над 80% от нея са азбестоциментови водопроводи, чийто уплътнители на връзките вече са силно износени. В резултат на амортизацията, загубите на вода както по външната, така и по вътрешната водопроводна мрежа, достигат над 70% и полезно подадената вода до

потребителите непрекъснато намалява. Голяма част от спирателните кранове и пожарните хидранти в град Каварна не действат и при аварии се спира водоподаването в целия град, като се източват огромни водни количества от мрежата.

Подмяната на водопроводите и реконструкцията на съоръженията е основният проблем във водоснабдяването на населените места, наред с експлоатационни и организационни проблеми. Нараства замърсяването на питейните води от нерегламентирана земеделска дейност.

Другият проблем е масовото преотреждане на земеделски земи в терени за жилищно и друго застрояване, което изисква тяхното благоустрояване (водоснабдяване и отвеждане на отпадъчните води), а до повечето от тях няма изградена водоснабдителна и канализационна инфраструктура. Недостатъчен ще се окаже и капацитетът на водоизточниците.

Необходимо е както доизграждане на уличната водопроводна мрежа в град Каварна и курортната зона, така и водопроводи за допълнително водоснабдяване на селата Вранино, Белгун, Българево, Поручик Чунчево и Х.Димитър.

Канализация

До момента в град Каварна е изградена канализационна мрежа с обща дължина 12406 м, от които 2410 м довеждащ колектор до ПСОВ; 3844 м главни колектори и 6152 м улични канализационни профили.

Селата в общината са без канализация. Практиката за изпускане на отпадъчни води в попивни ями създава опасност от замърсяване на почвените води и образуване на свлачища, особено в курортната зона на град Каварна.

Общината разполага с работни проекти за канализационна мрежа с дължина 16 км и около един километър във фаза проектиране. Идейният проект предвижда общата дължина на главните и довеждащи колектори и канализационните профили по улиците да бъде 77,5 км.

Предвижда се доизграждане на уличната канализационна мрежа и строителство на канализация на крайбрежната зона. Общината кандидатства за осигуряване на средства от предприєдинителните фондове и при осигуряване на средства, проектът може да се реализира. Целта е да се намали инфилтрацията и замърсяването на почвите и почвените води, които в Каварна се използват и за питейно-битово водоснабдяване, както и да се доведат повече отпадъчни води за пречистване до ПСОВ и ограничаване на свлачищните процеси.

Пречиствателната станция за отпадъчни води - ПСОВ Каварна, е изградена в периода 1989-1999 г., като обектът е завършен и приет за експлоатация с условие за доказване на пречиствателния ефект в шестмесечен срок. Проектът за ПСОВ предвижда механично и биологично пречистване на постъпващите отпадъчни води в биобасейни от готови метални модули. В периода на експлоатация по доказване на пречиствателния ефект се установява, че конструкцията на изградените на терена метални биобасейни е непригодна да понесе реалните въздействия, което налага изграждане на байпасни връзки на станцията и временно преминаване само на механично пречистване на водите. През този период водите се събират в лагуна с голям обем, което не позволява изтичане към приемник "сухо дърво - II категория". След запълване обема на лагуната през 2003 г. е изготвен проект за реконструкция на ПСОВ, който предвижда оптимизиране на отделните възли на пречиствателния процес, така че ПСОВ да се модернизира.

Реконструкцията на ПСОВ ще гарантира допустимите емисионни норми по Наредба № 6/2000 г. "за допустимо съдържание на вредни и опасни вещества в

отпадъчните води, заустени във воден обект-дере”. Усилията на община Каварна са насочени към осигуряване финансирането на тази реконструкция.

Наред с реконструкцията на ПСОВ е необходимо доизграждане на канализационната мрежа и колектори за включване в реконструираната ПСОВ, така че да се пречистват повече отпадъчни води и да се ограничат свлачищните процеси.

1.5.3. Енергийна инфраструктура

Електроснабдяването на община Каварна се осигурява от националната електроенергийна система посредством трансформаторната подстанция Каварна с трансформация на напрежението 110/20 кв. Населените места получават електрозахранване от електроразпределителната мрежа средно напрежение чрез 17 броя изводи 20 кв от подстанцията 110/20 кв. Мрежата СН обхваща всички населени места, в които са изградени 178 броя трансформаторни постове с обща инсталирана мощност 67 030 ква.

Като цяло, електроенергийната мрежа е оразмерявана за товари, по-големи от сегашните и с изключение на курортните зони има възможност за допълнително натоварване. Ново строителство и разширение на мрежата е необходимо за местата с интензивно развитие на курортната дейност, главно по крайбрежието. Перспективното развитие, свързано с нарастване на консумацията на електроенергия, изисква както изграждане на нови трансформаторни постове със съответното въздушно или кабелно присъединяване към мрежата, така и изграждане на няколко възлови станции с възможности за превключване при аварии и подобряване на сигурността на захранване. Необходима е и реконструкция и разширяване на мрежата НН.

ВЕИ

Общината попада в зона, подходяща за използване на ветровата енергия и вече има издадени становища за присъединяване на вятърни електроцентрали в землищата на:

с. Моголище	2x400квт /I етап/ и 2x600квт /II етап/
м. “Шабленски лозя”	1x400квт
с. Българево	3x500квт
с. Селце	2x750квт
с. Българево	2x500квт
с. Българево	7x500квт
с. Българево	1x500квт

Газоснабдяването се осъществява от “Каварна газ” ООД гр. Каварна, лицензиран за разпределение и обществено газоснабдяване на територията на общината.

Изградената газоразпределителна мрежа е с обща дължина около 20 км, като към 01.03.2005 г. се доставя природен газ на 246 битови потребители, на 45 обществено-административни и на 21 броя промишлени потребители в гр. Каварна, с. Българево и с. Селце. Предвижданията за периода до 2009 г. са нарастване на броя на потребителите съответно до 800 /битови/, 210 /обществени/ и 24 /промишлени/, свързано с изграждане на около 70% от цялата газоразпределителна мрежа в общината.

Изградената газоразпределителна мрежа в общината с гарантирани възможности за развитие осигурява добри перспективи за бъдещото енергоснабдяване, предвид безспорните предимства на природния газ пред традиционните енергоносители.

1.5.4. Съобщителна инфраструктура

Община Каварна се обслужва от аналогови АТЦ в селата и цифрова АТЦ в град Каварна. Изградената кабелна мрежа и монтираният капацитет в централите дават възможност да се удовлетворят почти 100 % от исканията за телефонни постове, като телефонната плътност достига 32 тел п/100 д и е малко по-ниска от средната за областта /35/ и за СИР за планиране /35,7/. Съществуват и определени териториални диспропорции: в село Септемврийци телефонната плътност е около два пъти по-ниска, също и в селата Св. Никола и Видно, докато в с. Крупен е два пъти по-висока, както и в селата П. Чунчево и Камен бряг. В град Каварна телефонната плътност е близка до средната за общината -33 тел п/100 д.

Модернизирването на съобщителната инфраструктура в общината напредва бързо, като степента на цифровизация достига 74,56%, много по-висока от средната за страната /35/ и още повече от средната за областта /25%/. Инсталираният цифров капацитет позволява откриване на цифрови номера за бизнеса и населението с разширяване набора от услуги: монтиране на ISDN телефонен пост; интернет връзка по комутируема и некомутируема телефонна линия; цифрови и аналогови селищни и междуселищни наети телефонни линии; и други допълнителни услуги.

Всички селища от община Каварна имат покритие от мрежата на Мобилтел и Мобиком. На територията на общината има монтирани над 100 фонокартни апарати на фирмите Мобика и Булфон. Дейностите на съобщителната система се осъществяват от пощенските станции и пощенски клонове. Мрежата от пощенски станции в селата е добре развита и задоволява нуждите на населението. Обикновено пощите са в една сграда с АТЦ и кметството и са собствени обекти.

Въпреки че изградеността на съобщителната инфраструктура е добра, свързана основно с изпреварващото съоръжаване на крайбрежните курортни селища, в някои населени места селищната телефонна мрежа е по-слабо развита и за по-голяма част от населението се предлага само традиционната гласова телефония. Модерни съобщителни услуги се предлагат главно в общинския център и курортните селища.

1.5.5. Екология

Състоянието на околната среда в община Каварна е пряко свързано с урбанизацията на територията, използването на ресурсите ѝ, развитието на промишлеността, дългогодишните дейности в селското и горско стопанство, степента на влаганите инвестиции в инфраструктурата и пречистването на отпадъчните води.

Контролът върху състоянието на околната среда се провежда по компоненти на средата и фактори, в съответствие с поредицата от специализирани закони за управление на околната среда, приети през последните години за сближаване със законодателството на ЕС.

Районът като цяло е *екологически чист*, поради това че през последните 10-15 години по-голямата част от производствените предприятия преустановиха своята дейност или работят с намален капацитет. Това доведе до подобряване на качествата на околната среда, като са намалени емисиите, замърсяващи въздуха, водата и почвата.

Състояние на атмосферния въздух

По отношение на атмосферното замърсяване, община Каварна не се причислява към районите, определени като “горещи точки”, разположени в най-засегнатите въздушни басейни.

Основните източници, замърсяващи атмосферния въздух, са разположени в т.н. промишлено-селищни екосистеми, които са формирали обхвата си от териториите на населените места в общината и гр. Каварна с неговата промишлена зона и комуникационно-транспортните линейни и точкови обекти.

Промислената зона на гр. Каварна емитира в атмосферата азотни окиси, прах, серен двуокис, предимно от парокотелните инсталации, повечето от които са газифицирани. При определени метеорологични условия влиянието на промишлената зона се локализира в обсега на производствените площадки и в 50-100-метрова зона около съответния източник. Това влияние е в границите на пределно допустимите норми.

Друг източник на замърсяване на атмосферния въздух е битовият сектор в населените места, който през отоплителния период отделя в атмосферата прах, серен двуокис, сажди.

Автотранспортът, особено през активния рекреативен сезон, изхвърля в атмосферата главно въглеродороди, азотни и серни окиси и оловни аерозоли. Разрастването на автомобилните потоци, остаряването и износването на голяма част от моторните превозни средства представляват неблагоприятна перспектива за влошаване на екологическите характеристики на въздуха в прилежащите на пътните артерии райони.

Поради липса на големи източници на атмосферно замърсяване на територията на общината не е установено систематично измерване на концентрациите на основните вредности в атмосферния въздух. Качеството на атмосферния въздух се наблюдава чрез мобилни станции за имисионен контрол на РИОСВ – Варна.

На базата на получената информация, отчитайки интензивната въздушна циркулация, характерна за района, заключението е, че вредните емисии (с изключение на прах), свързани със стопанската и битова дейност в района на общината са под пределно-допустимите нива на атмосферно замърсяване и на територията на общината липсват източници и условия за създаване на трайна зона на замърсен атмосферен въздух.

Води

В общината няма повърхностни водни течения. Водоснабдяването на населените места се извършва от подземни водоизточници чрез водоснабдителните групи “Каварна” и “Шабла”, както и от местни водоизточници. Като цяло потенциалът на обхванатите водоизточници е в състояние да осигури нуждите на общината през следващите години. Основният проблем идва от замърсяването на подземните води.

Замърсяването се дължи на редица причини:

- Неконтролирано използване на азотни торове в селското стопанство;
- Начина на третиране на отпадъчните битови води. С изключение на гр. Каварна и курортният комплекс “Русалка”, където има частично изградена канализация за отпадъчни битови води, които се заустват в ГПСОВ, всички останали населени места в общината използват септични ями и попивни кладенци за битово-фекалните води. Качествата на подземните води се влошават поради водопронируемостта на варовиците;
- Неефективно действащи промишлени пречиствателни съоръжения за отпадъчни води, които са предимно от хранително-вкусовата промишленост;
- Неорганизирано разхвърляне и депониране на битови отпадъци около населените места и курортните комплекси;
- Неорганизирано разхвърляне на торови отпадъци около животновъдните ферми, които освен че замърсяват подземните води, отнемат и големи площи от земеделските земи.

Комплексното действие на тези причини в крайна сметка води до надвишаване на ПДК за нитрати, както и до отклонения от микробиологичните показатели в някои случаи на подземните води. Въпреки това водите се използват без пречистване, подлагат се само на хлориране.

Контролът върху качеството на питейната вода се извършва от РИОКОЗ, която периодично прави пробонабиране от помпените станции “Каварна I” и “Каварна II”, собствените водоизточници и консуматорите. Пробите се изследват по физико-химични (цвет, мирис, вкус, мътност, рН, окисляемост, амоняк, нитрати, нитрити, хлориди) и микробиологични показатели (общ брой микроорганизми и коли форми).

За установяване на ефективността и непрекъснатостта на процеса на дезинфекция в питейните води на гр. Каварна РИОКОЗ периодично проследява количеството на остатъчен хлор.

На територията на община Каварна няма изградена пречиствателна станция за питейни води.

Съществуващата водопреносна мрежа на територията на общината е изградена предимно от етернитови тръби и е много остаряла и силно амортизирана.

Основни източници на *отпадъчни води* в общината са:

- *Битови отпадъчни води* от гр. Каварна. Градът има частично изградена канализация. Общата дължина на намиращата се в експлоатация канализационна мрежа в гр. Каварна е 12,4 км. Две трети от града третира битово-фекалните води в попивни кладенци. Има изградена ГПСОВ за третиране на отпадъчните битово-фекални води. Станцията е пригодена за целогодишна работа, като е отчетена дневна и сезонна неравномерност. Пречистването на отпадъчните води се извършва двустепенно – механично и биологично. За осигуряване на ефективно действие на станцията е необходимо допълнително включване на битово-фекални води и изключване на дренажни и дъждовни води от канализацията;
- *Производствени отпадъчни води* от производствената зона, които имат изградени пречиствателни съоръжения с частична степен на пречистване;
- *Отпадъчни битово-фекални води* от всички населени места в общината, които са без изградена канализация и използват попивни кладенци.

Освен ГПСОВ на гр. Каварна, пречиствателни съоръжения за отпадъчни води са изградени в курортния комплекс “Русалка”, на бившия кравекомплекс – гр. Каварна и на фирма “Камаш”- ЕООД гр. Каварна.

Замърсяване на акваторията на Добруджанското черноморско крайбрежие. Изследвания по замърсяването на акваторията на Добруджанския бряг се правят периодично пред курортния комплекс “Русалка”, нос Калиакра и гр. Каварна (пристанището). От данните от изследванията може да се направи констатацията, че от курортния комплекс “Албена” до нос Шабла се забелязва устойчива тенденция към превишаване концентрацията на показателя нитратен азот, в някои случаи на амониев азот, перманганатна окисляемост и БПК-5. Показателите нарастват от юг на север – от гр. Каварна към курортния комплекс “Русалка”, което показва влияние върху замърсяването от източници извън обсега на общината. Това може да се обясни с посоката на морските течения, идващи от североизток от акваторията, намираща се в близост до делтата на Дунав.

Към общото фоново замърсяване на морето се прибавят и локални изхвърляния на непречистени или частично пречистени отпадъчни води, които имат незначително участие за влошаване качествата на морската вода.

Почви

Почвеното замърсяване в района на общината като функция от атмосферното и водно замърсяване е незначително и с ограничен териториален обхват. Локализирано е около производствената зона на гр. Каварна и е в рамките на допустимото.

Потенциален източник на замърсяване на почвата с органични вещества са торищата на животновъдните ферми, които доскоро са съществували. Торите отпадъци от фермите неправилно са съхранявани на открити площадки върху обработваема земя.

Потенциална опасност от замърсяване на почвата са и депата за битови и промишлени отпадъци. Няма токсични отпадъци. В повечето населени места и особено около тях безразборно се изхвърлят битови, строителни и други отпадъци, а районите на законно отредените сметища не са в добър вид.

Крайбрежната ивица се замърсява както от туристическа дейност с битови отпадъци, така и с окислен нефт. Замърсяването с него е епизодично и се дължи на пренос от северното водно течение на замърсени водни маси, аварии или незаконно изпускане на трюмни води от преминаващи кораби.

Добрите филтрационни свойства на почвения слой и дълбокото залягане на нивото на подземните води са благоприятни признаци за предпазване на почвата от *засоляване*.

Съществуващите кариери на територията на общината са: “Българево” за сарматски варовици за облицовка, и “Крупен” за варовици и доломити. *Нарушените терени* от кариерни дейности са 268 дка.

За предпазване на *свлачищата* от дейността на абразията са изградени съоръжения, буни, изкуствен плаж край гр. Каварна. Ежегодно се водят наблюдения по предварително изготвена програма за дейността на свлачищата. В общината се наблюдават следните обекти: *Фотограметричен участък Камен бряг, Брегоукрепителен участък Каварна, Свлачищен район село Божурец, Свлачищен район село Топола, Свлачищен район “Икантълъка”, Свлачищен район СБА.*

Отпадъци

Проблемът с отпадъците е един от основните екологически проблеми на община Каварна.

Количеството на генерираните и депонирани *битови отпадъци* след 2000 г. е 35988 тона. Населените места, обхванати от организирано сметоизвозване на битовите отпадъци са: гр. Каварна, курортите по райони, селата Българево, Св.Никола, Камен бряг, Божурец, Топола, Вранино, Могилище и Селце.

Твърдите битови отпадъци се изхвърлят на *депото* на гр. Каварна, което се намира на 3,5 км в югоизточна посока от града, на брега на морето. Проектната площ на депото е 10,075 дка, а фактически заетата площ е 7 дка. Проектният му капацитет е 100 000 т., а остатъчният такъв - 50 000 т.

Сега съществуващото сметище не отговаря на санитарните, нормативни и екологични изисквания. Община Каварна има разработен план за привеждане на депото в съответствие с нормативните изисквания.

На територията на общината съществуват селски *нерегламентирани* (незаконни) сметища и микросметища, подлежащи на поетапно закриване до 2006 г. Общото количество на генерираните отпадъците в тях не е определено. Почистването им е по график, одобрен от кмета на общината.

Приблизителната площ на нерегламентираните сметища е 129 дка.

Няма данни за количеството на генерираните *промишлени отпадъци*. По вид те са разнородни, според типа на производствените дейности.

Количеството на генерираните *строителни отпадъци* на територията на община Каварна през последните четири години е 21 330 тона, като от 2004 г. се забелязва увеличаване на това количество, вследствие засилените строителни дейности.

Към масово разпространените *опасни отпадъци* се отнасят отпадъците, замърсени с нефтопродукти (от промишлеността), старите акумулатори и батерии, живачните лампи, специфични производствени предприятия.

Няма данни за количеството на генерираните опасни отпадъци.

Голяма част от производствените и опасни отпадъци от стопанските субекти се предават за рециклиране на лицензирани фирми, а за тези, които не подлежат на последващо третиране, са изградени площадки, за които има издадени санитарни разрешителни от РИОКОЗ.

Опасните болнични отпадъци се изгарят в инсинератор.

На територията на общината складовете за съхраняване на *стари пестициди* с изтекъл срок на годност са обработени и залежалите препарати са събрани, обработени и съхранени в контейнери “Б-Б куб”.

Най-важните *проблеми*, произтичащи от съществуващото състояние на управлението на твърдите битови отпадъци на територията на община Каварна, са:

- ❑ несъвършена организация на събиране и транспортиране
- ❑ липса на разделно събиране и рециклиране
- ❑ недостатъчна квалификация на работещите по екологичните проблеми
- ❑ недостатъчни познания и мотивация в населението и слабо участие на обществеността
- ❑ голям брой на неконтролируемите (незаконни) сметища, които заемат земеделски земи, което ги прави неизползваеми.

Въпросът с третирането на твърдите отпадъци в общината още не е намерил своето пълно решение. Проблемите с третирането на отпадъците ще се решат с реализирането на разработената от община Каварна *Програма за управление на отпадъците*, неразделна част от която е и дългосрочен план за действие. В програмата са включени конкретни мероприятия за решаване на съществуващите проблеми - поетапно въвеждане на организирано сметосъбиране, извозване и депониране на ТБО за цялата община, което ще доведе до ликвидиране на старите замърсявания; подобряване на материалната база чрез внедряване на съвременна техника и специализирани съдове за отпадъци и т.н. Дългосрочното депониране на отпадъците ще се реши със създаването на регионално депо.

Шум

Основен източник на шум на територията на общината е автомобилният транспорт. Той създава здравен риск особено в някои пунктове със значително натоварване и висок интензитет на движение на моторните превозни средства. По градация след транспортния шум е битовия, и на най-ниско ниво шума от строителни дейности.

През летния курортен и туристически сезон се увеличава значително транзитният автомобилен трафик по път I-9 (Е 87), което води до създаване на акустичен дискомфорт на териториите и жилищните квартали, прилежащи на пътя. Шумовите нива от автомобилния транспорт достигат 70 дБА при норматив 45 дБА. В перспектива се очаква увеличаване на транзитния поток за вътрешността на страната и Турция от Русия и Украйна, което ще доведе до увеличение на шумовите нива.

През летния сезон се увеличава и автомобилният трафик на територията на общината от почиващи и туристи по крайбрежната част и курортните комплекси.

Основни изводи за екологическите условия на територията на общината:

- Съхранена природна среда
- Частично изградена канализация за битови отпадъчни води на гр. Каварна
- Таксиметровите и голяма част от личните автомобили работят с пропан-бутан
- В общината има характерни и забележителни обекти на неживата природа и пейзажи, обявени за защитени територии
- Изградена градска пречиствателна станция за отпадъчни води (ГПСОВ) в гр. Каварна и пречиствателни съоръжения в курортния комплекс “Русалка”
- Няма автоматизирани пунктове за мониторинг на качеството на атмосферния въздух
- През последните години се наблюдава тенденция за увеличаване на автомобилния парк и пътният трафик, което допринася за допълнително замърсяване на въздуха
- Голяма част от парка на моторните превозни средства е остарял, морално и физически амортизиран и с недопустими емисии на вредни вещества
- Депото за ТБО не отговаря на санитарните, нормативни и екологични изисквания
- Морално остаряла и амортизирана водопреносна мрежа
- Техниката за сметосъбиране и сметоизвозване е в сравнително добро техническо състояние, но като количество не е достатъчна за обслужване нуждите на общината
- Не е изградена система за разделно събиране на битови отпадъци. Част от селата не са обхванати от организирано сметосъбиране
- Съществуват множество нерегламентирани сметища и стари замърсявания.

Насоки и приоритети за подобряване на състоянието на околната среда

- Участие с проекти в национални и международни програми, финансиращи дейности за подобряване състоянието на околната среда
- Изграждане на система за мониторинг и контрол на параметрите на околната среда в общината
- Укрепване и поддържане на изградената мрежа от защитени територии.
- Информирание и привличане на обществеността за опазване на биоразнообразието и защитените територии
- Овладяване на свлачищната дейност по Черноморското крайбрежие на територията на общината
- Изготвяне на работни проекти за изграждане в свободни пространства на зелени зони
- Разработване на комплекс за предотвратяване риска от замърсяване на почвите
- Рекултивация на нарушени терени
- Изграждане на нови и подобряване параметрите на съществуващите участъци от водопроводната и канализационната система на общината
- Изграждане на канализационна система в крайбрежните курортни зони
- Реализиране на Програмата за управление на отпадъците в община Каварна.

2. СИНТЕЗИРАН АНАЛИЗ (SWOT)

Прилагането на този аналитичен документ позволява:

- ❑ пределно синтезирано представяне на една комплексна картина на общината;
- ❑ изграждане на предварителна представа за решимостта на разкритите проблеми;
- ❑ насочване към приоритетни сфери на развитие;
- ❑ насочване към приоритетни проблеми за решаване.

Силни страни (стимулатори на развитието)	Слаби страни (ограничители на развитието)
Териториална структура, природни ресурси и КИН - наличие, проблеми, използваемост	
<p>Уникален природен потенциал - благоприятен климат и съхранена природна среда; висок биоклиматичен потенциал;</p> <p>Наличие на море с разчленена и привлекателна брегова ивица;</p> <p>Стратегическо местоположение за трансгранично сътрудничество;</p> <p>Съхранена чистота на въздуха и почвите;</p> <p>Плодородни почви – висока използваемост на земеделските земи;</p> <p>Наличие на значителни по обем пресни подземни и минерални води;</p> <p>Богато културно и историческо наследство (КИН) – уникални културни факти от национално значение;</p> <p>Богато природно наследство - резерват “Калиакра”, защитени местности – “Яйлата” и “Таук лиман”, влажна зона “Болата”;</p> <p>Развита селищна мрежа със силно изявен общински център;</p> <p>Липса на сериозни релефни препятствия;</p> <p>Добър потенциал за създаване на продукти на алтернативен туризъм, базиран на резервата и защитените местности; птици, КИН – висока познавателна стойност и атрактивност, Черно море.</p>	<p>Непреодоляна периферност;</p> <p>Бедна на гори, липса на повърхностни водни течения;</p> <p>Оскъдни валежи, продължителни засушавания;</p> <p>Малко поливни площи, неоползотворени възможности за интензивно земеделие;</p> <p>Недостатъчни зелени пояси, водещи до интензивна ветрова ерозия;</p> <p>Наличие на свлачища – шест свлачищни района.</p>
Човешки ресурси и социален сервиз	
<p>Благоприятна възрастова структура на населението в центъра на общината – град Каварна;</p> <p>Положителен механичен прираст;</p> <p>Концентрация на население с висока квалификация и образование в центъра;</p> <p>Нарастване на дела на населението с високо образование;</p> <p>Добре развита мрежа на образованието, вкл. професионално училище;</p> <p>Добре развита социална инфраструктура, адекватна на образователните, здравните, културните и други социални потребности на населението;</p> <p>Богат културен календар, възможност за включване в анимация на туристически продукти;</p>	<p>Тревожна тенденция в демографското развитие на селата - силно застаряване, депопулация;</p> <p>Голям брой малки и много малки населени места с малък контингент на трудовите ресурси;</p> <p>Делът на високообразованото население в община;</p> <p>Каварна е под средното равнище за област Добрич и страната;</p> <p>Високо равнище на безработица при групи с ниска квалификация и при жените, голям дял на продължително безработни лица;</p> <p>Ограничен брой свободни работни места, голяма част от които са за сезонна заетост;</p> <p>Голям дял от заетите работни места са по национални програми за заетост;</p>

<p>Наличие на социална инфраструктура с надобщински функции – многопрофилна болница, професионално училище, музей, спортни съоръжения.</p>	<p>Тенденция за намаляване на учениците в началните класове на общообразователните училища; селският проблем “училища в криза” се пренася във времето;</p> <p>Наличие на слети паралелки в с. Белгун – предпоставка за ниско качество на образованието;</p> <p>Липса на учители по английски в селските училища;</p> <p>Периферната мрежа на доболничната мрежа е неразвита, висок дял на хора без здравни осигуровки – 19.9 %.</p>
Стопански сектор	
<p>Увеличение на икономическите показатели, реализирани в индустриалния сектор;</p> <p>Обновени производствени мощности, високо качество и добър пазар на произведената продукция;</p> <p>Ниска енергоемкост на производствените мощности, не зависещи от внос на скъпи суровини и материали;</p> <p>Голяма част от произведената продукция е за износ предимно за страни от ЕС;</p> <p>Италиански инвестиции за земекопна и товаръчна техника (КАМАШ АД);</p> <p>Платежоспособно търсене на имоти, инвестиционна активност – строителство на извънселищни образувания и разширение на к.к. комплекси, строеж на уникален голф комплекс;</p> <p>Възможност за развитие на алтернативен туризъм, “стъпил” върху природно и културно наследство и интегриран с аграрния сектор;</p> <p>Силно развито растениевъдство - висока използваемост на земеделските земи и наличие на крупни арендатори;</p> <p>Възможности за пълно оползотворяване на Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС (чрез партньорства и качествени проекти)</p>	<p>Над половината от фирмите (53 %) са в сферата на търговията;</p> <p>Липса на изградени структури в подкрепа на бизнеса;</p> <p>Слабо навлизане на информационните технологии;</p> <p>Неизползван аграрен потенциал за производство на хранителни продукти и напитки;</p> <p>Липса на добре развит борсов пазар (фондов и стоков);</p> <p>Недостатъчни знания и информация на бизнеса да подготвя проекти по линия на фондовете на ЕС;</p>
Техническа инфраструктура и екология	
<p>Добре развита републиканска пътна мрежа;</p> <p>Наличие на пристанище, макар и за малки кораби;</p> <p>Изградена ПСОВ, но само с механично пречистване;</p> <p>Добре развита енергийна инфраструктура, включително ефективно използване на ветрова енергия;</p> <p>Реализирано битово и промишлено газоснабдяване с възможност за разширяване;</p> <p>Модернизирана съобщителна инфраструктура за курортните селища;</p> <p>Наличие на реализуеми идеи, концепции и програми, касаещи адекватното развитие на техническата инфраструктура;</p> <p>Съхранен екологичен баланс, отсъствие на агресивни източници на замърсяване, наличие на общинска програма за опазване управление на отпадъците</p>	<p>Лошо състояние на част от републиканската пътна мрежа;</p> <p>Недостатъчно развитие и недобро състояние на общинската пътна мрежа;</p> <p>Амортизирана вътрешна водопроводна мрежа (особено в града) – големи загуби на вода;</p> <p>Липса на канализационни мрежи в някои квартали на града и селата на общината;</p> <p>Липса на канализация в селата;</p> <p>Необходимост от реконструкция на ПСОВ;</p> <p>Наличие на нерегламентирани сметища в селата.</p>

Представената синтезирана картина на общината съдържа мозайка от “плюсове” и “минуси”, позволяваща формулирането на следната “диагноза”:

- Ресурсните предпоставки, позитивните процеси и изявените намерения за развитие доминират;
- Започнати са градивни действия към нови перспективни отрасли на туризъм и разширяване на традиционни производства (строителство на извънселищни образования и разширение на курортните комплекси, строеж на уникален голф комплекс, крупни чужди инвестиции в КАМАШ АД);
- Повечето проблемни аспекти са идентифицирани отдавна и към тях са насочени мерки (техническа инфраструктура, екология, социална инфраструктура);
- В същото време, насочените и разполагаеми ресурси (финансови и човешки) се оказват недостатъчни за осезателни позитивни промени в споменатите сфери; необходимо е повече време и по-голяма концентрация на ресурси;
- Развитието на стопанския сектор съдържа огромни предизвикателства – привличане на инвестиции, технологично обновяване, постигане на конкурентноспособност;
- Желаното развитие на туризъм през всички сезони, подобрените инфраструктури, модерно селско стопанство, социални услуги и жизнена среда, са отправните точки за развитие на общината във всички сфери.

Основният извод е, че община Каварна може и трябва да постигне ускорено развитие.

3. СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА КАВАРНА

Основният извод от анализа се трансформира в отправна точка и база на Стратегията за развитие на общината. Само ускорено развитие на икономиката може да компенсира изоставането. В същото време, острите социални проблеми не могат да чакат ефектите от съживена икономика. Към тях трябва да се насочат незабавни мерки, да се привлекат значителни ресурси.

През следващия период на развитието си общината ще се сблъска и с едно ново предизвикателство - засилена *конкуренция* за привличане на капитали и намиране на пазари (породена от *глобализирането на световната икономика* и в частност, от сливането с пазарите на ЕС). Оцеляването на местните производители става все по-зависимо не само от нови технологии и конкурентноспособна продукция, а и от нова, по-висша форма на коопериране и взаимодействие - създаването на мрежи и клъстери (индустриални, информационни, транспортни). Ключови ресурси стават информацията и техническата култура на работната сила.

Не по-малко предизвикателство е пренастройването на общината за развитие в съзвучие с основните принципи на *политиката за сближаване на ЕС*, а именно: повишаване на конкурентноспособността, изграждане на информационно общество и икономика на знанията, смекчаване на социалните контрасти, устойчиво развитие. Към постигането на тези цели е насочен и целият комплекс от интервенции по линия на Структурните фондове и Фонд ”Кохезия”¹⁷. Съгласуването на целите на общинското развитие с тези на политиката за социално-икономическо сближаване на ЕС и предвиждането на мерки, вписващи се в регламентите на Структурните фондове, ще създаде възможност за максимална финансова осигуреност на плановите документи по линия на европейските фондове.

¹⁷ ”Кохезия” = сближаване, намаляване на различията в социално-икономическото развитие на страни, райони, области, общини, селища.

Община Каварна се нуждае от значително *ускоряване на социално-икономическото си развитие*. Сега параметрите му са под средните за плановия район и страната. Общината следва да мобилизира целия си потенциал (природно-ресурсен, човешки и инвестиционен) и така да насочи развитието си, че в максимална степен да оползотвори възможностите за финансиране (национални и европейски) и да преодолее изоставането си.

Необходимо е и прилагане на *интегриран подход за развитие на територията*. Това означава подходящо съчетаване на политиките и мерките, въздействащи върху туристическия, инфраструктурния, човешкия, иновационния и природно-културния потенциал на общината. Сериозни дефицити в основните фактори на производството ще забавят този процес. Това налага прилагането на подход, който от една страна да концентрира комплексно въздействие върху основни приоритети, а от друга – да води до балансирано изграждане на материалните и социалните предпоставки на развитие върху цялата територия на общината.

Основната цел и стратегическите приоритети в развитието на общината са формирани на основата на анализа и като отговор на посочените по-горе предизвикателства.

Последните тенденции в развитието на общината показват подобрене на икономическите дейности като цяло. Видими позитивни ефекти се очакват от скорошното вкарване на нови инвестиции в завода за багери (КАМАШ АД). Прекалено малките мащаби на инфраструктурните проекти, сравнени с потребностите и повишените стандарти, не са довели до общо подобрене на инфраструктурите. На този фон, потребностите от “коригиращи” и подкрепящи публичните намеси в развитието на общината са се увеличили. Необходимо е ново градиране на приоритетите, териториално насочване на мерките и подобрена координация, за да се постигнат трайни и осезаеми промени в желаните насоки.

На тази основа, Стратегията за развитие на община Каварна за периода до 2013 г. ще бъде *подкрепяща* по отношение на необходимите предпоставки за развитие на основните икономически сектори (туризъм, селско стопанство, промишленост), *агресивна* – по отношение на изграждането и обновяването на инфраструктурите, *стабилизираща* – по отношение на желания териториален баланс в развитието на общината и протичането на демографските процеси.

3.1. Визия за развитие на общината

Визията е обобщена представа/желание на една общност за стандарта на живот и качествата на средата, която тази общност изгражда, поддържа и обитава. Местните хора искат сигурен поминък, достъпни и качествени услуги, надеждни комуникации. Искат да има какво да предложат на децата си, да ги задържат до себе си. Макар и скромни, дори този хоризонт на желанията би бил трудно реализуем от гледна точка на пазарната среда и конкуренция в утрешна обединена Европа. Необходимо е да се поставят нови цели и критерии на развитието, да се пречупи инерцията на старото мислене и прекомерно облягане на държавата. Това го могат младите и образованите – хората, носещи в себе си високите критерии и готовност да се конкурират. Те са стратегическият ресурс за развитие на общината.

От друга страна, скокът в посока на мечтаното развитие изисква определено време и много усилия на общинската администрация, социално-икономическите партньори и цялата местна общност. Десетилетия наред град Каварна се е облягал на балансирана икономика. Навременната подмяна на икономическите опори е другият елемент във

визията за развитие на общината. Възможните нови опори (туризъм, екологични храни, възрожден аграрен сектор) изискват чиста среда и съвременна инфраструктура (в т.ч. комуникации). Те също трябва да станат елемент на визията на общината.

Основната цел на европейската (и националната) регионална политика е “икономическо и социално сближаване”, т.е. премахване на резките различия между стандартите на средата и на живота. Независимо от ограничените ресурси и потребности на гр. Каварна, цели публични инвестиции трябва да се насочат и към селските райони. Те съдържат потенциал за желаното реструктуриране, за намиране на алтернативни икономически опори на общината.

Залог за конкурентноспособност е активното сътрудничество и коопериране на община Каварна с останалите съседи от Добруджа, с отварянето ѝ към Европа и света. Това с особена сила важи за развитие на *туризъм*, имащ стопански измерения и служещ като алтернативен икономически сектор и създаване на *модерно и екологично селско стопанство и промишленост*.

На тази основа е формулирана и визията за развитие на общината:

“Община Каварна – територия с устойчив, щадящ природата и ефективен традиционен и алтернативен туризъм през всички сезони, съвременна модерна инфраструктура и повишено качество на услугите, съхранена природна среда и културно – историческо наследство, богат културен живот, екологично селско стопанство, развита екологосъобразна промишленост”

3.2. Стратегически цели за развитие на общината

Визията очертава крайния желан резултат от усилията на всички в развитието на общината. Обективните фактори и *стимули* за такова развитие са:

- ⇒ Обективното съществуване на природни условия и ресурси за изграждане на силна туристическа база на общината;
- ⇒ Наличие на силно атрактивни природни и антропогенни ресурси, сглобями в конкурентни/продаваеми туристически продукти;
- ⇒ Концентриране на туристически, културни и административни функции;
- ⇒ Платежоспособно търсене на имоти от чужди инвеститори, инвестиционна активност – строителство на извънселищни образувания и разширение на курортните комплекси, строеж на уникален голф комплекс;
- ⇒ Крупни италиански инвестиции в “КАМАШ “ – земекопна и товарчна техника;
- ⇒ Добре развита републиканска пътна мрежа, наличие на пристанище;
- ⇒ Висока степен на изграденост на енергийната система в общината и съобщителната инфраструктура за курортните селища;
- ⇒ Ефективно използване на вятърната енергия – създаване на ветрогенераторни паркове;
- ⇒ Реализирано битово и промишлено газоснабдяване с възможности за разширяване.

Паралелно се отчитат и *факторите, задържащи развитието*:

- ⇒ Все още ограничени връзки с европейски и световни пазари и центрове на иновативна и предприемаческа дейност;
- ⇒ Липса на добре екипирани пространства, способни да внесат необходимия нов импулс в развитието и обновяването на икономиката;
- ⇒ Ограничени човешки ресурси с необходимата квалификация.

Чрез визията си, общината е приела ролята на “Локомотив” и е очертала ясна картина на очакваното бъдеще. Това предполага огромни усилия за мобилизиране на всички свои ресурси и привличане на външни. Това предполага още подреденост в действията и следване на подходяща стратегия. Това е стратегия, комбинираща позиция на *подкрепа* за очертаващите се опори на реструктуриращата се икономика с *активна, агресивна* позиция по отношение на инфраструктурите и *стабилизираща* позиция по отношение на демографските процеси и развитието на селските райони.

Прилагането на такава стратегия предполага изграждането на жизнен икономически комплекс и достатъчно приходи за р-инвестиране в хората и жизнената им среда.

Затова:

Основната стратегическа цел на развитието на общината в периода до 2013 г. е:

ДА ПОСТИГНЕ СТАБИЛНИ ТЕМПОВЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И ПОВИСОКИ СТАНДАРТИ НА ЖИЗНЕНАТА СРЕДА.

Основната цел съдържа две неотделими сфери: “*икономически растеж*” и “*жизнена среда*”. Първата е двигател на развитието, а втората осмисля усилията на хората, реализирали това развитие. Задължително условие е целта да се преследва успоредно и едновременно в двете сфери.

Първата част на стратегическата цел “*Стабилни темпове на икономически растеж*” е решаваща, но не трябва да се преследва “на всяка цена”, а да се постигне от обновена, конкурентноспособна, природосъобразна икономика. Икономика, оползотворяваща природните ресурси и човешките на общината (туризъм). Икономика, приоритетно ориентирана към жизненни традиционни производства, но и към високи технологии. Икономика, разчитаща на нови инвестиции чрез активно привличане/насърчаване. Икономика, самоукрепваща се чрез коопериране и сътрудничество в бизнес мрежи и клъстери.

Другата сфера на целта е “*по-високи стандарти на жизнената среда*”. Отчитайки констатациите от анализа, това всеобхватно понятие може да се сведе до характеристиките/стандартите в три основни аспекта – екология, инфраструктура, жилища. Това не изключва усилията за подобряване на стандартите в социалния сектор (заетост и доходи, образование, култура, спорт, здравеопазване, социални жилища, социални грижи). Те се третират като равностойни по значимост, но силно зависими от резултатите по основната стратегическа цел.

Конкретните *измерители* за постигане на основната цел са:

Икономика:

- ✓ Ръст на приходите от продажби (поради отсъствие на статистическа информация за БВП на общинско ниво); при окончателно приемане на общинския план е желателно да се заложи конкретна величина на този показател (препоръчителната е поне 5 %);
- ✓ Ръст на местните и чуждестранни инвестиции “на зелено” и в обновяване/разширяване на съществуващи производства;
- ✓ Ръст на реализирания износ (в стойностно изражение);

Жизнена среда:

- ✓ Трайни стандартни параметри на питейната вода (във всички селища);
- ✓ Намалено наднормено съдържание на въздушни замърсители в града;
- ✓ Трайно премахнати нерегламентирани сметища;
- ✓ Километри общински пътища в лошо състояние и такива без настилка;
- ✓ Километри улична мрежа в лошо състояние;

- ✓ Брой стандартни обитавани жилища на 1000 човека;
- ✓ Брой жилища без основни благоустройствени елементи (ток, вода, канал);
- ✓ Брой жилища с енергиен сертификат;

Допълнителни измерители за постигнатото по основната цел, са:

- ✓ относителен дял на заетите (в общото трудоспособно население);
- ✓ индекс на човешкото развитие;
- ✓ брой студенти и учащи се (дял от общото население);
- ✓ интензитет на културния живот в общината.

С изпълнението на основната стратегическа цел се очаква и осезателно увеличаване на доходите и покупателната способност на населението.

Реализацията на основната цел е невъзможна без конкретизация на няколко нива – приоритетни сектори, цели към развитието на тези сектори, мерки/програми към всяка от целите и, накрая, конкретни проекти или проектни идеи за прилагане на всяка от мерките.

4. ПРИОРИТЕТИ, ЦЕЛИ И МЕРКИ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

Освен компонентите, съдържащи се в основната цел (*“икономика”* и *“жизнена среда”*), планът адресира мерки и към още два аспекта на общинското развитие – *“човешки ресурс и социално сближаване”* и *“административен, проектен и финансов капацитет”*. Изграждането, задържането и привличането на качествен човешки ресурс е съдбоносно за постигане на желаното развитие. Премахването на остри проблеми, породени от бедност и безработица, е стратегическа задача по две причини – безспорна необходимост от пряка и незабавна помощ към маргиналните групи и шанс да се привлекат средства от структурните фондове на ЕС и за тази цел. Компонентът *“капацитет”* е от изключителна важност за приложимостта на плана. Той се третира в широк аспект и обхваща: инструменти за управление/въздействие чрез ресурси на местната власт (недвижимости, финанси), специализирана общинска администрация по стратегическо планиране, разработване и управление на проекти, развитие на партньорства с бизнеса и нестопанския сектор, информация и мониторинг.

Така се дефинират *шест приоритетни сфери на плана за развитие* на община Каварна:

Приоритет 1: Развитие на туризъм през всички сезони

Приоритет 2. Изграждане на качествена жизнена среда с модерни инфраструктури и съхранена екология

Приоритет 3: Развитие на модерен аграрен сектор и хранително вкусова индустрия

Приоритет 4. Постигане на балансирана и конкурентноспособна общинска икономика

Приоритет 5. Развитие на човешките ресурси и социално сближаване

Приоритет 6. Укрепване на административния капацитет

По същество, горният пакет от приоритетни сфери на развитие представлява пълна приемственост със заварените стратегически приоритети на общината, тъй като включва цялото им съдържание:

1. Подобряване на **инфраструктурата** с цел повишаване на инвестиционната привлекателност.
2. Изграждане на **трансгранична мрежа** с побратимени градове, главно от страните – членки на Европейския съюз, с цел реализация на съвместни проекти по програмата САПАРД.
3. **Икономическо стабилизиране** чрез ефективно оползотворяване на местните ресурси, целенасочено насърчаване на частната инициатива и привличане на инвестиции.
4. Подкрепа и насърчаване на развитието на **малки и средни предприятия** и създаване на бизнес инкубатор и бизнес център.
5. В областта на **селското стопанство** ще се насърчава привличането на чуждестранни и местни инвеститори, които са в състояние да гарантират пазарите за крайните продукти на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост.
6. **Намаляване на безработицата и повишаване качеството на живот** на населението.

За всяка от приоритетните области на плана за развитие са адресирани цели и мерки, следващи логиката на основната цел:

ПРИОРИТЕТ 1.

РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗЪМ ПРЕЗ ВСИЧКИ СЕЗОНИ

Валоризиране на богатото природно и културно наследство *чрез развитие на алтернативни форми на туризъм* е една от целите и неизползваните възможности за развитие на общината. Усилията трябва да се насочат към създаване на продаваеми туристически продукти и туристически “новини”, изграждане на туристическа инфраструктура, квалификация на кадри, специализирана информация, активен маркетинг, регионално и национално коопериране, информираност и адекватно поведение на местното население, благоустрояване в планираните дестинации.

Настоящите стопански резултати от сектор “туризъм” не са високи. Възможностите за многократно увеличение са реални. За крайморските села, продаването на туристически услуги може да стане и осезаема икономическа опора.

Туризмът в общината има потенциал да се развива в следните основни направления:

- ⇒ *Морски рекреативен туризъм в крайбрежните територии* – подобряване на условията и разнообразяване чрез построяване на ваканционни и вилни селища от нов тип, изграждане на голф игрище – уникално в европейски мащаб със своето разположение и възможности, предлагане на условия за задоволяване на по-“специални интереси” (археология), *къмпингов и яхтен туризъм*;
- ⇒ *Селски туризъм в равнинните територии* – стимулиране развитието на рекреативни, познавателни, екологични дейности в селска среда;
- ⇒ *Културен и конферентен туризъм в град Каварна* – създаване на подходящи условия, материална база и организация.

Основните природни и антропогенни ресурси за развитие на туризъм в общината са концентрирани в крайбрежната ивица и в селищата край морето. Но все пак не бива да се подценяват възможностите и на селската местност. Подходящо е аграрната политика да се интегрира с туристическата. Това е реален шанс за общината да обогати и разнообрази туристическото предлагане и то в различни сезони на годината.

Мярка 1: Създаване на Стратегическа програма за развитие на туризма в община Каварна (2005 – 2010 г.). На основата на приетата Стратегическа програма за развитие на туризма в Община Каварна (2005 – 2010 г.) да се разработи и Програма за реализация. Актуализация следва да се извърши през 2010 г.

Мярка 2: Актуализиране на специализирания устройствен план за развитие на туризма в общината. Мярката е необходима както за осигуряване на съответни инвестиционни полета, така и за координирани действия по сектори “туризъм”, “инфраструктура” и “селско стопанство”.

Мярка 3: Професионална промоция и реклама на туристически продукти, базирани на сегашното предлагане, както и на ловен, “миден” и спортен туризъм. Създаване на условия местните туристически сдружения да укрепват капацитета си и да подпомагат дейностите по тази мярка.

Мярка 4: Създаване на туристически продукт “Археологически училища на терен”. С тази мярка се постигат два паралелни ефекта:

- Проучване, съхранение и експониране на археологически обекти (чуждестранни професионални археолози и любители – туристи плащат, за да правят разкопки и проучвания);
- Валоризиране на КИН като елемент на по-широкообхватни туристически продукти (за масовия интерес).

Мярка 5: Информирание на населението за възможните инициативи и достъпните финансови източници за изграждане на туристическа инфраструктура и предлагане на туристически услуги

Мярка 6: Подобряване на туристическата инфраструктура и туристическата информация. С тази основна мярка следва да се постига:

- Приоритетно доизграждане на туристическата инфраструктура под формата на спортни площадки и съоръжения, алеи за разходка, екопътеки, конни бази, водни развлекателни съоръжения, детски игрища и пр.
- Развитие на къмпингов и яхтен туризъм с цел повишаване на уникалната туристическа привлекателност и привличане на платежоспособни туристи
- Обновяване на пътната инфраструктура в туристическите ареали.
- Разширяване на позициите на к.к. “Русалка” на международния туристически пазар чрез провеждането на атрактивна продуктова и ценова политика.
- Изграждане на конкурентноспособно и отговарящо на съвременните изисквания целогодишно предлагане на калолечение чрез приоритетна експлоатация на находището при “Таук лиман”, залагащо на уникалната комбинация на лечебна кал, море и минерална вода.
- Реализиране на единна програма за визуална информация, ориентация и реклама на туристическото предлагане в общината (желателно е да се разшири и до мащабите на областта).
- Подкрепа за туристическия информационен център – създаване на пълен актуализиращ се информационен и рекламен пакет за туристическото предлагане.
- Съставяне и утвърждаване на календар на културните прояви в общината – цикъл пролет, лято, есен, зима.

- Предлагањето на делови и семинарен туризъм представлява реална възможност за оказване на благоприятно влияние върху подчертания сезонен характер на съвкупния туристически продукт на общината.
- Утвърждаване на специализацията на общината в предлагањето на структура за конгресни прояви, основно в к.к. "Русалка" – усъвършенстване на наличната структура и поддржане на делови контакти с организатори на аналогични прояви.

ПРИОРИТЕТ 2.

ИЗГРАЖДАНЕ НА КАЧЕСТВЕНА ЖИЗНЕНА СРЕДА С МОДЕРНИ ИНФРАСТРУКТУРИ И СЪХРАНЕНА ЕКОЛОГИЯ

Специфична цел 1: Доизграждане и развитие на водостопанската инфраструктура

Мярка 1.1: Реконструкция и модернизация на цялата водопреносна мрежа

Мярка 1.2: Разработване на програма за преодоляване на замърсяването на питейните води от земеделска дейност

Мярка 1.3: Изграждане на водоснабдителна инфраструктура в нови квартали и курортни съсредоточия (Божурец, Топола)

Мярка 1.4: Изграждане на водопроводи за допълнително водоснабдяване в някои села от общината (Вранино, Белгун, Българево, П. Чунчево и Х.Димитър)

Мярка 1.5: Поетапно изграждане на канализационната мрежа в населените места на общината

- Доизграждане на мрежата в град Каварна
- Разработване на проект и изграждане на канализационна мрежа за новите квартали на град Каварна
- Разработване на проект и изграждане на цялостна канализационна мрежа на крайбрежната зона
- Изграждане на канализационна мрежа в селата

Мярка 1.6: Реконструкция на градската ПСОВ на град Каварна

Мярка 1.7: Пречистване на отпадъчните води в "Крайбрежна зона"

Мярка 1.8: Учредяване на СОЗ около водоизточници в съответствие с Наредба №3/2000г. на МОСВ и МЗ и МРРБ

Специфична цел 2: Поддржане и развитие на транспортната инфраструктура

Мярка 2.1: Подобряване параметрите и състоянието на транспортната инфраструктура с регионална значимост

- Подобряване експлоатационното състояние на участък с дължина 5 км (в лошо състояние) от първокласния път I-9 Дуранкулак-Каварна-Балчик

- Подобриване параметрите и експлоатационното състояние на път III-901 *Каварна-Българево-Камен бряг-Тюленово*
- Ремонт и реконструкция на път 2961 (*Белгун-Септемврийци*), целият в лошо състояние

Мярка 2.2: Поддържане и доизграждане на общинската пътна мрежа

- Ремонт и реконструкция на съществуващата общинска мрежа
- Изграждане на пътища до новоотредени терени за застрояване в бивши земеделски земи
- Доизграждане и поддържане на пътищата до обекти с интерес за посещения

Специфична цел 3: Оптимизиране и развитие на енергийната инфраструктура

Мярка 3.1: Разширяване и оптимизиране на електроенергийната мрежа

- Изграждане възлова станция вс 20/20 кв за морската ивица на гр. Каварна
- Изграждане възлова станция вс 20/20 кв в с. Топола
- Изграждане възлова станция вс 20/20 кв в с.П.Чунчево
- Изграждане на нови трансформаторни постове и присъединяването им към мрежата средно напрежение СН за гр. Каварна
- Изграждане на нови трансформаторни постове и присъединяването им към мрежата средно напрежение СН за села от общината
- Реконструкция и разширение на мрежата ниско напрежение НН

Мярка 3.2: Развитие на газоснабдяването в общината

- Разширяване на газоразпределителната мрежа
- Присъединяване на нови потребители

Мярка 3.3: Енергийна ефективност

- Оптимално оползотворяване на вятърната енергия при съобразяване с екологичните изисквания за запазване на биоразнообразието в района
- Саниране на битови и обществени сгради
- Подмяна на уличното осветление с енергоефективно
- Разработване на програма за енергийна ефективност (*ако все още няма*)

Специфична цел 4: Усъвършенстване и развитие на съобщителната инфраструктура

Мярка 4.1: Доизграждане на съобщителната инфраструктура и подобряване качеството на съобщителните връзки

- Подобриване на телекомуникационното обслужване в малките населени места на основата на нови цифрови телефонни централи
- Осигуряване предоставянето на далекосъобщителни услуги в икономически изостаналите райони на общината

Мярка 4.2: Продължаване процеса на модернизация на телекомуникационната мрежа и разширяване предлагането на съвременни съобщителни услуги

- Създаване на технологични условия за достъп до бизнес информационните мрежи и Интернет
- Увеличаване на броя на обществените места за достъп до информационни и комуникационни технологии и Интернет /телецентрове/
- Повишаване на ефективността, обхвата и прозрачността от предоставянето на публични услуги на населението, както и услуги за местния бизнес
- Доизграждане и развитие на GSM мрежата

Специфична цел 5: Подобряване на състоянието на околната среда

Мярка 5.1: Участие с проекти в национални и международни програми, финансиращи дейности за подобряване състоянието на околната среда

Мярка 5.2: Изграждане на система за мониторинг и контрол на параметрите на околната среда в общината

Мярка 5.3: Укрепване и поддържане на изградената мрежа от защитени територии

Мярка 5.4: Информирание и привличане на обществеността за опазване на биоразнообразието и защитените територии

Мярка 5.5: Овластяване на свлачищната дейност по Черноморското крайбрежие на територията на общината

Мярка 5.6: Изготвяне на работни проекти за изграждане в свободни пространства на зелени зони

Мярка 5.7: Разработване на комплекс за предотвратяване риска от замърсяване на почвите

Мярка 5.8: Рекултивация на нарушени терени

Мярка 5.9: Реализиране на Програмата за управление на отпадъците в община Каварна:

- Изграждане на регионално депо за ТБО за общините Каварна, Балчик и Шабла;
- Поетапно въвеждане на организирано сметосъбиране и сметоизвозване за всички населени места в община Каварна ;
- Изграждане на площадки за компостиране на биоразградими отпадъци;;
- Въвеждане на системи за разделно събиране и оползотворяване на отпадъци;
- Ликвидиране на залежалите и негодни за употреба пестициди
- Разработване на система за строителни отпадъци
- Постепенно обезопасяване и намаляване броя на неконтролираните депа за отпадъци
- Саниране на стари замърсявания

ПРИОРИТЕТ 3:

РАЗВИТИЕ НА МОДЕРЕН АГРАРЕН СЕКТОР И ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВА ИНДУСТРИЯ

Община Каварна има утвърден аграрен профил със структурно значение за икономиката ѝ. Развитието на общината ще се обляга на него и през новия планов период, оценен от позицията на съвременните критерии и изисквания на ЕС. Аграрният сектор на общината съдържа много недостатъци и в същото време, неизползвани потенциали.

Целите и мерките се насочват в 2 основни направления:

- **преодоляване на недостатъците** - слаба организираност и пазарна инфраструктура, слабо присъствие на научно обслужване;
- **разширяване на комплекса от дейности (оползотворяване на ресурси)** – модерно животновъдство, увеличаване на трайните насаждения (лозя, овощни градини), ускорено развитие на зеленчукопроизводството (най-вече в крайморската зона), поливно земеделие, преработващи предприятия, екологизация, включване на алтернативния туризъм като съпътстваща дейност (допълнителни доходи и “култивираща” поведението на всички), създаване на клъстер “храни” и засилване позициите на винопроизводството с оглед използване на специфичните климатични особености.

Наред с пазарно ориентираните производства и услуги, общината носи бремето на много бедни натурални и полупазарни стопанства. Подпомагането им и извеждането на част от тях до нивото на пазарно-ориентирано производство е също част от целевия пакет за развитие на аграрния сектор и селските райони на общината като цяло.

Крайната цел в развитието на аграрния сектор и селските райони е да се постигнат нови качества – конкурентноспособност, интензификация, устойчивост, собствена “физиономия”.

На тази основа се залагат следните специфични цели и мерки:

Специфична цел 1: Оптимално използване на природните ресурси

Мярка 1: Развитие на модерно животновъдство

Мярката включва подпомагане в:

- Изготвяне на бизнес планове и проекти за създаване на модерни ферми;
- Осигуряване на компетентна информация за подходящи породи, изисквания за качество, пазарни конюнктури;
- Административна подкрепа в изготвяне и реализация на инвестиционните проекти;
- Изготвяне на устройствени проекти и осигуряване на базова инфраструктура;

Мярка 2: Подмяна и увеличаване на трайните насаждения (лозя, овощни градини)

- Максимално оползотворяване на възможностите на САПАРД;
- Съдействие за комасация на необходимата земя;
- Макетиране на възможностите за привличане на инвеститори.

Мярка 3: Оптимизиране на поливното земеделие

- Информационна, методическа и организационна помощ за създаване на сдружения за напояване;
- Актуализиране и картиране на микрорайоните, подходящи за поливно земеделие.

Мярка 4: Екологизация на земеделието

- Разпространение на информация за изискванията и предимствата на биологичното земеделие;
- Организационна помощ за сертифициране и регистрация на биологични ферми;
- Организиране на базари за продукти от биологични ферми.

Популяризирането се реализира чрез масово достъпни информационни материали за добри практики и консултации (в агро-бизнес център). Стимулирането става по две направления – по-изгодна пазарна реализация на продукцията и леснодостъпно осигуряване на компост за наторяване. Мярката е в пряка зависимост от осигуряване на условия за поливно земеделие.

Мярка 5: Подобряване на достъпа до земеделските стопанства и естетизиране на ландшафта

- Изграждане и стабилизиране на селскостопански пътища;
- Устройване на полски чешми, крайпътни залесявания, заслони, места за почивка.

Тази лека инфраструктура ще има двойствено използване – от стопаните и от посетители – туристи/пътници.

Мярка 6: Изготвяне/актуализация на земеустройствени проекти и схема за райониране на културите

Приоритетно се планират и проектират районите, подходящи за Мерки 2, 3, 4 и 5. Тези проекти са необходима основа както за доброволна комасация, така и за устройване на полската инфраструктура. Общината се нуждае и от актуална, масово достъпна схема за райониране на културите според почвено-климатичните условия.

Специфична цел 2: Подобряване на организацията и качеството на човешките ресурси в аграрния сектор

Мярка 1: Осигуряване на масов достъп до актуална информация и повишаване на научното обслужване в аграрния сектор

Информацията включва пазарните конюнктури, съвременни технологии на растениевъдство, животновъдство, съхранение и преработка, възможности за финансиране на аграрни дейности, консултации, обучение, сортове и породи.

Специална програма към този информационен масив се посвещава на изискванията на ЕС за качество на продукцията. Достъпът до тази информация се осигурява чрез интернет сайт, агро-бизнес центъра, кметствата. Мярката се реализира като единна система за информация и съвети в земеделието.

Мярка 2: Укрепване на съществуващите и създаване на нови бранишови организации на производители (лозари, овощари, пчелари, животновъди, зърнопроизводители)

Освен крупните частни стопани, мярката обхваща земеделските кооперации и дребни производители. Сегашното “застраховане” от природните рискове с разнородно производство трябва постепенно да премине към тясна специализация, чиито рискове се компенсират с нормални застрахователни инструменти.

Преустройство и модернизация на пчелините по изискванията на ЕС.

Проучване на пазара и определяне на потенциалните групи за създаване на организации

Мярка 3: Подкрепа на млади фермери

Младите фермери ще имат възможност за директна финансова помощ от структурен фонд на ЕС. Необходимо е да им се помага в изготвяне на бизнес планове и проекти за кандидатстване. Мярката предвижда и включване в обучение, съвети, административни улеснения.

Мярка 4: Подкрепа за натурални и полупазарни стопанства с цел превръщането им в пазарно-ориентирани

Преобладаващите дребни производители са с ориентация към натурално стопанство и спорадична ориентация към пазарна реализация на продуктите. Макар и неефективна, тази форма на микроикономика е основната опора/компенсатор на селската бедност и безработица. Досегашните програми за подкрепа в аграрния сектор се оказват неприложими за тях. При директна и лесно достъпна помощ, много от тези малки стопанства биха могли да се изведат до пазарна ориентация и специализация. При изготвен бизнес план за развитие на такова стопанство, фермерът би могъл да получи именно такава помощ.

Специфична цел 3: Подобряване на качеството и маркетинга на земеделските продукти**Мярка 1: Подпомагане на фермерите да се приспособят към нарастващите изисквания на стандартите на ЕС**

Фермерите ще имат възможност да получават и пряка финансова помощ за привеждане на качеството към наложените стандарти.

Мярка 2: Изграждане на земеделско тържище и борса

Развитието на тържищната търговия в конкуренция с веригите супермаркети, ще повишава както нивото и качеството на търговията с пресни и преработени селскостопански продукти, така и съответствието на качеството им с международните стандарти.

Специфична цел 4: Разнообразяване на икономическите дейности и повишаване качеството на живот в селските райони

Тази цел преследва паралелно няколко желани ефекта:

- регионален – намаляване на диспропорциите в развитието на областта;
- икономически – увеличаване на добавената стойност в аграрния сектор и от там – ефективността и конкурентноспособността му;
- социален – облекчаване на бедността и увеличаване на заетостта в селата.

Мярка 1: Създаване на малки индустриални паркове за привличане на инвеститори в предприятия за преработка на плодове и зеленчуци (замразяване, сушене, консервиране, дестилиране и винопроизводство)

Мярката включва устройствени проекти, уреждане на собствеността на земята, осигуряване на инфраструктура и маркетинг за привличане на инвеститори.

Създаване на винарски на винарски изби в някои селища.

Мярка 2: Подпомагане на частни инициативи в създаване на микропредприятия (сувенири, пакетиране на храни)

Подходяща форма е създаването на бизнес инкубатори, настанени в адаптирани общински фондове, които не се използват по първичното си предназначение.

Мярка 3: Подпомагане на частни стопани в устройване на къщите си за приемане на гости-туристи

Мярката е реализуема както по Предприсъединителни фондове (САПАРД), така и по бъдещите структурни фондове. Необходимата публична подкрепа се изразява в проучване и информиране за възможностите, помощ при изготвяне на проекти за кандидатстване, включване в регионалните туристически продукти.

ПРИОРИТЕТ 4:

ПОСТИГАНЕ НА БАЛАНСИРАНА И КОНКУРЕНТНОСПОСОБНА ОБЩИНСКА ИКОНОМИКА

Обща необходимост за община Каварна е реализацията на дейности, насочени към насърчаване на инвестициите и за подобряване на конкурентноспособността ѝ. Укрепването и реструктурирането на икономиката следва да се ориентира към производства с висока добавена стойност, прилагане на достиженията на науката, трайна ориентация към висока технологичност и активна политика към усвояване на иновациите.

Специфична цел 1: Повишаване конкурентноспособността на икономиката чрез привличане на инвестиции и фирми в сектори на растеж

Мярка 1: Създаване на условия и стимулиране развитието на средния и малък бизнес

Първата необходима стъпка е към подобряване на диалога и повишаване на взаимното доверие както между общината и бизнеса, така и между представителите му. Втората стъпка е в координирането на бизнес намеренията, тяхното информиране и насочване.

Приоритетните направления за подкрепа са:

- ✓ Развитие на традиционни отрасли с потенциал – текстилна и шивашка промишленост, машиностроене за земекопна и товаръчна техника, хранително-вкусова промишленост, дървообработване, строителни материали, производство на експандиран пенополистирол

Дейности:

- Анализ на нуждите, проблемите и възможностите за подкрепа от страна на общината;
- Осигуряване на информация за възможностите за финансиране по Европейски програми и фондове на регионално, национално и международно ниво (със съдействието на неправителствени организации). За целта може да се организира специален раздел в уеб страницата на общината;
- Разработване на пакет от инструменти за стимулиране на бизнеса на местно ниво:
  - местни данъци и такси;
  - поддържане на база данни за свободни общински терени;
  - организиране на офис на предприемача и информация за подпомагане издаването на разрешителни или лицензи при навлизане на нов бизнес;
- Комерсиализация на комуналните услуги чрез сключване на договори за отдаване

под наем, лизинг или концесия, като се пазят интересите на социално слабите потребители, общественото здраве и качеството на околната среда;

- Създаване на съвет за партньорство и подкрепа на малкия и средния бизнес.

Мярка 2: Създаване на регионални клъстери и мрежи

В община Каварна съществуват условия за изграждане на регионална бизнес мрежа и създаване в общината на областни клъстери на основата на свързани производства в хранително-вкусовата промишленост и туризма. Предвижда се пакет от организационни мерки, осигуряващ последователно изграждане на бизнес мрежи и клъстери. *Бенефициенти* на тази мярка ще бъдат взаимосвързани или допълващи се компании с активни взаимоотношения, които ползват обща специализирана инфраструктура, пазари на труда и услуги.

Дейности:

- Инициране на програми за създаване и развитие на клъстери. Подкрепа и насърчаване за създаване на клъстери: туризъм, хранително-вкусова промишленост-“Каварненски храни” и др.
- Насърчаване развитието на специализирана инфраструктура, обслужваща клъстерите – технологична, информационна, финансова, образователна;
- Подкрепа на организационните структури на клъстерните организации;

Местната администрация, макар и с твърде скромни правомощия да осигури някакви съществени преференции за развитие на бизнеса, има много важно значение за възникване и развитие на регионалните клъстери. В нейната власт е да иницира програма за развитие на клъстери и да бъде активен участник в изпълнението на тази програма.

Очаквани резултати от реализацията на тази мярка са:

- ⇒ Активиране на вертикалната и хоризонталната интеграция за създаване на добавена стойност;
- ⇒ Инициране създаването на добре работещи мрежи от предприятия на регионален принцип с цел повишаване на иновативния им потенциал;
- ⇒ Разширяване достъпа на предприятията до актуална технологична, пазарна, правна и друга важна за тях информация;
- ⇒ Внедряване на мерки за разпространението на нови технологии в дадени индустриални сектори.

Специфична цел 2: Изграждане на подходяща бизнес среда и повишаване на инвестиционния интерес към общината

Мярка 1: Маркетинг на общината и премахване на пречките за инвестиции, координиране на инициативите за икономическо развитие

Дейности:

- Маркетингова реклама за извоюване и утвърждаване на имиджа на община Каварна като добро място за бизнес;
- Разработване на “Бизнес профил на община Каварна”, съдържащ подробна и актуална информация, насочен към потенциалните инвеститори.

Мярка 2: Подкрепа за развитието на бизнес и пазарна инфраструктура

Необходимо е общината активно да подпомага създаване на условия за нарастване

на инвестиционния интерес към местната територия и насърчаване на бизнес средата. Общината ще се насочи активно към създаване на бизнес парк и бизнес-инкубатор чрез привличане на чуждестранни и местни инвеститори, за да се постигне ново технологично развитие и инвестиции, които ще действат като “естествени притегателни” за по-малките фирми и ще стимулират растежа на бизнес услугите.

Дейности:

- Създаване на бизнес инкубатори, бизнес център, бизнес парк, изграждане на офиси за обслужване на инвеститори.
- Идентифициране на различни източници за финансиране на благоустройствените мероприятия (изграждане на необходимата инфраструктура).

Специфична цел 3: Стимулиране развитието на конкурентноспособна икономика

Мярка 1: Инвестиции в човешкия капитал

Осъществяването на мерките, дейностите и проектите за повишаване качеството на човешкия потенциал в общината следва да се реализират в партньорство между местната власт и социално-икономическите партньори, в т.ч. училищата, бизнеса, сдруженията на бизнеса, териториалното бюро по труда, неправителствения сектор. За целта следва да се използват всички възможности, които се предлагат за финансова подкрепа на тези мерки и проекти от действащите оперативни програми до 2007 г. и новите оперативни програми 2007-2013 г., както и различните инициативи на ЕС (**вж. приложение 3**). За целта следва да се създаде Съвет за партньорство в образованието и обучението в общината.

За подкрепа на тази мярка ще се осъществят дейности основно в областта на:

- ✓ подобряване на образователното равнище на работната сила,
- ✓ подобряване на обучителната среда,
- ✓ създаване на условия за непрекъснато професионално обучение.

Дейности:

- осигуряване на професионално насочване в 2-те средни училища;
- разработване на учебни програми, преодоляващи несъответствията между уменията и нуждите на пазара на труда;
- създаване на условия за непрекъснато професионално обучение с цел повишаване адаптивността на работната сила към потребностите на икономиката и инвестиционния процес;
- професионална преориентация / повторно обучение / преквалификация на заетите в районите, в които се осъществяват структурни промени;
- стаж за млади хора;
- приоритетна компютризация на образователните институции, въвеждане на информационни и комуникационни технологии в обучението, обучение в компютърни умения и ползване на съвременни информационни продукти.

Мярка 3: Развитие на информационното общество

Към тази специфична мярка ще бъдат подкрепяни дейности, допринасящи за:

- изграждане на инфраструктура на информационното общество;
- изграждане на широколентови комуникационни мрежи;

- подобряване достъпа до и развитието на он-лайн публични и бизнес услуги;
- разработване на съдържание на услугите и техните приложения на местно ниво, в т.ч. и за отдалечените от центъра населени места;
- подпомагане на бизнеса, в т.ч. МСП за възприемане и ефективно използване на информационните и комуникационни технологии;
- развиване на умения в населението, свързани с информационните и комуникационни технологии;

ПРИОРИТЕТ 5.

РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ И СОЦИАЛНО СБЛИЖАВАНЕ

Изграждането, задържането и привличането на качествен човешки ресурс е съдбоносно за постигане на желаното развитие. Премахването на остри проблеми, породени от бедност и безработица, е стратегическа задача по две причини – безспорна необходимост от пряка и незабавна помощ към маргиналните групи и шанс да се привлекат средства от Структурните фондове на ЕС и за тази цел. Компонентът “*капацитет*” е от изключителна важност за приложимостта на плана. Той се третира в широк аспект и обхваща: инструменти за управление/въздействие чрез ресурси на местната власт (недвижимости, финанси), специализирана общинска администрация по стратегическо планиране, разработване и управление на проекти, развитие на партньорства с бизнеса и нестопанския сектор, информация и мониторинг.

Реализацията на този приоритет се свързва с провеждането на трайна политика за подобряване на заетостта, качеството на социалната сфера и предлагането на качествени социални услуги. До голяма степен приоритетът е насочен към укрепването на човешкия потенциал, развитието на социалния сервиз и повишаване на жизнения стандарт. Като цяло това рефлектира върху подобряването на атрактивността и качеството на живот в общината. Общият ефект от провеждането на посочените дейности, от една страна, се свързва с повишаването на заетостта, доходите, жизненото равнище, а от друга – води до утвърждаването на по-високо ниво на услугите в сферата на здравеопазването, образованието, културата и други. Специфичните задачи на местното развитие по отношение решаването на социалните проблеми налагат предприемането на конкретни мерки, като важна насока на общинската политика на развитие на социалната дейност.

Специфична цел 1: Постигане на гъвкав пазар на труда и социална интеграция

Община Каварна е сред общините с високо равнище на безработица, което се запазва в продължение на дълъг период. Активните мерки на пазара на труда следва ефективно да се съчетаят с политиката на общината в областта на подкрепа на предприемачеството и МСП и изграждането на нова образователна инфраструктура с многопрофилно предназначение. Партньорство със заинтересованите институции в общината за реализирането на мерки за увеличаване заетостта в различни области, съобразени с конкретните икономически и социални условия на територията на общината, както и за извършване на общополезни дейности, които ще обновят облика ѝ, ще имат добър социален ефект.

Дейности:

- Информирание на работодателите и безработните лица за политиката по заетостта, регламентирана в Националния план за действие по заетостта;

- Усъвършенстване на системата за работа с работодателите, с цел максималното им обхващане и насърчаване за използване на предлаганите от ДБТ услуги по заетостта, съобразно ситуацията на пазара на труда;
- Усвояване на нови техники и методики за работа, насочени към всеобхватно и качествено обслужване на търсещите работа лица;
- Изграждане на информационна система за търсената от инвеститорите работна сила и съответно предлаганите специалисти;
- Развитие на професионалните умения в подкрепа на местната икономическа активност и повишаване адаптивността на човешките ресурси;
- Помощ за обучение и самонаемане на индивиди
- Подкрепа за професионално обучение на предприемачи и самонаети;
- ☒ Действия за увеличаване устойчивото участие на жените в пазара на труда;
- Действия за засилване на социалната интеграция на хората в неравностойно положение, в т.ч. хората, изложени на социално изключване, малцинствата и хората с увреждания;
- Развиване на връзки между социалните и икономическите партньори и мониторинг на нуждите на пазара на труда.

Специфична цел 2: Повишаване на качеството на човешкия капитал

Мярка 1: Развитие на образованието и професионалното обучение

Дейности:

- Ремонт на сградата на СОУ "Стефан Караджа"- гр. Каварна
- Преустройство на интернат сграда в детска градина в с. Септемврийци
- Своевременно реструктуриране (закриване) и рязко намаляване на слетите паралелки, интеграция на децата от етническите малцинства, мотивиране а учителите за възискателност и качествен учебен процес
- Включване на информационните и комуникационните технологии в училищата
- Развиване на връзки между социалните и икономическите партньори и мониторинг на нуждите на пазара на труда.

Специфична цел 3: Подобряване на здравните услуги и свободния достъп

ДО ТЯХ

Мярка 1: Развитие на здравните услуги

Дейности:

- Доставка на модерно и окомплектовано медицинско оборудване на общинската болница
- Провеждане на общинска политика за намаляване броя на здравно неосигурените лица, особено в селата;
- Участие в международни проекти и здравни мрежи.

Специфична цел 4: Развитие на културата, спорта и младежките дейности

Мярка 1: Развитие на културата, опазването и експонирането на културно-историческото наследство

Дейности:

- Осигуряване на инвестиции за обновяване на културните институции
- Опазване, експониране и социализиране на културно-историческото наследство
- Насърчаване на предприемачеството в сферата на културата, обвързване с културен туризъм
- Създаване на партньорства между общинската власт, културните институции, неправителствения сектор и бизнеса за насърчаване на художественото творчество и обогатяване на културния календар на общината

Очакваните *ефекти* са:

- ✓ превръщане на общината в активен субект със собствена културна политика,
- ✓ съхраняване на местната културна идентичност в цялото ѝ многообразие,
- ✓ стимулирано художествено творчество,
- ✓ приобщаване на децата и младежите към общозначимите ценности и активното им участие в културните процеси,
- ✓ популяризиран постижения в сферата на художественото творчество,
- ✓ валоризирани културни дейности, осигурени приходи за възпроизводството им.

Мярка 2: Подкрепа на спортните клубове и дейности

Дейности:

- Създаване на условия за развитие на младите хора и защита на децата;
- Модернизация на спортните бази в общината,
- Подобряване на качеството на съществуващата и разширяване на училищната спортна база; осигуряване на пълноценното ѝ използване и опазване;
- Публично-частно партньорство при ползване на спортните обекти.

Специфична цел 5: Развитие на социалните услуги и интеграция на уязвимите групи

Мярка 1: Развитие на социалните услуги

Дейности:

- Ремонт и модернизация на средата и условията в социалните заведения;
- Ремонт на спалните помещения в Дом за възрастни с умствена изостаналост – с. Българево.
- Активно включване на неправителствения сектор в подобряване предоставянето на социални услуги.

Мярка 2: Интеграция на уязвимите групи

Дейности:

- Насърчаване на достъпа на уязвимите групи до образование, на активно поведение на трудовия пазар и др.
- Подобряване достъпа на хора с увреждания до обществени места, сгради, транспорт, обществена информация и др.

Специфична цел 6: Намаляване на диспропорциите между селските райони и града

С тази цел се преследва създаването/стимулирането на производства и услуги в локализации извън града. Освен икономическата мотивация, се очаква значително увеличена местна заетост, задържане на население и в крайна сметка – оживяване на селските райони на общината. В устройствен и функционален смисъл, това означава избор на локализации за “целенасочено въздействие” (развитие) извън града. Тези локализации (села) са условно наречени “вторични опорни центрове”.

Освен публичните инвестиции, създаващи предпоставки за привличане и на частни инвестиции в желани производства и услуги, целта се “обслужва” и от много от горните цели и мерки, касаещи инфраструктура, селско стопанство, социална сфера.

Мярка 1: Създаване на малки индустриални паркове в села с висок капацитет за производство на плодове, зеленчуци и животинска продукция

Мярка 2: Възстановяване на движението “образцови села” под нов надслов “села за туризъм”

Мярката предполага информация за възможностите за финансиране на туристическа база и услуги, организационна помощ, обучение. Ресурси за финансиране на мярката са достъпни, ако тя се претвори в добре мотивиран публичен проект.

ПРИОРИТЕТ 6.

УКРЕПВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ КАПАЦИТЕТ

Укрепването на административния капацитет на общинската администрация спомага за по-доброто възприемане на осъществяваните реформи в местното развитие на община Каварна главно по отношение формирането на положителен климат за подкрепа и развитие на местната икономическа активност. При това укрепването на капацитета следва да се обвързва с повишаването на конкурентноспособността на общината в областен и национален контекст, както с придобиването на умения за прилагане принципите на стратегическото планиране и програмиране, така и с възможността общинската администрация да управлява програми и проекти, да осъществява мониторинг и оценка на реализацията на общинския план за развитие.

Укрепването на административния капацитет се свързва главно с две основни насоки на дейността на администрацията. От една страна, то се свързва с подобряване на координацията и сдружаването при изпълнението на стратегическите и програмните документи на регионалното развитие (главно при създаването и провеждането на обща политика на развитие, базирана на общи интереси между съседни общини от Добричка област или съседни области). От друга страна това е гаранция за високо качество и добра организация при предоставяне на публични услуги от общината чрез прилагането на модерни информационни и комуникационни технологии. За осъществяването на посочените дейности се предвижда формулирането на следните специфични цели:

Специфична цел 1: Укрепване на капацитета на общинската администрация и подобряване координацията в процеса на изпълнение на общинския план за развитие

Реализацията на посочената цел предполага провеждането на следните мерки:

Мярка 1: Подобряване на взаимодействието между кмета на общината и общинския съвет чрез създаване обединена общинска група за подкрепа на изпълнението на общинския план, която да включва:

- Организационна и технологична подготовка, наблюдение и оценка на неговата реализация, като обезпечават и процеса на разработване на конкретните решения за местните органи на властта;
- Информационно осигуряване на процесите на неговото управление чрез създаване и въвеждане на информационна система за общината;
- Изготвяне на регулярни доклади, справки и материали за изпълнението на плана и провеждане на политика на публичност и прозрачност по неговата реализация;
- Създаване на механизъм за осъществяване на текуща координация и обвързаност на отделните общински политики в общината.

Мярка 2: Създаване на програма за обучение и развитие на умения в общинската администрация за подкрепа на местната икономическа активност и подобряване на социалния климат в общината.

Специфична цел 2: Подобряване на организацията и качеството на предоставяните от общинската администрация услуги чрез развитие на нови форми на обслужване и прилагане на модерни информационни услуги

Тази цел изисква равностойно участие на всички заинтересовани актьори и партньори в изпълнението на общинския план, както и тяхното обучение за работа с нови информационни технологии и форми на услуги. Също така важна насока в дейността на администрацията ще бъде успешното прилагане на добрите практики, споделяне и обмен на положителен опит и прозрачност в дейността на администрацията. Необходимите мерки при осъществяването на тази цел са:

Мярка 1: Въвеждане на добри практики и положителен опит в организацията на публичните услуги в общината.

Мярка 2: Развитие на нови подходи за насърчаване и насочване на регионалното и местно развитие

Специфична цел 3: Засилване на партньорството и междуобщинското сътрудничество

Тази цел се свързва със засилване на партньорството и междуобщинското сътрудничество и се базира на необходимостта от подобряването на сътрудничеството между участниците в създаването, приемането и изпълнението на общинския план за развитие на община Каварна. Това партньорство има две проявления, първото се свързва с вътрешния аспект на партньорството и касае участието на заинтересованите страни в общината при създаването и изпълнението на общинския план. Това партньорство в

общината се реализира чрез участието на ръководните структури на общината, общинската администрация, социалните партньори, неправителствения сектор, частния бизнес и на гражданите, **второто** се налага при осъществяване на междуобщинско сътрудничество между съседни общини, като често това предполага и определено участие и на областта или и съседни области. В този смисъл формата на взаимодействие предполага специфична форма на взаимодействие, където представителството е друго.

Осъществяването на посочения приоритет налага набелязването следните мерки:

Мярка 1: Създаване на общински съвет за партньорство към кмета на общината с участието на всички заинтересовани участници и партньори в разработването и изпълнението на общинския план за развитие. съветът за партньорство осъществява широко представителство на интереси и е форум за постигане на взаимноприемливи решения

Мярка 2: Обучение на участниците и местните партньори за подпомагане на процесите на партньорство и управление на съвместни програми и проекти, както и

- 1/ Работа в мрежа и екип;
- 2/ Формиране на системата от индикатори, форма на оценяване и механизми за наблюдение на общинския план за развитие и оценката на въздействието му;
- 3/ Дискусионни форуми при обсъждане на основните части и пакети от мерки на плана, както и създаване на трибуна за защита на определени програмни намерения в условията на публичност и прозрачност;
- 4/ Развитие на общинския маркетинг в партньорство.

Мярка 3: Създаване на публично частни партньорства.

Специфична цел 4: Създаване на програмен и проектен капацитет

Мярка 1: Създаване на капацитет за ефективно планиране, програмиране, управление, контрол, наблюдение и оценка и подготовка за усвояване на средствата по структурните инструменти на ЕС, а така също от национални и местни източници.

В рамките на тази мярка се включват:

- Подготовка и обучение на кадри и експерти по стратегическо планиране и програмиране и управление на крупни проекти и програми;
- Създаване в общината на специализирано звено по управление на програми и проекти и работа по Структурните фондове и програми;
- Системи за мониторинг и оценка на разработени и реализирани проекти и програми.

5. РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

Организацията на изпълнението на общинския план за развитие на община Каварна включва следната последователност от действия, свързани с:

- ⇒ ресурсното осигуряване и разпределяне на средствата при реализацията на мерките;
- ⇒ функционалната, институционалната и териториалната организация на действията по изпълнение на мерките, програмите и проектите на плана;

- ⇒ оперативното управление и координацията между участниците в процеса на реализация;
- ⇒ мониторингът /наблюдението/, оценката и контролът на изпълнението по отношение на целите, действията, ресурсите и резултатите;
- ⇒ актуализацията и усъвършенстването на самия планов документ, и
- ⇒ осигуряването на публичност и прозрачност на самия процес на разработване, приемане и реализация на плана, което пряко се свързва с засилване демократичността в управлението.

Всички тези съставни етапи на реализацията следва да бъдат програмно, ресурсово, кадрово и организационно осигурени.

Ресурсното осигуряване и разпределение на средствата при реализация на мерките в рамките на общинския план за развитие на община Каварна се осъществява чрез разработената индикативна финансова таблица (Приложение 1). Тя дава числен финансов и времеви израз на предвидените в плана мерки. Групираны, основните източници за финансиране на планираните дейности и проекти са:

- национални източници, включващи средствата на държавното финансиране – републикански бюджет, общински бюджети, от търговски дружества с държавно и общинско участие и финансиране от частни търговски дружества;
- средства с източник Европейския съюз – предприсъединителни фондове (ФАР, САПАРД и ИСПА) до началото на 2007 г.; Структурни фондове и Кохезионен фонд, както и останалите инициативи на Общността - след приемането на страната ни за пълноправен член на ЕС (вж. Приложение 2);
- безвъзмездни средства от други източници и донорски програми;
- привлечени средства чрез кредитни инструменти и инвестиционни фондове (вж. Приложение 3).

Програмата за реализация и по-специално индикативната финансова таблица следва да се обвържат с процедурата по изработването на проекта на бюджет на общината. В индикативната финансова таблица в резултат от извършен мониторинг и оценка е възможност да се правят целесъобразни оперативни и текущи изменения по промяна на размера на определени средства или прехвърляне на конкретни ресурси, както и да се актуализират отделни източници на финансиране, срокове, приоритети и конкретни изпълнители на мерки от плана.

Функционалната, институционалната и териториалната организация на действията по изпълнение на мерките, програмите и проектите на плана се осъществяват от общинския съвет и кмета на община Каварна, като за целта тези въпроси следва да се решат в рамките на Наредба, приета от общинския съвет, с която да се уредят всички въпроси, свързани с текущото управление на реализацията на общинския план за развитие.

Осигуряването на партньорството, публичност и прозрачност при изпълнението на общинския план за развитие на община Каварна поставя важни изисквания към осъществяването на цялостната дейност по разработването, приемането и реализирането на общинския план за развитие. Това е така, защото дейността на общината в областта на местното развитие е неразривно свързана с участието на населението в управлението на местните дела. В този дух и мерките за прозрачност и публичност, които следва да се прилагат при реализирането на плана, са различни.

Особено желателно е участието на населението и на социалните партньори непосредствено преди приемането на плана от общинския съвет. Тук следва да се проучи и

изясни общественото мнение относно визията, целите и приоритетите на плана. В определени случаи за по-важни проблеми от развитието на общината ръководството може да приложи и част от формите на допитване до гражданите. Също така тези всички заинтересовани участници в процеса на местно развитие могат и следва да се привлекат в създаваните работните групи или при обсъждането в комисиите на общинския съвет при приемането на предлаганите приоритети и мерки. Приемането на самия план от общинския съвет предполага широко гражданско обсъждане и одобрение. От контактите на общината с гражданите и социалните партньори при обсъждането и приемането на плана до голяма степен зависи формирането на благоприятен климат при последващата реализация на неговите мерки, програми, проекти и конкретни дейности. Приетият план за развитие се нуждае и от съществена медийна подкрепа и последващо до довеждане до знанието на обществеността. В процеса на текущата реализация на плана е препоръчително междинните резултати да се публикуват в веб-страницата на общината, да се посочват предстоящите мерки и конкретните действия, които следва да се предприемат. На публикуване от страна на общината подлежат не само конкретните мерки на плана, но и съответните действия и процедури, които съпътстват тези мерки.

Друг важен въпрос, свързан с разработването и прилагането на общинския план за развитие, е защитата на принципа на партньорство между местната власт и всички легални партньори, заинтересовани участници в процеса на местното развитие. В този принцип се крие именно силата на подкрепата за плана.

Както всички общини, така и Каварна трябва да разчита на собствения си капацитет и ресурси за финансиране подготовката на проекти и тяхното съфинансиране. От една страна, това означава при съставянето на годишните бюджетите да се определят приоритети и да се отпускат средства за разработване и съфинансиране на приоритетни проекти. От друга страна това налага възприемане на активна позиция от общината за мобилизиране на ресурси чрез създаване на партньорства както с НПО, така и с частни фирми и/или други общини, т.е. чрез обединяване на средства.

Продължаването на процеса на финансова децентрализация и предоставяне на по-голяма автономност на местните власти ще допринесат за повишаване на капацитета на общините, в т.ч. на община Каварна, за усвояване на средства по Европейските фондове. Освен това се предвиждат и *други мерки* за утвърждаване на финансовата децентрализация, напр.:

- Разработване на законови процедури, регламентиращи правомощията на общините да емитират дълг: процедури по обезпечаване, получаване и оповестяване на кредитен рейтинг, публичност и отчетност на операциите.
- Стимулиране развитието на общинските кредитни пазари.
- Даване на автономност на местните власти при въвеждането на преференции за инвеститорите (от гледна точка на местните данъци и такси, развитие на инфраструктурата и т.н.) - за насърчаване инвестиционната дейност в общините и предвид процеса на финансовата децентрализация. С действието се цели стимулиране на състезателния характер при привличането на инвеститори от отделните общини.

Всички тези мерки ще доведат до нови възможности за финансиране и разработване на проекти и привличане на инвестиции от местните власти.

За да се осигури постоянното частно съфинансиране на дейностите, финансирани от Структурните фондове, ще се обърне внимание на мерките по Оперативните програми, където се изисква частно съфинансиране. Предвижда се създаването на публично-частни партньорства предимно в областта на концесиите при подобряването на базисната инфраструктура.

Прилагането на принципа на публично-частните партньорства за изпълнението и финансирането на задачите на общинското развитие трябва да се разглежда като въпрос от непрекъснато нарастваща степен на значимост. В настоящия момент участието на частния сектор в изпълнението на програмите за общинско развитие е ограничено почти изцяло до съфинансирани проекти с крайни бенефициенти МСП.

Прилагането на принципа на партньорство е само по себе си механизъм за повишаване на капацитета за усвояване на средства на общината. Усвояването на огромните средства по Структурните фондове и Кохезионния фонд не би било възможно без да се мобилизират усилията на широк кръг от местни партньори, т.е. на цялата общност за развитие, за разработване и предлагане на голям брой висококачествени проекти. В пазарната икономика финансовите средства са съсредоточени основно в частния сектор. Здравите местни партньорства с частния сектор откриват пътя към частно съфинансиране, с което се осигуряват допълнителни средства за местни проекти.

В рамките на този общински план за развитие са предвидени два планови периода – първият включва изпълнението на мерки със срок до 2006 г. Вторият период обхваща новия програмен период – от 2007 до 2013 г. : това е периодът, в който ще се разчита и на структурните фондове на ЕС. До края на първия условен етап общината би трябвало да е подготвила и създала основния набор от стратегически документи – мерки, програми и проекти, стартиращи през 2007 г. Създадената до тогава “банка” проекти е решаваща за реализиране на инвестиционната част от програмата.

Наложително е да се приложат неотложни мерки за повишаване на програмния и проектния капацитет на общината, доколкото достъпът до тези финансови източници трябва да зависи от нейната действителна способност да представят ефективни и конкурентни проекти. Местните участници трябва да осъзнаят, че успешното им участие в Структурните фондове на ЕС и програмите, подкрепящи регионалното развитие, ще зависи и от тяхната инициатива, способност за поемане на риск, новаторство и капацитет за изграждане на партньорство.

6. НАБЛЮДЕНИЕ, ОЦЕНКА И КОНТРОЛ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

Наблюдението на изпълнението на ОПР е задача на Общинския съвет на община Каварна и на кмета на общината. Това налага съветът да вземе решение за създаване по предложение на кмета на **работна група за наблюдение** на плана. На основа на взетото решение кметът издава заповед за нейното създаване. Групата за наблюдение следва да включва представители на съвета и експерти от състава на общинската администрация, като организацията и функционирането ѝ се регламентира с решение на ОбС (Наредбата за текущо управление на реализацията на общинския план за развитие).

Групата за наблюдение:

- ⇒ Разглежда и предлага за утвърждаване на индикаторите за наблюдение на степента на изпълнение на плана. В правомощията на съвета е той да утвърди по предложение на кмета на общината изготвеното предложение от групата, като съответно определя техния конкретен набор и стойностите им;
- ⇒ Периодично извършва преглед на постигнатия напредък и докладва на ръководството на общината състоянието и възможните мерки;
- ⇒ Обсъжда резултатите и степента на достигане на целите и приоритетите, изготвя отчет за постигнатите резултати;

- ⇒ Разглежда резултатите от междинната оценка, ако такава е възложена и прави предложение пред ръководството на общината за предприемане на необходимите действия;
- ⇒ Ежегодно изготвя доклад за изпълнението, като предлага мерки за промяна, ако това е наложително. Докладът и мерките се предлагат на кмета за последващо внасяне и разглеждане от съвета;
- ⇒ Прави предложения за усъвършенстване на плана, както и за преразпределяне на средствата по мерките, програмите и проектите.

В рамките на дейността си, групата за наблюдение изготвя регулярни или конкретни отчети, които предоставя на съвета и кмета на общината. В отчетите се оценява и прогресът при реализацията на плана и изпълнението на показателите и индикаторите.

Мониторингът води до засилване потенциалните възможности на общинския план за развитие. Това е така, защото тук се осъществява смяна на основния принцип, валиден за създаването на областната стратегия, която е създадена на **принципа “отгоре-надолу”**. Специфичен за общинския план за развитие на общината е фактът, че този план следва да се разглежда като важна стъпка в процеса на прилагане на изцяло нов по-демократичен подход на регионално развитие, в основите на който стои **принципът “отдолу-нагоре”**. Това е така, защото именно тук става съчетаването и приемствеността между стратегическите и програмните документи, характерни за политиката на регионално развитие в Европейския съюз. Чрез прилагането на този принцип е възможно да се подобри **сътрудничеството** между различните участници и актьори, които си комуникират при изпълнението на плана, като широко се прилага принципът на прозрачност, публичност и партньорство. Внасянето на елементи на обществено обсъждане води до реално обогатяване на ОПР с участието на населението на общината.

Важен момент при организацията на мониторинга е определянето на неговите водещите компоненти. Най-общо тук се включва:

- ✓ Определяне на индикаторите за измерване степента на изпълнение;
- ✓ Създаване на механизъм за измерване и проследяване на водещите параметри;
- ✓ Избор и адаптиране на механизми за сравнение и оценка на резултатите и
- ✓ Оценка на резултатите и предприемане на корекции при значими отклонения.

От гледна точка на информационното осигуряване на мониторинга, важен е въпросът за събираемостта на данните за самото оценяване – те следва да са редовни (официализирани), верифицирани, релевантни (в съответствие) и прости. Това налага да се осъществява периодична координация и съвместен обмен на информация между общинската администрация на Каварна и регионалната статистика (в град Добрич) за набиране и анализиране на текущи данни и информационни източници.

Вторият важен момент в осъществяването на текущ контрол по изпълнението на целите и приоритетите на ОПР е **процесът на оценяване**. Оценките са структурноопределящ елемент на изпълнението на програмния документ и ориентир за правилността на провежданата местна политика на развитие. За общинския план за развитие в зависимост от времевия хоризонт на действие на плана (2005-2013 г.) се формират три вида оценки в съответствие с изискванията на закона.

Предварителна оценка – Тази оценка е препоръчителна и може да се извърши на фазата на разработването на общинския план за развитие на община Каварна преди неговото окончателно приемане от Общинския съвет. Тази оценка следва да се изготви от независим експерт и тя трябва да включва основно отговор на два принципни въпроса: до колко и как са отчетени придвижданията на Областната стратегия за развитие на

територията за съответния период, както и оценка за очакваното въздействие на самата стратегия върху социалната и икономическата ситуация в областта.

Междинна оценка – Тази оценка следва да се извърши в средата на периода на действие на общинския план за развитие (удачно е това да стане през 2009 г.). В рамките на тази оценка следва да се оценят обобщените резултати от изпълнението му, като се прави и преглед на степента на достигане на формулираните цели, приоритети и мерки и се отчетат възникнали положителни или отрицателни отклонения. Оценката следва да завърши с конкретен анализ, с които да се предвиди съответната реакция. Това реално може да служи и за начало на евентуално усъвършенстване и актуализация на плана.

Последващата оценка – тази оценка включва:

- Оценка на ефективността и ефикасността на използваните мерки, инструменти и ресурси за изпълнението на плана;
- Оценка на общото въздействие върху социално-икономическата обстановка в общината;
- Анализ на факторите при изпълнението на ОПР;
- Оценка на степента на постигане на приоритетите и мерките и устойчивост на резултатите;
- Изводи относно същността и начина на прилагане на съответния общински план за развитие, като и на резултатите от осъществените мерки.

Наблюдението и оценката следва да проследяват не само използването на финансовия и ресурсен потенциал, но активно да отчитат и физическия прогрес върху територията на общината (настъпващи промени в състоянието на средата в резултат от предприети интервенции). Това изисква набор от специфични индикатори и възможност за алтернативност и адаптивност при оценяване изпълнението на плана.

Предложената в Приложение 4 от количествени и качествени индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на плана отговаря на средните изисквания: стремеж към количествено представени индикатори, т.е измерими, систематизирани, стандартизирани с изискванията на Евростат, съпоставими, както и да се допълват от система от данни, която да осигурява периодичното им набиране, верификация на информацията, достъп до тях.

Законът не предвижда изрично осъществяването на тези оценки, но по аналогия тези процедури могат да се провеждат и за настоящия план. Обикновено оценките могат да се осъществяват от групата за наблюдение, но е възможно те да се извършват от независим експерт. За конкретно прилагане на механизма за оценяване е препоръчително общинския съвет да приеме наредба с която да уреди решаването на подобни въпроси. Наредбата по същество е възможно да уреди и други въпроси свързани с разработването, приемането, изпълнението и актуализацията на общинския план за развитие, както и с въвеждането определени механизми и инструменти за управлението и реализацията на плана.

Актуализация

Настоящият план е отворена система. Веднъж приет, той би трябвало да остане относително “твърд” в стратегическата си насоченост и цели, но отворен и гъвкав – по отношение на мерките и проектите.

Заклучение

Общинският план за развитие на община Каварна е основен документ за провеждане на политиката за регионално развитие на местно ниво. С негова помощ се обективизират действията на местната изпълнителна власт и се създават условия за

планомерно и целенасочено изпълнение на решенията на общинския съвет и дейността на кмета и общинската администрация.

От гледна точка на неговото последващо прилагане съществуват определени потенциални рискове, които са силно застъпени в дейността на общинските ръководства именно при реализацията на общинския план за развитие. От една страна, по отношение на самия процес на планиране и програмиране, налице е силен уклон, произтичащ от разбирането, че планът е еднократен акт със завършен краен продукт. Това предполага преди всичко вътрешно усъвършенстване на процеса на планиране и частично развитие на неговите съставни елементи. Ударението се поставя върху партньорството, постигане на “пробиви” в самата негова реализация, изработване на механизъм за мониторинг и оценка и правилно съчетаване на секторното и регионалното развитие. От друга страна, съществува рискът от изпадане в другата крайност, свързана с концепцията за “непрекъснатото планиране” в буквалния смисъл на думата, предполагащ перманентна цялостна реорганизация, разбира се, при спазване на определени срокове. Често пъти този процес е свързан с риска за тоталната промяна и отказ от приемственост. Реалната алтернатива е подходът към прилагането на т.н. “структуриран планов процес”, при който планирането и програмирането (в т.ч. и изпълнението на плана) се разделя на стъпки (етапи) и е предварително известно кога и с какъв резултат завършва всеки етап, който отговаря за неговото осъществяване и който – за приемането на крайния продукт, кога реално продължава и т.н.

Именно при създаването на общинския план за развитие на община Каварна сме се водили от този подход. Тук се спазва изискването към плана, че той следва да се прилага при отчитане на динамично променящите се условия, фактори и предпоставки, с оглед реализирането на дългосрочните и краткосрочните цели на местната политика за развитие.

За целта се налага върху него да се осъществява непрекъснат мониторинг, с помощта на който да се провежда ефективен контрол при етапното му управление. На тази основа периодично планът за развитие следва да бъде актуализиран в програмната си част и поддържан винаги в актуалност при промяна в състоянието на основните социално-икономически процеси и на средата.

Само при спазването на тези изисквания ще може да се осъществява публичност и прозрачност при разработването и реализирането на общинския план и да се провежда ефективен контрол от населението върху дейността на местната власт. Независимо че планът беше разработен в условията на недостатъчна информационна обезпеченост за бъдещето от страна на по-високите нива на планиране, той може да бъде ефикасно средство за диалог с централните и други власти при решаването на текущите и оперативни задачи на местната изпълнителна власт.

И накрая авторският колектив си позволява да изкаже своята сърдечна благодарност за ползотворното и перманентно сътрудничество с ръководството на общината и неговите граждани.

ПРИЛОЖЕНИЯ

**ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА
НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ**

ПРИОРИТЕТИ НА СТРУКТУРНИТЕ ФОНДОВЕ НА ЕС ЗА ПЕРИОДА 2007-2013 Г.

Европейски фонд за регионално развитие Финансирани основни приоритети и мерки за периода 2007-2013		
Конвергенция/Сближаване	Регионална конкурентоспособност и заетост	Европейско териториално сътрудничество
<ul style="list-style-type: none"> • Изследвания, технологии и развитие, иновации и предприемачество • Информационно общество • Околна среда • Предпазване от рискове • Туризъм • Транспорт: трансевропейски мрежи и чист градски транспорт • Енергия, вкл. трансевропейски мрежи • Образование • Здравеопазване • Директни помощи за инвестиции в МСП <p><u>Заб.</u>: Регионите с БВП под 75% от средното за Общността имат право на достъп до тази цел</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Иновации и икономика на знанията <ul style="list-style-type: none"> – капацитет за изследвания, технологии и развитие, и иновации – иновации в МСП – предприемачество – финансови инструменти и инкубаторни възможности • Околна среда и предпазване от рискове • Достъп извън основните градски центрове до транспортни и телекомуникационни услуги от общ икономически интерес <p><u>Заб.</u>: Всички региони от ЕС, които нямат право на достъп до цел “Конвергенция”, отговарят на условията по тази цел</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Трансгранични социално-икономически дейности • Транснационално сътрудничество • Работа в мрежа и обмен на опит между регионалните и местните власти

Европейски фонд за регионално развитие Финансирани основни приоритети и мерки за периода 2007-2013 по специфични райони		
Селски райони	Райони с природни препятствия	Градско измерение
<ul style="list-style-type: none"> • Инфраструктура • Телекомуникационни мрежи и услуги • Развитие на нови дейности, извън аграрни и рибния сектор • Засилване на връзките между градските и селските райони • Развитие на туризма и услугите в селата 	<ul style="list-style-type: none"> • Достъпност • Икономически дейности, свързани с културното наследство • Устойчиво използване на природните ресурси • Туризъм 	<ul style="list-style-type: none"> • Възстановяване на физическата среда • Преустройство на нарушени терени • Развитие на историческото и културното наследство с мерки за насърчаване на предприемачество на местно ниво

Финансирани приоритети и мерки по европейски фондове – избираеми за периода 2007-2013 г.

Европейски социален фонд (ESF)	Фонд “Сближаване”	Селско развитие
<ul style="list-style-type: none"> • Адаптабилност на работниците • Достъп на търсещите работа до заетост и предпазване от безработица <p>В районите по цел “Конвергенция”, Европейския социален фонд се намесва с цел:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Разширяване на инвестициите в човешкия капитал • Засилване на институционалния капацитет на публичните администрации в следните области: <ul style="list-style-type: none"> - икономика - заетост - социална сфера - околна среда - законова рамка <p>Приоритетната ос, свързана с транснационалното сътрудничество, трябва да бъде включена в оперативна програма.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Трансевропейски транспортни мрежи • Опазване на околната среда • Устойчиво развитие <ul style="list-style-type: none"> - Енергийна ефективност - Възобновяема енергия - Транспорт <p><u>Заб.:</u> Това засяга държавите членки с БВП под 90% от средното за Общността</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подобряване на конкурентоспособността в селското и горското стопанство • Мениджмънт на земите: <ul style="list-style-type: none"> - Устойчиво използване на земеделските земи - Устойчиво използване на горските земи • Диверсификация на селската икономика и качеството на живот в селските райони • Подходът Лидер

Изследвания, технологии и развитие 2007-2013

7-ата Рамкова програма за изследвания, технологии и развитие трябва да бъде фокусирана върху следните 6 приоритета:

1. Създаване на европейски центрове of excellence чрез сътрудничество между лаборатории
2. Лансиране на европейски технологични инициативи
3. Стимулиране творчеството на фундаменталните изследвания чрез конкуренция между екипите на европейско ниво
4. Придаване на повече привлекателност на Европа за най-добрите изследователи
5. Развитие на изследователската инфраструктура в европейски интерес
6. Подобряване на координацията на националните изследователски програми.

Образование и обучение 2007-2013

Новата програма се подразделя в 4 оси:

- Комениус (Comenius): Участие на учениците от ЕС в общи дейности
- Еразмус (Erasmus): Възможност за получаване на висше образование в чужбина
- Леонардо да Винчи (Leonardo da Vinci): Обучения в предприятия и обучителни центрове в друга европейска страна
- Грунтвиг (Grundtvig): действия, свързани с мобилност

Култура 2007

Програмата възнамерява да засили:

- мобилността на работниците
- транснационалното движение на работници и културно-художествени произведения
- межкултурен диалог

<p><u>PACE 2006-2010</u></p> <p>Програма на Общността за подпомагане на предприемачеството и конкурентоспособност та на предприятията</p>	<p>Предложението на Европейската комисия е структурирано около 4 основни цели, подразделени на 18 действия.</p> <p>4-те основни цели са:</p> <p>Цел 1 : ускоряване адаптирането на индустрията към структурните промени;</p> <p>Цел 2 : насърчаване създаването на среда, благоприятна за инициативи и за развитие на предприятията, особено на малките и средните предприятия;</p> <p>Цел 3 : насърчаване създаването на среда, благоприятна за сътрудничество между предприятията;</p> <p>Цел 4 : засилване на по-добрата експлоатация на потенциала на политиките за иновационно, изследователско и технологично развитие.</p> <p>18-те действия са:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Насърчаване и засилване на интеграцията на информационните и комуникационните технологии в бизнес стратегиите</i> 2. Насърчаване на корпоративната социална отговорност и устойчивото производство 3. Засилване на конкурентоспособността на предприятията и адаптирането им към промените в специфични сектори 4. Насърчаване на предприемаческия дух 5. Подпомагане поемането на риск от страна на предприемачите 6. Свързване на предприятия с цел растеж и конкурентоспособност 7. Насърчаване достъпа до финанси за предприятия, особено за МСП 8. Създаване на благоприятна за предприятията регулаторна и административна рамка на национално ниво 9. Засилване на ТГС между компании от ЕС 10. Насърчаване и улесняване на международните бизнес връзки за предприятия от ЕС 11. Функциониране на европейските мрежи за подкрепа на бизнеса 12. Засилване на иновациите чрез по-добри знания и по-ефективен мениджмънт на интелектуалната собственост 13. Насърчаване на технологичния трансфер и кластери 14. Насърчаване на организационните и други не-технологични иновации, вкл. и дизайн 15. Анализ и мониторинг за подобряване разбирането на вътрешните фактори за конкурентоспособността и иновативността на предприятията 16. Принос за подобряване качеството на регулаторната рамка на Общността 17. Оценка 18. Разпространение
--	---

План за действие в областта на иновациите

Публикуване през април 2004 г. на консултативен документ, фокусиран върху следните 6 цели:

- иновиране навсякъде
- поява на иновацията на пазара

- знания навсякъде
- инвестиране в иновацията
- умения за иновации
- ефективно управление на иновациите

Околна среда 2007-2013

Възможности за финансиране чрез следните инструменти:

- LIFE – Демонстрационни проекти
- Натура
- Трети страни
- Подпомагане на екологични организации.

План за действие в областта на предприемачеството

Представяне на сайта на Генерална дирекция “Предприятия” на 5 цели и 9 ключови действия:

http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/action_plan.htm

Цели:

- Подхранване на предприемаческия дух
- Насърчаване на повече хора да станат предприемачи
- Свързване на предприемачи с цел растеж и конкурентоспособност
- Подобряване на финансовия поток
- Създаване на по-благоприятна за МСП регулаторна и административна рамка

9-те ключови действия са:

1. Предприемачество и младежите
2. Намаляване на риска от провал в бизнеса
3. Улесняване на трансфера на бизнес дейности
4. Подобряване на социалната сигурност на нови собственици на малък бизнес
5. Подпомагане “по мярка” на жените и етническите малцинства
- 6А. Улесняване сътрудничеството на малкия и средния бизнес на вътрешния пазар
- 6В. Подкрепа за иновативните кластери
7. По-голяма справедливост (equity) и по-силен баланс
8. Вслушване в предложенията на МСП
9. Намаляване сложността с цел справяне с данъчното законодателство

Услуги от общ интерес

Публикуването на Бялата книга по този въпрос е от юни 2004 г. Тази Бяла книга предлага Комисията:

- да приеме решение за прилагането на чл. 86 от Договора за държавната помощ във вид на компенсация за публична услуга, предоставяна по някои доверени задачи при функционирането на услуги от общ икономически интерес, до юли 2005 г.,
- да приеме общностната рамка за държавната помощ във формата на компенсация за публична услуга, до юли 2005 г.
- да приеме изменение на Директива 80/723/ЕЕС за прозрачността на финансовите връзки между държавите членки и публичните задачи, до юли 2005 г.,
- да доизясни при какви условия компенсациите за публична услуга могат да бъдат държавна помощ по силата на чл. 87 (1), до юли 2005.

Държавите членки

- трябва да подпомагат Комисията при прилагането на новата законова рамка и по-конкретно чрез ясно дефиниране на задълженията за публично обслужване и чрез прилагане на прозрачни правила на компенсация.

Инвестиционни фондове, опериращи в България

Avlar Bioventures Fund 2 (www.avlar.com/evlar_site_in_pro.htm)

Период на действие: 2001-2006

Региони: ЕС(15+10), България, Румъния, ЕАСТ

Проекти, които се финансират от Инвестиционния фонд:

- Здраве, социална сфера, нови технологии, политика на МСП, Иновации, Икономика, Финанси;
- Подкрепа на фирми от сферата на биотехнологиите и здравеопазването (при създаването и в ранен етап на развитие)
- Фондът участва до 10 % от рисковия капитал на компанията, с максимум до 3.3 млн. Евро

Годишен бюджет на фонда - 45-75 млн. Евро;

Финансиране на проекта: до 3.3 млн.евро

Baring Private Equity Partners (www.bpep.com/bpep/index.asp)

Региони: ЕС(15+10), България, Румъния, Нови независими държави, Азия

Проекти, които се финансират от Инвестиционния фонд:

- капиталово финансиране за средния предприятия, които планират разширяване;

Фондът ще държи мажоритарен или миноритарен дял

Годишен бюджет - 15 млн. Евро;

финансиране на проекта: между 5 и 10 млн.евро

DBG Eastern European Fund LTD 2 (www.dbgee.com)

Период на действие: 2003-2013

Региони - България, Румъния, Балкани

Проекти, които се финансират от Инвестиционния фонд:

- Услуги, Политика на МСП, Индустрия, Заетост, Икономика, Финанси, Местно развитие
- Капиталово финансиране за периферни компании; насърчаване на инвестициите, насърчаване на производството

Бенефициенти - корпорации, малки и средни фирми

Годишен бюджет - 80 млн. Евро;

Финансиране на проекта: между 3 и 12 млн.евро

Black Sea Fund L.P (www.globalfinace.gr)

Региони - България, Румъния, Нови независими държави, Балкани

Проекти, които се финансират от Инвестиционния фонд:

- Услуги, Политика на МСП, Индустрия, Икономика, Финанси
- Капиталово финансиране за компании с потенциал за растеж
- Малки и средни предприятия;

Фондът участва с инвестиция, не по-поляма от 15 % от поверения капитал на всяка една компания

Годишен бюджет - 100 млн. Евро;

Финансиране на проекта: между 2.2 и 10.1 млн.евро

Основни показатели за мониторинг на Общинския план за развитие

- Темп на нарастване на приходите от продажби на човек
- Повишаване равнището на заетост, мъже, жени (2004 = 100%)
- Различия в равнището на заетост по населени места
- Повишаване равнището на заетост във високотехнологични сектори (2004 = 100%)
- Намалвяване равнището на безработица, мъже, жени (2004 = 100%)
- Различия в равнището на безработица по населени места
- Повишаване равнището на доходите (2004 = 100%)
- Ръст на местните и чуждестранни инвестиции “на зелено” и в обновяване/разширяване на съществуващи производства (2004 = 100%)
- Ръст на реализирания износ (в стойностно изражение) (2004 = 100%)
- Трайни стандартни параметри на питейната вода (във всички селища);
- Изградена канализационна мрежа, км, (2004 = 100%)
- % на трайно премахнати нерегламентирани сметища (2004% = 100%)
- Подобрени общински пътища в лошо състояние и такива без настилка в км (2004% = 100%);
- Подобрена улична мрежа в лошо състояние в км (2004 = 100%);
- Брой стандартни обитавани жилища на 1000 човека (2004 = 100%);
- Брой жилища без основни благоустройствени елементи (ток, вода, канал) (2004 = 100%);
- Брой жилища с енергиен сертификат (2004 = 100%)
- % отпадни води, подложени на първично пречистване
- % отпадни води, подложени на вторично пречистване
- % на домакинствата / стопанските предприятия, обслужвани от новите / подобрени системи за водоснабдяване
- Подобряване ефективността на водоснабдяването (в %)
- Намалвяван на загубите на вода по водопреносната мрежа (в %)
- Процент на регионалните предприятия, доволни от мерките, свързани с подобряване на комуналните услуги
- Дължина (в километри) на построената / обновена електропреносна / газопроводна мрежа (% от мрежата, която е завършена)
- Дължина на инсталираната широколентова (оптичен кабел) мрежа (в км)
- Брой на абонатите на Интернет на 1000 жители
- Брой на създадените "онлайн" услуги
- Брой на новосъздадените фирми, които предлагат услуги, свързани с информационните технологии (on-line, електронна търговия и др.)
- Брой изградени обекти на местната и регионална бизнес инфраструктура, които са получили подкрепа, в т.ч. регионални бизнес офиси, изложбени зали, бизнес инкубатори, бизнес центрове, индустриални паркове, производствени зони и др.
- Брой на малките и средни предприятия (собственици – мъже / жени), които получават бизнес услуги
- Площ на изградените нови бизнес подкрепящи инфраструктурни обекти
- Брой на изградени технопаркове и техно-инкубатори
- Размер на инвестициите за развитие на технопаркове и техноинкубатори и регионални центрове за изследвания и технологии (% от общите инвестиции)
- Брой на пазарно ориентирани изследователски проекти, получили помощ
- Брой на фирмите, разположени в технопарковете и техно-инкубаторите
- Общ размер на инвестициите, привлечени в технопарковете
- % на успешно завършените пазарно ориентирани изследователски проекти
- Брой на създадените регионални клъстери и мрежи
- Брой на фирмите, участващи в регионални клъстери
- Създадени нови местни туристически продукти

- Създадени нови фирми в областта на туризма
- Предоставена площ в туристически обекти (м2)
- Брой на нови маркетингови инициативи / схеми за промоциране на туристическия бизнес
- Брой на създадени/подобри атракции
- Дължина на изградена нова/подобри техническа инфраструктура в подкрепа на местни туристически продукти
- Изградени/модернизирани културни обекти (2004 г.=100%)
- Брой туристи (2004 г.=100%)
- Брой на продадените нощувки годишно във фирмите- (след 1 година)
- Среден брой посетители на ден
- Брой на служителите, участващи в програмите за обучение (тип, продължителност)
- Брой на МСП, получаващи финансова помощ за обучение (мащаб, тип, продължителност)
- Брой съвместни проекти между работодатели и студенти
- Брой нови учебни програми, ориентирани към регионални и местни пазари на труда
- Дял на целевото население, участвало в програмите за обучение
- Дял на студентите, включени в стажове, практики и други форми за придобиване на практически опит
- Процент на настанените на работно място бенефициенти (%)
- Повишаване на квалификацията на целевото население (%)
- Брой на компютрите на 100 ученика в училищата
- Брой на Интернет места на 100 ученика в училищата
- Брой на компютрите на 100 студента във висшите училища
- Брой на Интернет места на 100 студенти във висшите училища
- Брой обучителни часове, насочени към ИКТ (часове x обучавани)
- Брой обучавани ученици и студенти в ИКТ съобразно техния профил
- Брой, относителен дял и индекси на изменение на броя на лицата, преминали през обучение за предприемачество, усъвършенстване на притежаваната квалификация, обучение за ключови знания и умения
- Проведени активни мерки на пазара на труда, в т.ч. за групи в неравностойно положение
- Брой осигурени места за квалификации на групи в неравностойно положение
- Предприети и организирани квалификационни курсове за групи в неравностойно положение
- Предоставени консултации и съвети за групи в новоразкрити работни места
- Относителен дял на безработните лица, устроени на работа, от общия брой на лицата от групите в неравностойно положение
- Подпомогнати проекти за обновяване на града
- Брой преминали общински служители в програми за повишаване на квалификацията